

Dogfen ir Cyhoedd

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Mr Dylan J. Williams
Prif Weithredwr – Chief Executive
CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Swyddfeydd y Cyngor - Council Offices
LLANGFNI
Ynys Môn - Anglesey
LL77 7TW

Ffôn / tel (01248) 752500
Ffacs / fax (01248) 750839

RHYBUDD O GYFARFOD	NOTICE OF MEETING
PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL	CORPORATE SCRUTINY COMMITTEE
DYDD IAU, 19 IONAWR 2023 am 10:00 y. b.	THURSDAY, 19 JANUARY, 2023 at 10:00 a.m.
SIAMBR Y CYNGOR, SWYDDFEYDD Y CYNGOR AC YN RHITHIOL DRWY ZOOM	COUNCIL CHAMBER, COUNCIL OFFICES AND VIRTUALLY VIA ZOOM
Swyddog Pwyllgor	Ann Holmes 01248 752518 Committee Officer

AELODAU / MEMBERS

Cynghorwyr / Councillors:-

PLAID CYMRU / THE PARTY OF WALES

Geraint Bebb, Neville Evans, Dyfed Wyn Jones (*Is-Gadeirydd*), Jackie Lewis, Llio A. Owen, Alwen Watkin, Arfon Wyn

Y GRWP ANNIBYNNOL / THE INDEPENDENT GROUP

Dafydd Roberts

LLAFUR CYMRU/ WELSH LABOUR

Keith Roberts

ANNIBYNNWYR MÔN / ANGLESEY INDEPENDENTS

Douglas M. Fowle, Aled Morris Jones (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru/Welsh Liberal Democrats)
R. Llewelyn Jones (*Cadeirydd*)

AELODAU CYFETHOLEDIG (Gyda hawl pleidleisio ar faterion Addysg) / CO-OPTED MEMBERS (With voting rights when dealing with Educational matters)

Mr John Tierney (Yr Eglwys Gatholig / The Catholic Church)
Gwag/Vacant (Yr Eglwys yng Nghymru / The Church in Wales)
Gwag/Vacant (Rhiant Llywodraethwr – Sector Ysgolion Cynradd/Parent Governor – Primary Schools Sector)
Llio Johnson (Rhiant Llywodraethwr – Sector Ysgolion Uwchradd ac ADY/Parent Governor- Secondary Schools Sector and ALN)

Nodwch os gwelwch yn dda fod cyfarfodydd y Pwyllgor yn cael eu ffrydio ar gyfer eu darlledu'n fyw a'u darlledu ar wefan y Cyngor. Mae'r Awdurdod yn Rheolydd Data dan y Ddeddf Diogelu Data a bydd data a gesglir yn ystod y ffrydio byw hwn yn cael ei gadw'n unol â pholisi cyhoeddus yr Awdurdod.

R H A G L E N

1 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Derbyn unrhyw ddatganiad o ddiddordeb gan unrhyw Aelod neu Swyddog parthed unrhyw eitem o fusnes.

2 COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL (Tudalennau 1 - 8)

Cyflwyno cofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a gynhaliwyd ar 22 Tachwedd, 2022.

3 GOSOD CYLLIDEB 2023/24 (REFENIW) - CYNIGION DRAFFT CYCHWYNNOL (Tudalennau 9 - 30)

Cyflwyno adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 a'r Rheolwr Sgriwtini.

4 ADRODDIAD CYNNYDD Y PANEL SGRIWTINI CYLLID

Cadeirydd y Panel Sgriwtini Cyllid i adrodd.

5 DATBLYGIAD BLAENORIAETHAU STRATEGOL Y CYNGOR 2023-2028 (Tudalennau 31 - 78)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid.

PWYLLGOR SGRIWTINI CORFFORAETHOL

Cofnodion y cyfarfod hybrid a gynhaliwyd ar 22 Tachwedd, 2022

YN BRESENNOL: Y Cyngorydd R. Llewelyn Jones (Cadeirydd)
Y Cyngorydd Dyfed Wyn Jones (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr Geraint Bebb, Neville Evans, Aled M. Jones, Jackie Lewis, Llio A. Owen, Dafydd Roberts, Keith Roberts.

Aelod Cyfetholedig – Mr John Tierney (Yr Eglwys Gatholig)

Aelodau Portffolio

Y Cynghorwyr Llinos Medi (Arweinydd y Cyngor), Alun Roberts (Aelod Portffolio ar gyfer y Gwasanaethau Oedolion – Gwasanaethau Cymdeithasol), Carwyn Jones (Aelod Portffolio ar gyfer Datblygu Economaidd, Hamdden a Thwristiaeth), Dafydd Rhys Thomas (Aelod Portffolio ar gyfer Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo)

WRTH LAW: Prif Weithredwr
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol
Cyfarwyddwr Dysgu, Sgiliau a Phobl Ifanc
Pennaeth Gwasanaethau Oedolion
Pennaeth Gwasanaethau Tai
Pennaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo
Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd
Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid
Rheolwr Rhaglen, Cynllunio Busnes a Pherfformiad (GM)
Rheolwr Masnachol Hamdden (GR)
Rheolwr Sgriwtini (AGD)
Swyddog Pwyllgor (ATH)

YMDDIHEURIADAU: Y Cynghorwyr Douglas M. Fowle, Alwen Watkin, Robin Williams (Aelod Portffolio ar gyfer Cyllid, Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer)

HEFYD YN BRESENNOL: Mr Rhys Davies a Mrs Sharon Warnes (Aelodau o'r Pwyllgor Safonau) (presennol fel sylwedyddion)

---

1 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Ni dderbyniwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

2 COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a gynhaliwyd ar 19 Hydref 2022 a chadarnhawyd eu bod yn gywir, ar yr amod bod enw'r Cynghorydd Geraint Bebb yn cael ei ychwanegu at y rhestr o'r rhai a oedd yn bresennol.

3 MONITRO PERFFORMIAD: CERDYN SGORIO CORFFORAETHOL CH2 2022/23

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid, yn ymgorffori'r Cerdyn Sgorio Corfforaethol ar gyfer Chwarter 2 blwyddyn ariannol 2022/23, i'r Pwyllgor ei ystyried a chyflwyno sylwadau arno.

Wrth gyflwyno'r adroddiad, tynnodd y Cynghorydd Carwyn Jones, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio ar gyfer Datblygu Economaidd, sylw at nifer o straeon cadarnhaol mewn perthynas â pherfformiad Chwarter 2, fel y manylir yn yr adroddiad. Dywedodd fod y Dangosyddion Perfformiad Allweddol ar gyfer monitro perfformiad wedi'u halinio â thri amcan llesiant presennol y Cyngor a chadarnhaodd fod yr holl ddangosyddion yn gysylltiedig ag Amcan Llesiant 1, lle mae'r cyngor yn sicrhau bod pobl Ynys Môn yn gallu ffynnu a chyflawni eu potensial tymor hir, yn wyrdd yn erbyn eu targedau perfformiad. Yn yr un modd, mae'r dangosyddion ar gyfer Amcan 2, lle mae'r Cyngor yn cefnogi oedolion a theuluoedd bregus er mwyn eu cadw'n ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosib, hefyd yn perfformio'n dda yn erbyn eu targedau, gyda dim ond un o'r 16 dangosydd yn tanberfformio. Fodd bynnag, er bod perfformiad yn erbyn y targedau yn wyrdd neu'n felyn yn gyffredinol, mae tueddiad ar i lawr yn dechrau esblygu yn erbyn nifer o ddangosyddion perfformiad, yn enwedig mewn perthynas ag Amcan Llesiant 2. Cydnabyddir y bydd angen rhoi sylw penodol i'r dangosyddion hyn wrth i'r gaeaf agosáu, ynghyd â'r prosesau a'r ffrydiau gwaith cysylltiedig, yn neilltuoel oherwydd yr heriau costau byw a chynnydd mewn tlodi bwyd a thanwydd mewn cymunedau. Mae perfformiad y dangosyddion sy'n monitro Amcan Llesiant 3, lle mae'r Cyngor yn gweithio mewn partneriaeth â chymunedau i sicrhau eu bod yn gallu ymdopi'n effeithiol â newid a datblygiadau tra'n gwarchod ein hamgylchedd naturiol, wedi bod yn dda hefyd gyda 70% ohonynt yn uwch na'r targed.

Wrth adolygu'r data perfformiad ar gyfer Chwarter 2, cododd y Pwyllgor y materion a ganlyn gyda Swyddogion ac Aelodau Portffolio –

- Y duedd ar i lawr yn erbyn nifer o ddangosyddion perfformiad, yn arbennig mewn perthynas ag Amcan Llesiant 2. Wrth geisio eglurhad pellach am y meysydd lle disgwylir yr heriau mwyaf, a'r camau sy'n cael eu cymryd i fynd i'r afael a/neu liniaru'r heriau hynny, nododd y Pwyllgor hefyd fod angen monitro'r meysydd y rhoddyd statws Melyn iddynt er mwyn sicrhau nad yw eu perfformiad yn dirywio.

Derbyniodd y Pwyllgor sicrwydd gan Swyddogion fod perfformiad yn cael ei fonitro ar nifer o lefelau trwy'r Tîm Arweinyddiaeth Strategol, Penaethiaid Gwasanaeth a'r Gwasanaeth Trawsnewid, a hynny mewn sawl gwahanol ffordd. Mae'r Cyngor hefyd yn ystyried yr hyn sy'n digwydd mewn cyd-destun ehangach fel rhan o'i waith cynllunio strategol. Er bod dangosyddion perfformiad a thargedau'n cael eu gosod ar gyfer y flwyddyn, gellir cyflwyno mesurau lliniaru megis adnoddau ychwanegol, er enghraifft, lle nodwyd yr angen a lle byddai'n cynorthwyo i wella perfformiad.

Gan fod nifer o'r meysydd sydd yn Felyn yn y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd, dywedodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol ei bod yn anodd rhagweld sut fydd dangosyddion perfformiad y Gwasanaeth yn perfformio yn ystod cyfnod y gaeaf gan fod nifer yr atgyfeiriadau'n cynyddu ac maent yn fwy cymhleth eu natur, ond nid yw nifer y gweithwyr cymdeithasol a gyflogir i gwblhau'r asesiadau wedi cynyddu. Cynhelir cyfarfodydd mewnol rheolaidd i fonitro pwysau ac ymateb y gwasanaeth, yn ogystal â pherfformiad dangosyddion perfformiad sy'n ymwneud â gwasanaethau penodol, a defnyddir dull hyblyg i sicrhau fod anghenion defnyddwyr gwasanaeth yn cael eu bodloni. Fodd bynnag, rhagwelir y bydd y misoedd nesaf yn heriol.

- Wrth gyfeirio at ddangosydd perfformiad 23 (yr amser cyfartalog a dreuliodd pob plentyn ar y gofrestr amddiffyn plant yn ystod y flwyddyn, ac a gafodd eu dadgofrestru yn ystod y flwyddyn) a oedd yn Goch, er fod y Pwyllgor yn derbyn nad yw data crai bob amser yn cyfleu'r darlun llawn, yn arbennig mewn perthynas ag achosion cymhleth megis diogelu ac amddiffyn plant, gofynnodd a oes dull dadansoddi amgen a thecach ar gael.

Dywedodd y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol fod y dangosydd hwn wedi'i gyflwyno yn ystod cyfnod pan oedd nifer y plant ar y Gofrestr Amddiffyn Plant yn uwch ac roedd y plant yn aros ar y gofrestr am amser sylweddol. Er bod y sefyllfa wedi gwella'n fawr erbyn hyn mae'r Gwasanaeth yn rhoi sylw i'r dangosydd hwn, o ran gwella perfformiad a sut mae perfformiad yn cael ei fesur o dan y dangosydd gyda'r bwriad o adlewyrchu'r sefyllfa a'r ffactorau sy'n dylanwadu ar berfformiad yn y maes hwn yn well. Rhagwelir y bydd perfformiad yn erbyn y dangosydd yn debygol o aros yn Goch ar gyfer gweddill y flwyddyn; byddir yn ystyried ail asesu'r dangosydd ar gyfer y flwyddyn nesaf er mwyn sicrhau arfarniad mwy ystyrlon.

- Mewn ymateb i gwestiwn ynghylch beth sydd angen ei wneud i alinio'r Cerdyn Sgorio Corfforaethol gyda'r Cynllun y Cyngor newydd, dywedodd y Prif Weithredwr fod y Cyngor wedi ymgynghori ar y Cynllun y Cyngor newydd ac, ôl mabwysiadu'r Cynllun, bydd Cerdyn Sgorio Corfforaethol newydd a chyfres o ddangosyddion yn cael eu datblygu i gyd-fynd â blaenoriaethau'r Cynllun a'r nodau strategol; Bydd dangosydd perfformiad 23 yn rhan o'r broses honno a bydd yn cael ei asesu i weld a fydd modd ei addasu ar gyfer y cerdyn sgorio newydd.
- Trafodwyd y sefyllfa ariannol mewn perthynas â phwysau ar Ofal Cymdeithasol, lle rhagwelir gorwariant o £1.361m yn y Gwasanaethau Oedolion a Phlant erbyn diwedd y flwyddyn, ac mewn perthynas â'r effaith ehangach ar wasanaethau rheng flaen, a gofynnwyd cwestiynau am fesurau lliniaru. Hysbyswyd y Pwyllgor, er bod pob llinell yng nghyllideb y Gwasanaethau Cymdeithasol wedi cael eu harchwilio i geisio canfod arbedion maint ac arbedion effeithlonrwydd, mae natur y Gwasanaeth, sy'n cael ei arwain gan y galw, yn ogystal â rhwymedigaethau statudol, yn golygu bod rheoli gwariant yn heriol. Bydd y Cyngor yn parhau i weithio gyda phartneriaid a gyda'r Bwrdd Iechyd i geisio rheoli'r galw a bydd hefyd yn parhau i archwilio dulliau amgen mwy darbodus o ddarparu gwasanaethau a fydd yn caniatáu i gyfrifoldebau statudol barhau i gael eu bodloni. Bydd y Panel Sgritini Cyllid yn craffu'n fwy manwl ar y mater hwn yn ei gyfarfod fis nesaf. O ran y cyd-destun ehangach, cyflwynir adroddiad ar sefyllfa'r Gyllideb Refeniw yn Chwarter 2 i gyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith ar 29 Tachwedd ac, er y dengys yr adroddiad fod y Cyngor yn rhagweld tanwariant ar ddiwedd y flwyddyn ariannol bresennol, bydd nifer o feysydd o bryder yn cael eu hamlygu a allai effeithio ar sefyllfa ariannol y Cyngor yn y dyfodol. Gallai ffactorau tymhorol effeithio ar berfformiad y gyllideb hefyd ac, yn draddodiadol, gwelir cynnydd yn y galw yn ystod y gaeaf. Disgwylir i flwyddyn ariannol 2023/24 fod hyd yn oed yn fwy heriol, gan olygu y bydd rhaid ystyried y gwasanaethau a ddarperir a'r ffordd y cânt eu darparu er mwyn lleihau costau.

Yn ystod trafodaethau pellach, hysbyswyd y Pwyllgor fod cynnydd o 20% yng nghyllideb y Gwasanaethau Oedolion yn ystod y 3 blynedd diwethaf, a gwelwyd cynnydd o 19% yng nghyllideb y Gwasanaethau Plant a Theuluoedd. Dywedodd y Cyngorydd Alun Roberts, yr Aelod Portffolio ar gyfer Gwasanaethau Oedolion, wrth y Pwyllgor fod rhaid i gynghorau yng Nghymru wneud trefniadau darparu gofal er mwyn caniatáu i 1,000 o gleifion gael eu rhyddhau o'r ysbyty, yn unol â gofyniad Llywodraeth Cymru. Bydd hyn yn costio oddeutu £400k i Ynys Môn ac nid oes unrhyw arwydd fod Llywodraeth Cymru am ddarparu cyllid i gwrdd â'r gwariant. Oherwydd yr heriau ariannol sy'n wynebu'r Cyngor, awgrymodd aelod o'r Pwyllgor y dylid gofyn i Lywodraeth Cymru am adnoddau ychwanegol er mwyn cynorthwyo i gwrdd â chost y ddarpariaeth hon.

- A yw capasiti'n broblem oherwydd nad oes digon o swyddi neu oherwydd bod problemau wrth recriwtio gweithwyr i swyddi. Hysbyswyd y Pwyllgor fod y broses recriwtio'n golygu fod swyddi angen eu llenwi yn barhaus mewn sefydliad tebyg i'r Cyngor, er bod llif swyddi o wasanaethau wedi lleihau gan fod llai o bobl yn newid eu swyddi yn ystod cyfnod y gaeaf, ac oherwydd yr amgylchiadau presennol. Oherwydd nad yw capasiti wedi cynyddu yn unol â'r galw, mae'n rhaid i wasanaethau ystyried gwneud pethau mewn ffyrdd gwahanol, er enghraifft trwy wneud mwy o ddefnydd o dechnoleg.
- Cyfeiriwyd at y premiwm ar ail gartrefi ac, mewn achosion lle mae trethdalwyr lleol sydd yn adnewyddu eiddo gwag yn wynebu oedi wrth gwblhau'r gwaith, neu os yw'r gwaith yn mynd tu hwnt i'r cyfnod rhyddhad dewisol oherwydd effaith barhaus y pandemig a phrinder deunyddiau ac ati, gofynnwyd i'r Cyngor ddarparu cyfleuster, ar ffurf porth, pan fydd y biliau Treth Gyngor yn cael eu dosbarthu, er mwyn caniatáu i bobl esbonio eu sefyllfa a darparu tystiolaeth i'r Cyngor fel na chodir y premiwm tai gwag arnynt. Wedi i'r Gwasanaeth Cyllid fod yn dosbarthu grantiau cefnogi busnes, hysbyswyd y Pwyllgor ei fod bwriadu symud ymlaen yn awr ac ymestyn y defnydd a wneir o'r system CRM i ryngweithio gyda dinasyddion, gan gynnwys caniatáu iddynt gael mynediad ar-lein a darparu gwybodaeth, gan gynnwys ynghylch eithriadau'r Dreth Gyngor; gellir cynnwys ffurflen eithrio'r premiwm ar dai gwag fel rhan o'r broses honno.

Ar ôl ystyried adroddiad y cerdyn sgorio ar gyfer Chwarter 2 2022/23, y pwyntiau a godwyd a'r wybodaeth ychwanegol a ddarparwyd ar lafar gan Swyddogion ac Aelodau Portffolio yn y cyfarfod, ac ar ôl cydnabod y straeon cadarnhaol mewn perthynas â pherfformiad Chwarter 2, penderfynodd y Pwyllgor dderbyn yr adroddiad a'i argymhell i'r Pwyllgor Gwaith, ynghyd â'r mesur lliniaru mewn perthynas â monitro tueddiadau ar i lawr yn gysylltiedig â dangosyddion Amcan Llesiant 2.

4 CYFRIFIAD 2021 – DATA POBLOGAETH YNYS MÔN

Cyflwynwyd, i'r Pwyllgor ei ystyried, adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid yn ymgorffori gwybodaeth am ddemograffeg poblogaeth y Cyngor ar ôl rhyddhau cyfrifiad 2021.

Wrth gyflwyno'r adroddiad, dywedodd y Cyngorydd Carwyn Jones, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio ar gyfer Datblygu Economaidd, Hamdden a Thwristiaeth, ei fod yn seiliedig ar set gyntaf data'r cyfrifiad a ryddhawyd ar 28 Mehefin, 2022; bydd data'r cyfrifiad a ryddheir yn y dyfodol yn cael ei arfarnu a bydd yr adroddiad yn cael ei ddiweddarau yn ôl y gofyn. Mae'r data a gyflwynwyd yn amlygu'r newidiadau ym mhoblogaeth Ynys Môn rhwng 1981 a 2021 o ran dwysedd y boblogaeth, nifer yr aelwydydd, y boblogaeth fesul oedran a newidiadau a gwahaniaethau rhanbarthol. Mae'r data'n werthfawr er mwyn cynorthwyo i deilwra a chynllunio gwasanaethau yn y dyfodol. Dengys y prif ystadegau ar gyfer Ynys Môn fod poblogaeth yr Ynys wedi gostwng ers y cyfrifiad diwethaf yn 2011; mae cyfran y boblogaeth 65 oed neu hŷn wedi cynyddu, yn ogystal â maint y boblogaeth sydd yn 85 oed neu'n hŷn, a rhagwelir y bydd yn parhau i gynyddu. Er bod cyfran y boblogaeth o dan 16 oed yn sefydlog ar hyn o bryd, gwelwyd gostyngiad ers 1981; adlewyrchir gostyngiad mwy amlwg ym maint y boblogaeth oedran gweithio, gyda gostyngiad o 4.2% o gymharu â ffigwr cyfrifiad 2011.

Wrth ystyried data'r cyfrifiad a'i oblygiadau mewn perthynas â darparu gwasanaethau, trafododd y Pwyllgor y canlynol –

- I ba raddau y mae'r data'n dylanwadu ar strwythur a natur gwasanaethau'r Cyngor yn y tymor hir?

Hysbyswyd y Pwyllgor y bydd angen i'r Cyngor addasu ac ail-lunio ei gyllidebau er mwyn sicrhau fod cyllid ac adnoddau yn cael eu blaenoriaethu i gyd-fynd â'r meysydd hynny y bydd yr angen mwyaf amdanynt, yn unol â data'r cyfrifiad, e.e. poblogaeth hŷn sy'n cynyddu,

yn ogystal ag ehangu ei ddarpariaeth o ran tai, cludiant a chefnogaeth gymunedol. Yr her yw cyflawni'r newidiadau hynny fesul cam i sicrhau nad yw'r ddarpariaeth dydd i ddydd bresennol yn cael ei heffeithio gan benderfyniadau strategol tymor hir. Mae ymdrechion y Cyngor i dyfu economi Ynys Môn trwy ddenu buddsoddiad a chyflogaeth i'r Ynys yn hanfodol bwysig er mwyn gwrthsefyll y tueddiad tuag at boblogaeth sydd, ar y cyfan, yn heneiddio.

- Sut fydd y Gwasanaethau Cymdeithasol yn defnyddio'r data i baratoi ar gyfer newidiadau demograffig?

Hysbyswyd y Pwyllgor mai'r cynnydd yn y boblogaeth dros 85 oed sy'n creu'r her fwyaf o ran y math o ddarpariaeth y bydd rhaid ei ddarparu, yn ogystal â sut y caiff ei ddarparu ac ym mhle. Mae'r Cyngor yn parhau i ddatblygu ac ehangu ei ddarpariaeth gofal ychwanegol, yn ogystal â ddarparu tai addas ar gyfer pobl hŷn sydd yn gallu addasu wrth i'w hanghenion newid. Mae'r nifer gynyddol o bobl hŷn â dementia lle mae darpariaeth gymunedol yn risg iddynt, ynghyd â diffyg cymorth gan deulu oherwydd bod y boblogaeth yn gynyddol ar wasgar, yn ffactorau y mae'n rhaid i'r Gwasanaethau Cymdeithasol ymdrin â nhw ac mae'n golygu nad oes un ateb yn unig; mae angen cyfuniad o wahanol ddulliau i fynd i'r afael â'r sefyllfa ac mae'n golygu hefyd bod yn eglur ac yn onest ynghylch yr hyn y gall y Cyngor ei wneud a'r hyn na all ei wneud.

- Yr heriau wrth geisio ddarparu tai fforddiadwy addas ar gyfer pobl ifanc, sydd yn un o flaenoriaethau'r Cyngor, law yn llaw â chwrrd ag anghenion tai poblogaeth sydd yn heneiddio, ar ddau begwn y sbectrwm oedran.

Hysbyswyd y Pwyllgor fod data'r cyfrifiad yn ddarparu gwybodaeth sylfaenol ddefnyddiol am boblogaeth yr Ynys a'r tueddiadau i'r dyfodol. Mae'n rhaid i'r Gwasanaeth Tai gynnal arolwg lleol o dai bob pum mlynedd sydd yn nodi'r anghenion tai am y cyfnod hwnnw a disgwylir i'r proffiliau oedran a ddarparwyd yn y cyfrifiad gael eu hadlewyrchu yn yr arolwg. Mae cynlluniau tai gofal ychwanegol, yn ogystal â chynllun i ddatblygu mwy o fyngalos, yn cael eu dylunio i gynorthwyo pobl hŷn i fyw'n annibynnol am gyfnod hirach, yn ogystal â rhyddhau cartrefi teuluol mwy o faint; mae'r rhaglen adeiladu tai cyngor yn lliniaru rhai o'r risgiau o ran cyflenwad tai ac mae gwahanol denantiaethau'n cael eu datblygu hefyd, gan gynnwys tai rhent cymdeithasol cyffredinol, tai rhent canolradd a chynllun rhannu ecwiti. Mae tair cymdeithas dai yn gweithredu ar yr Ynys hefyd ac maent yn ddarparu cymorth gwerthfawr er mwyn bodloni anghenion tai.

- I ba raddau y mae'r cynnydd yn y boblogaeth hŷn yn cael ei adlewyrchu yn y fformiwla gyllido ar gyfer Ynys Môn a'r angen i gyflwyno achos er mwyn sicrhau setliad teg ar gyfer yr Ynys?

Hysbyswyd y Pwyllgor fod y fformiwla dyrannu cyllid yn ystyried proffil y boblogaeth, gan gynnwys niferoedd pobl hŷn, yn ogystal â ffactorau eraill megis disgyblion ysgol; pobl sy'n derbyn budd-daliadau a phlant sy'n derbyn cinio ysgol am ddim. Mewn ymateb i'r sylw am yr angen i ddefnyddio gwybodaeth y cyfrifiad am boblogaeth sy'n heneiddio'r Ynys i gyflwyno achos trwy Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) am gyllid teg ar gyfer y Cyngor, ddarparwyd sicrwydd y byddai'n mater yn cael ei gyfeirio, er trafodaeth, at Fforwm Gwledig CLILC, sydd yn delio â materion sy'n ymwneud yn benodol â siroedd a chymunedau gwledig.

- Cynllunio lleoedd mewn ysgolion ac i ba raddau y mae angen adolygu'r Rhaglen Moderneiddio Ysgolion yn sgil yr hyn a ddywed ystadegau'r cyfrifiad am y gostyngiad ym mhoblogaeth plant a phobl ifanc o dan 16 oed

Hysbyswyd y Pwyllgor fod cynlluniau moderneiddio ysgolion yn destun trafodaeth ac y bydd y data poblogaeth a'r tueddiadau a ddatgelwyd yn y data a ryddhawyd ar gyfer cyfrifiad 2021 yn cael eu hystyried fel mater o drefn. Mae'n rhaid i gynlluniau ar gyfer lleoedd ysgol adlewyrchu anghenion presennol, yn ogystal ag anghenion yn y dyfodol ac, oherwydd y cyd-destun ariannol, bydd rhaid iddynt hefyd ystyried yr heriau ariannol sy'n wynebu'r Cyngor.

Penderfynwyd derbyn a nodi'r wybodaeth yn yr adroddiad ar ddata'r cyfrifiad.

5 ADRODDIAD AWDURDOD LLEOL YNYS MÔN AR AROLWG CHWARAEON YSGOL – CHWARAEON CYMRU

Cyflwynwyd, i'r Pwyllgor ei ystyried, adroddiad y Pennaeth Datblygu Economaidd a Rheoleiddio yn ymgorffori canfyddiadau arolwg chwaraeon ysgolion Chwaraeon Cymru. Mae'r adroddiad yn darparu gwybodaeth am ymateb Ynys Môn i'r arolwg o ran profiadau disgyblion ym maes chwaraeon ac mae'n cymharu data rhanbarthol a chenedlaethol.

Cyflwynodd y Cynghorydd Carwyn Jones, Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio ar gyfer Datblygu Economaidd, Hamdden a Thwristiaeth, gynodeb o'r adroddiad a oedd yn dangos fod ymatebion Ynys Môn yn uwch na'r cyfartaledd rhanbarthol a chenedlaethol o dan nifer o themâu, gan gynnwys amlder cyfranogiad mewn chwaraeon, aelodaeth o glybiau cymunedol neu chwaraeon a mwynhau Addysg Gorfforol a chwaraeon allgyrsiol.

Ystyriodd y Pwyllgor ganfyddiadau'r arolwg a chroesawodd ymateb cadarnhaol disgyblion Ynys Môn i'r arolwg a'u brwdfrydedd i gyfranogi. Trafododd y Pwyllgor y materion isod gyda'r Aelod Portffolio a'r Rheolwr Hamdden Masnachol a nododd fod yr arolwg yn darparu sylfaen dda ar gyfer datblygu yn dilyn y pandemig a chadarnhaodd hefyd fod y pandemig wedi codi ymwybyddiaeth o werth gweithgareddau chwaraeon a chyfranogi er mwyn cadw'n heini ac yn iach. Darparwyd sicrwydd ynghylch gweithgareddau presennol a gweithgareddau sydd ar y gweill i annog disgyblion i gymryd rhan mewn chwaraeon a chynyddu eu cyfranogiad:

- Yr angen i adeiladu ar brofiadau disgyblion Ynys Môn ym maes chwaraeon er mwyn gwella'r ddarpariaeth chwaraeon ymhellach a chynyddu cyfranogiad.
- Bod rhwystrau'n bodoli o ran ymateb i anghenion a dyheadau disgyblion, yn arbennig gan y byddai 94% o ddisgyblion Ynys Môn yn hoffi gwneud mwy o chwaraeon, gan gynnwys gweithgareddau chwaraeon nad ydynt wedi rhoi cynnig arnynt o'r blaen.
- Yr angen i ganfod ffyrdd o gyrraedd y disgyblion hynny nad ydynt yn mwynhau cyfranogi mewn chwaraeon ac Addysg Gorfforol, yn ogystal â'r rhai hynny nad ydynt ond yn cyfranogi'n achlysurol.
- Canfod ffyrdd o wella hyder pobl ifanc i ymgysylltu mewn cyfleoedd chwaraeon newydd.
- Pwysigrwydd gweithio mewn partneriaeth â sefydliadau eraill. Cydnabuwyd mewnbyn yr Urdd ac awgrymwyd ymestyn y cydweithio i gynnwys Cymdeithas y Ffermwr Ifanc.

Penderfynwyd nodi cynnwys yr adroddiad.

6 BLAEN RAGLEN WAITH

Cyflwynwyd, i'r Pwyllgor ei gadarnhau, adroddiad y Rheolwr Sgriwtini yn ymgorffori Blaen Raglen Waith y Pwyllgor a ddiweddarwyd ar gyfer 2022/23.

Dywedodd y Rheolwr Sgriwtini y bydd yr amserlen wirioneddol ar gyfer eitemau'n gysylltiedig â Chyllideb 2023/24, a amserlennwyd dros dro ar gyfer cyfarfod y Pwyllgor ar 19 Ionawr 2023, yn cael ei chadarnhau a'i bod yn ddibynnol ar amserlen Llywodraeth Cymru ar gyfer cyhoeddi setliad cychwynnol llywodraeth leol ar gyfer 2023/24.

Mewn ymateb i awgrym y dylid trefnu cyfarfod ychwanegol ym mis Ionawr oherwydd bod nifer o eitemau ar gyfer cyfarfod mis Ionawr, dywedodd y Prif Weithredwr y byddai dyddiad ychwanegol yn cael ei drefnu i ystyried eitemau cyllideb 2023/24.

Penderfynwyd –

- **Cytuno ar fersiwn gyfredol y Flaen Raglen Waith ar gyfer 2022/23.**
- **Nodi'r cynnydd hyd yma wrth weithredu'r Flaen Raglen Waith.**

**Y Cynghorydd R. Llewelyn Jones
Cadeirydd**

DRAFT

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgriwtini</u>	
Pwyllgor:	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol
Dyddiad:	19 Ionawr, 2023
Pwnc:	Gosod Cyllideb 2023/24 (Refeniw)
Pwrpas yr Adroddiad:	Ystyried y cynigion cyllidebol drafft ar gyfer 2023/24
Cadeirydd Sgriwtini:	Cyng Robert Llewelyn Jones
Aelod(au) Portfolio:	Cyng Robin Williams
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adain 151
Awdur yr Adroddiad:	Anwen Davies, Rheolwr Sgriwtini
Rhif Ffôn:	07971167198
E-bost:	AnwenDavies@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Perthnasol i'r Holl Aelodau Etholedig

1 – Argymhelliad/Argymhellion

Cytuno ar ymateb ffurfiol i'r Pwyllgor Gwaith ar gyllideb refeniw ddrafft y Cyngor ar gyfer 2023/24 (gan ddefnyddio'r cwestiynau sgriwtini allweddol yn adran 4 yr adroddiad).

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill

Cyswllt uniongyrchol â Chynllun drafft y Cyngor a'r blaenoriaethau strategol. Bydd ystyriaeth y Pwyllgor o'r cynigion cyllidebol cychwynol ar gyfer y flwyddyn nesaf yn cynnwys sut mae'r cynigion yn galluogi'r Cyngor i gyflawni ar Gynllun y Cyngor yn ogystal ag unrhyw risgiau penodol.

3 – Egwyddorion fel canllaw ar gyfer Sgriwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

- 3.1 Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau [ffocws ar y cwsmer/dinesydd]
- 3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd [ffocws ar werth]
- 3.3 Edrych ar unrhyw risgiau [ffocws ar risg]
- 3.4 Sgriwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd [ffocws ar berfformiad ac ansawdd]
- 3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:
  - Hirdymor
  - Atal
  - Integreiddio
  - Cydweithio
  - Cynnwys
 [ffocws ar lesiant]
- 3.6 Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar:
  - y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
  - y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (wrth wneud penderfyniadau strategol)

- y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

[ffocws ar gydraddoldeb a'r Gymraeg]

4 - Cwestiynau Sgriwtini Allweddol

Cynigir y cwestiynau allweddol canlynol fel sail ar gyfer ystyriaeth y Pwyllgor o gynigion cyllidebol 2023/24:

- Gan ddefnyddio'r wybodaeth ar gael i'r Pwyllgor ynghylch gwasanaethau'r Cyngor a'r setliad cyllidol drafft ar gyfer 2023/24, ydy'r cynigion yn ymateb yn ddigonol i'r pwysau a'r heriau yn wynebu Gwasanaethau?
- A yw'r Pwyllgor yn ystyried y bydd unrhyw gynigion arbedion yn cael effaith andwyol ar ddinasyddion Ynys Môn neu unrhyw grwpiau sydd wedi'u gwarchod? A yw'r Pwyllgor yn ystyried y dylid cymryd unrhyw gamau pellach er mwyn lliniaru effaith y cynigion ar ddinasyddion Ynys Môn neu grwpiau sydd wedi'u diogelu?
- I ba raddau mae'r Pwyllgor Sgriwtini yn cefnogi cynnydd yn y premiwm ar ail dai o 50% i 75%?
- Mae adroddiad y Swyddog A151 yn trafod rhyddhau arian o falansau cyffredinol y Cyngor. Beth ydy sylwadau'r Pwyllgor ynghylch rhyddhau cyfanswm o £1.809m o arian wrth gefn i gydbwysu'r gyllideb ar gyfer 2023/24?
- Ydy'r Pwyllgor yn cefnogi codiad o 5% yn y Dreth Gyngor er mwyn gwireddu cynigion y Pwyllgor Gwaith ar gyfer 2023/24? Os ddim, a ddylai'r cynnydd fod yn uwch neu'n is na'r hyn a argymhellir gan y Pwyllgor Gwaith?

5 – Cefndir / Cyd-destun

1. CYD-DESTUN

1.1 Mae'r gwaith o graffu ar y broses gosod cyllideb wedi datblygu ac aeddfedu dros y blynyddoedd diwethaf, gan osod y seiliau ar gyfer proses well a mwy systematig sy'n seiliedig ar ganlyniadau ac arfer dda. Mewn gwirionedd, mae'r broses yn caniatáu ar gyfer dull mwy systematig o graffu ariannol, fel bloc adeiladu hanfodol ar gyfer rheolaeth a llywodraethiant ariannol cadarn.

1.2 Bydd Aelodau'n ymwybodol bod cyllid yn hanfodol i'r gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu a bod goblygiadau pellgyrhaeddol i'r materion ariannol sy'n ein hwynebu fel awdurdod lleol – o ran y gwasanaethau sy'n cael eu derbyn gan ein dinasyddion a hefyd lefel y Dreth Gyngor neu'r ffioedd a'r taliadau a godir¹. Yn anochel, bydd hyn yn ei gwneud yn ofynnol i ni ofyn cwestiynau heriol ynghylch pa wasanaethau i'w cynnig i'r dyfodol a pha wasanaethau i fuddsoddi ynghyd a hefyd i ba raddau y mae'r dulliau cyfredol o ddarparu gwasanaethau yn parhau i fod yn briodol. Ystyriaeth arall hefyd yw'r ffordd orau o reoli disgwyliadau pobl lleol wrth wneud y newidiadau angenrheidiol. Yn yr hinsawdd economaidd sydd ohoni, mae angen rhoi sicrwydd i'r Aelodau felly bod y Cyngor yn gwneud y defnydd mwyaf effeithiol o adnoddau, yn enwedig adnoddau cyllidol.

1.3 Wrth ystyried eu hymateb i'r cynigion cyllidebol cychwynnol, bydd angen i aelodau'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyried y cynigion o ran sefyllfa ariannol tymor hwy y Cyngor (ein Cynllun Ariannol Tymor Canol) ac amcanion a blaenoriaethau'r Cyngor fel y nodir nhw yng Nghynllun drafft y Cyngor.

¹ Disgwyliadau Uwch – Craffu ariannol mewn cyfnod heriol. Canllaw i awdurdodau lleol Cymru (Canolfan Craffu Cyhoeddus, Mehefin 2014)

2. GOSOD CYLLIDEB Y CYNGOR AR GYFER 2023/24

2.1 Ynghlwm mae copi o adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adain 151 ar y cynigion cychwynnol ar gyfer cyllideb 2023/24 **(ATODIAD 1)** a fydd gerbron cyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith ar 24 Ionawr, 2023. Mae'r papur yn cyflwyno datganiad ar y sefyllfa mewn perthynas â'r materion a ganlyn:

- Cynigion cyllidebol cychwynnol y Pwyllgor Gwaith
- Y setliad cychwynnol ar gyfer Llywodraeth Leol (Llywodraeth Cymru)
- Y sefyllfa gychwynnol ar gyfer cyllideb 2023/24
- Y pwysau cyllidebol y mae'n rhaid caniatáu ar eu cyfer yng nghyllideb 2023/24
- Y risgiau ariannol sy'n wynebu'r Cyngor yn ystod 2023/24
- Lefel y cynnydd yn y Dreth Gyngor sydd ei angen i osod cyllideb gytbwys
- Effaith ar y Cynllun Ariannol Tymor Canol.

Disgwylir manylion y Setliad Terfynol ar gyfer cyllideb 2023/24 gan Lywodraeth Cymru ar 28 Chwefror, 2023.

Bydd y Pwyllgor yn ystyried cynigion drafft terfynol y gyllideb yn ei gyfarfod nesaf² cyn i'r Pwyllgor Gwaith³ wneud ei argymhellion i'r Cyngor Llawn ar 9 Mawrth, 2023.

3. SGRIWTINI ARIANNOL – GOSOD CYLLIDEB 2023/24

3.1 Mae craffu ariannol yn llawer mwy nag ychwanegu gwerth at benderfyniadau a wneir gan y Pwyllgor Gwaith. Mae'n ymwneud â sicrhau craffu effeithiol o ran cynllunio, cyflawni a dilyn i fyny'r penderfyniadau allweddol hynny sy'n cael effaith ar drethdalwyr a chymunedau lleol. Dylai sgrwtini felly:

- Ddarparu her effeithiol
- Dal y rheini sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif; a
- Cynorthwyo'r Pwyllgor Gwaith i ddatblygu cyllideb gadarn ar gyfer y flwyddyn i ddod.

4. PANEL SGRIWTINI CYLLID

4.1 Mae Panel Sgrwtini Cyllid wedi'i sefydlu i sicrhau'r canlyniadau allweddol canlynol:

- Datblygu model o weithio ar faterion cyllid sy'n canolbwyntio ar ffurfio grwpiau llai fel y gall Aelodau chwarae mwy o ran, datblygu lefel o arbenigedd yn y pwnc ac er mwyn annog presenoldeb da a gwaith tîm.
- Fforwm i ddatblygu grŵp o aelodau sydd â'r arbenigedd a'r berchnogaeth i arwain trafodaethau ariannol yn y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol.

4.2 Rhoddodd y Panel ystyriaeth i fanylion diweddaraf y cynigion cyllidebol cychwynnol yn ei gyfarfod diwethaf (12 Ionawr, 2023). Bydd crynodeb o drafodaethau'r Panel yn cael ei gyflwyno ar lafar yn y cyfarfod gan y Cyng Dafydd Roberts, Cadeirydd y Panel.

² Cyfarfod o'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol i'w gynnal ar 28 Chwefror, 2023

³ Cyfarfod o'r Pwyllgor Gwaith i'w gynnal ar 2 Mawrth, 2023

5. MATERION SGRIWTINI ALLWEDDOL

5.1 Mae proses gosod cyllideb 2023/24 yn rhoi cyfle i Aelodau Etholedig ystyried a herio goblygiadau'r gyllideb ddrafft. Derbyniwyd mewnbwn hefyd trwy'r Panel Sgrwtini Cyllid sydd wedi rhoi ystyriaeth fanwl i'r cynigion cyllidebol drafft cychwynnol. Yn y rhan hon o'r broses, gofynnir yn awr i'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol gytuno ar ymateb ffurfiol i'w gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith⁴ ar gynigion drafft y Cyngor ar gyfer cyllideb referniw 2023/24 (gan ddefnyddio'r cwestiynau sgrwtini allweddol ym mharagraff 4 uchod).

5.2 Yng ngoleuni'r broses gosod cyllideb ar gyfer 2023/24 hyd yma, cynigir y dylai'r Pwyllgor:

- i. Ystyried y cynigion cyllidebol cychwynnol a chynnig sylwadau gall y Pwyllgor Gwaith eu hystyried cyn cytuno ar ei gynigion cyllideb arfaethedig ar 24 Ionawr, 2023
- ii. Archwilio effeithiau tebygol y cynigion cychwynnol ar ddinasyddion
- iii. Dod i farn am lefel y Dreth Gyngor ar gyfer 2023/24.

6 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [gan gynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]

6.1 Yr effeithiau posibl ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2023/24.

6.2 Yr effeithiau posibl ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (penderfyniadau strategol)

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2023/24

6.3 Yr effeithiau posibl ar y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Adnabod yr angen am unrhyw asesiadau effaith nes ymlaen yn y broses o sefydlu'r gyllideb ar gyfer 2023/24.

7 – Goblygiadau Ariannol

Mae'r adroddiad hwn yn trafod y broses ar gyfer gosod cyllideb y Cyngor ar gyfer 2023/24, sy'n cynnwys ystyriaeth o'r cynigion drafft cychwynnol ar gyfer y cyllidebau referniw.

8 – Atodiadau

ATODIAD 1 Adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) ar y cyllidebau referniw arfaethedig ar gyfer 2023/24

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

Anwen Davies, Rheolwr Sgrwtini, Cyngor Sir Ynys Môn, Swyddfeydd y Cyngor, Llangefni. LL77 7TW

⁴ Cyfarfod y Pwyllgor Gwaith ar 24 Ionawr, 2023

CYNGOR SIR YNYS MÔN

ADRODDIAD I:	PWYLLGOR GWAITH
DYDDIAD:	24 IONAWR 2023
PWNC:	CYLLIDEB REFENIW DDRAFFT 2023/24
AELOD(AU) PORTFFOLIO:	Y CYNGHORYDD ROBIN W WILLIAMS – AELOD PORTFFOLIO – CYLLID, BUSNES CORFFORAETHOL A PHROFIAD Y CWSMER
PENNAETH GWASANAETH:	MARC JONES - CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151
AWDUR YR ADRODDIAD:	MARC JONES
FFÔN:	01248 752601
E-BOST:	rmjfi@ynysmon.llyw.cymru
AELODAU LLEOL:	Amherthnasol

A - Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau

Ni fydd y Cyngor llawn yn cymeradwyo'r gyllideb derfynol tan 9 Mawrth 2023, ond, ar hyn o bryd, argymhellir i'r Pwyllgor Gwaith gymeradwyo'r canlynol:-

- (i) Cyllideb arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2023/24 o £172.438m;
- (ii) Cynnydd arfaethedig o 5% yn y Dreth Gyngor, a fydd yn golygu bod y gost i eiddo Band D yn £1,435.86;
- (iii) Cynnig ffurfiol i gynyddu'r premiwm ar ail gartrefi o 50% i 75%;
- (iv) Bod £1.758m yn cael ei ryddhau o falansau cyffredinol y Cyngor er mwyn cydbwysu cyllideb refeniw 2023/24.

Mae'r adroddiad manwl ar baratoi cyllideb ddisymyd 2023/24, y setliad dros dro a chyllido'r bwch yn y gyllideb ynghlwm fel Atodiadau 1 a 2.

B - Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

Ystyriwyd nifer o opsiynau wrth lunio'r gyllideb arfaethedig y manylir arni yn yr adroddiad hwn. Roedd yr opsiynau'n ystyried lefel y gwariant net yn seiliedig ar y setliad drafft gan Lywodraeth Cymru ac opsiynau yn gysylltiedig â lefel y Dreth Gyngor. Mae'r gyllideb arfaethedig yn ceisio sicrhau cydbwysedd rhwng lleihau Gwasanaethau a chodi'r Dreth Gyngor.

C - Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Mae gosod y gyllideb gychwynnol yn fater sydd wedi'i ddirprwyo i'r Pwyllgor Gwaith.

CH - A yw'r polisi hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi. Bydd y penderfyniad terfynol ar gyllideb refeniw 2023/24 yn cael ei wneud gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 9 Mawrth 2023.

D - A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Ydi. Bydd y penderfyniad terfynol ar gyllideb refeniw 2023/24 yn cael ei wneud gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 9 Mawrth 2023.

Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):		
1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Cynnig cychwynnol ar gyfer y gyllideb yw hwn a bydd yn cael ei adolygu cyn gosod a chymeradwyo cyllideb derfynol 2023/24. Wrth lunio'r cynigion ar gyfer y gyllideb, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried ei ddyletswyddau statudol a'r amcanion a nodir yn y Cynllun Corfforaethol.
2	A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut?-	Mae manylion unrhyw gynigion arbedion wedi'u nodi yn yr adroddiad.
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn, os felly, rhwch wybod gyda phwy:	Bu'r Cyngor yn gweithio gyda chynghorau eraill a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i bwysu ar Lywodraeth Cymru am y setliad ariannol gorau posibl.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen? Esboniwch sut:-	Fel rhan o ymgynghoriad y Cyngor ar y Cynllun Corfforaethol ar gyfer 2023 – 2027, gofynnwyd nifer o gwestiynau am gyllideb y Cyngor ar gyfer 2023/24. Mae manylion yr ymatebion wedi'u nodi yn yr adroddiad.
5	Nodwch effeithiau'r penderfyniad hwn ar yr agenda cydraddoldeb a'r Gymraeg.	Bydd unrhyw gynigion a gynhwysir yn y gyllideb ddrafft ar gyfer 2023/24 yn ystyried yr effaith ar unrhyw grwpiau a warchodir.
6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith posib a gaiff y penderfyniad ar y rhai hynny sy'n wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol.	Bydd y gyllideb yn arwain at gynnydd yn y Dreth Gyngor y bydd trethdalwyr Ynys Môn yn ei thalu. Mae'r rhai hynny sy'n wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol yn fwy tebygol o fod yn gymwys i dderbyn cymorth trwy Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, a dylai hynny olygu na fydd effaith ariannol ar y rheiny sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol, neu bydd yr effaith ariannol yn gyfyngedig.
7	Nodwch unrhyw effaith posib y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r iaith Gymraeg ac ar drin yr iaith Gymraeg ddim llai ffafriol na'r Saesneg.	Ni nodwyd unrhyw effaith.
E -	Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?	Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA) (gorfodol)	Mae sylwadau'r TA wedi'u hymgorffori yn yr adroddiad.
2	Cyllid / Adran 151 (gorfodol)	Amherthnasol – adroddiad y Swyddog Adran 151 yw hwn.
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Mae'r Swyddog Monitro'n Aelod o'r TA ac ystyriwyd unrhyw sylwadau a wnaed wrth drafod yr adroddiad hwn yn y TA.
4	Adnoddau Dynol (AD)	Mae unrhyw gynigion sy'n effeithio ar staff wedi cael eu nodi a'u trafod gyda'r Tîm AD.
5	Eiddo	Mae unrhyw gynigion sy'n effeithio ar eiddo'r Cyngor a chyllidebau cysylltiedig wedi cael eu trafod gyda'r Tîm Eiddo.
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	Mae unrhyw gynigion sy'n effeithio ar systemau technoleg gwybodaeth y Cyngor a chyllidebau cysylltiedig wedi cael eu trafod gyda'r Tîm TGCh.
7	Sgriwtini	I'w gadarnhau
8	Aelodau Lleol	Mae'r cynigion yn berthnasol i bob Aelod
9	Unrhyw gyrrff allanol / Arall	

F - Atodiadau

- Atodiad 1 – Adroddiad ar Gyllideb Refeniw Ddrafft 2023/24
- Atodiad 2 – Cyllideb Arfaethedig 2023/24 fesul Gwasanaeth

FF - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr adroddiad am wybodaeth bellach):

- Cynllun Ariannol Tymor Canol 2023/24 – 2024/25 – Gweler Rhaglen Cyfarfod y Pwyllgor Gwaith, 27 Medi 2022 – Eitem 11

CYLLIDEB REFENIW DDRAFFT 2023/24**1. CYFLWYNIAD**

- 1.1. Mae'r adroddiad a ganlyn yn nodi cyllideb refeniw dros dro y Pwyllgor Gwaith ar gyfer 2023/24. Paratwir y gyllideb ar sail y rhagdybiaethau a nodwyd yn y Cynllun Ariannol Tymor Canol (CATC) a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2022 a'r setliad dros dro ar gyfer llywodraeth leol a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar 14 Rhagfyr 2022. Mae'r adroddiad hefyd yn amlinellu'r arbedion refeniw arfaethedig a nodwyd gan y gwasanaethau unigol ac a drafodwyd gan y Tîm Arweinyddiaeth, Aelodau Portffolio unigol a'r Pwyllgor Gwaith.
- 1.2. Ar ôl derbyn y ffigyrau ar gyfer y setliad terfynol ar 28 Chwefror 2023, bydd y cynnig terfynol ar y gyllideb yn cael ei adolygu gan y Pwyllgor Sgrïwtini ar 28 Chwefror 2023, a bydd y gyllideb yn cael ei hargymhell i'w chymeradwyo gan y Pwyllgor Gwaith ar 2 Mawrth 2023. Caiff y gyllideb derfynol ar gyfer 2023/24 ei chymeradwyo gan y Cyngor yn ei gyfarfod ar 9 Mawrth 2023.

2. Y PRIF RAGDYBIAETHAU SYDD YN CODI O'R CYNLLUN ARIANNOL TYMOR CANOL

- 2.1. Mae'r Cynllun Ariannol Tymor Canol yn nodi nifer o ragdybiaethau ac ystyriwyd y rhagdybiaethau hyn wrth gyfrifo'r gyllideb ddisymud ar gyfer 2023/24. Mae'r gyllideb ddigymud yn gyllideb sy'n darparu adnoddau i redeg gwasanaethau ar lefelau 2022/23 ond wedi'i diweddaru i adlewyrchu unrhyw newidiadau hysbys nad yw gwasanaethau'n gallu eu rheoli (newidiadau yr ymrwymwyd iddynt) ac i adlewyrchu costau a amcangyfrifir ar gyfer 2023/24.
- 2.2. Mae'r rhagdybiaethau hyn wedi'u cynnwys yn y gyllideb ddisymud, ynghyd â newidiadau manylach (newidiadau yr ymrwymwyd iddynt) sydd yn caniatáu ar gyfer cynnydd mewn costau sy'n hysbys e.e. ymrwymadau cytundebol a mân gywiriadau i'r gyllideb. Mae'r gyllideb ddrafft hefyd yn caniatáu ar gyfer cyllid ychwanegol, newidiadau hysbys i gyllido grant a mân gywiriadau i'r gyllideb y bernir eu bod yn angenrheidiol i sicrhau fod cyllideb y Cyngor yn adlewyrchu'n gywir y costau y mae'n eu hwynebu yn 2023/24.

3. SETLIAD DROS DRO

- 3.1. Mae'r setliad dros dro ar gyfer Llywodraeth Leol yng Nghymru, a gyhoeddwyd ar 14 Rhagfyr 2022, yn dangos cynnydd o £406.2m yn lefel gyffredinol y cyllid ar gyfer Cymru, sy'n cyfateb i gynnydd o 8.0% mewn termau ariannol. Fodd bynnag, mae £3.0m yn ymwneud â grantiau a drosglwyddwyd i mewn a, pan addasir ar gyfer y newidiadau hyn, dengys y gwir ffigur cynnydd o £403.2m mewn cyllid, sef cynnydd o 7.9%. Dangosir y manylion yn Nhabl 1 isod:-

Tabl 1 Setliad Dros Dro 2023/24		
	Ynys Môn	Cymru
	£'m	£'m
Cyllid Allanol Cyfun (AEF) 2022/23	114.551	5,107.603
Addasiad ar gyfer newid yn Sylfaen y Dreth	(0.061)	0.000
Grantiau blynyddoedd cynt a drosglwyddwyd i Mewn / (Allan)	0.000	3.040
AEF 2022/23 wedi'i addasu	114.490	5,110.643
AEF Dros Dro 2023/24	123.555	5,513.888
Cynnydd o gymharu â AEF 2022/23	9.004	406.285
% Cynnydd o gymharu â AEF 2022/23	7.86%	7.95%
Cynnydd o gymharu â AEF 2022/23 wedi'i addasu	9.065	403.245
% Cynnydd o gymharu â AEF 2022/23 wedi'i addasu	7.92%	7.89%

3.2. Mae nifer o wahanol setiau data yn cael eu haddasu yn y fformiwla dyrannu, gan gynnwys poblogaeth, nifer pobl sy'n derbyn budd-daliadau, plant sy'n derbyn cinio ysgol am ddim, disgyblion ysgol ac ati, ac mae eu heffaith yn wahanol ar ddyraniad pob awdurdod. Mae rhai awdurdodau'n elwa o'r addasiadau hyn, ond maent yn cael effaith negyddol ar awdurdodau eraill ac, o'r herwydd, nid yw pob awdurdod yn derbyn yr un lefel o gynnydd. Yn y setliad dros dro ar gyfer 2023/24, mae'r cynnydd yn amrywio o 9.3% (Sir Fynwy) i 6.5% (Blaenau Gwent). Mae cynnydd Ynys Môn yn cyd-fynd â chyfartaledd Cymru, a dyma'r 12fed cynnydd uchaf o blith y 22 awdurdod.

4. Y PRIF NEWIDIADAU YN Y GYLLIDEB AR GYFER 2023/24

4.1. Manylir isod ar y prif newidiadau yn y gyllideb gychwynnol ar gyfer 2023/24 o gymharu â chyllideb derfynol 2022/23.

4.2. Chwyddiant Cyflogau a Phwysau Arall yn ymwneud â Staffio

Bydd costau tâl yn newid bob blwyddyn i adlewyrchu newidiadau staff yn ystod y flwyddyn (penodi staff newydd i bwynt gwahanol ar y raddfa gyflog), staff yn derbyn cynnydd blynyddol yn eu cyflogau a'r dyfarniad cyflog. Ni chytunwyd ar ddyfarniad cyflog 2022/23, a oedd yn weithredol o fis Ebrill 2022, tan fis Tachwedd 2022 ac, er bod amcangyfrif wedi'i gynnwys yng nghyllideb 2022/23, nid oedd yn adlewyrchu'r dyfarniad cyflog gwirioneddol yn llawn. Roedd y gyllideb yn caniatáu ar gyfer cynnydd o 2% yn y cyllidebau cyflogau, gyda swm ychwanegol o £1m wedi'i gynnwys fel cyllideb wrth gefn, ac roedd hyn gyfystyr â chynnydd o 3.2% yn y cyllidebau cyflogau. Roedd y dyfarniad cyflog terfynol ar ffurf cynnydd o £1,925 i bob gweithiwr, ac roedd hyn gyfystyr â chynnydd o rhwng 10.2% ar y pwynt isaf ar y raddfa gyflog i 3.4% ar y pwynt uchaf ar y raddfa. Ar gyfartaledd, arweiniodd y dyfarniad cyflog at gynnydd o 7.5% yng nghostau cyflog y Cyngor ar gyfer staff nad ydynt yn athrawon. Roedd hyn yn golygu fod diffyg o £1.9m yn y gyllideb ar gyfer 2022/23, ac mae'n rhaid cywiro'r diffyg hwn yn y gyllideb ddisymyd ar gyfer 2023/24.

Nid oedd y dyfarniad cyflog ar gyfer athrawon ychwaith wedi cael ei gyhoeddi pan osodwyd cyllideb y Cyngor ar gyfer 2022/23. Unwaith eto, roedd y Cyngor wedi caniatáu 2% ar gyfer codiad cyflog athrawon o fis Medi 2022. Roedd y dyfarniad cyflog terfynol yn 5%. Arweiniodd hyn at ddiffyg o £926k yng nghyllideb y Cyngor ac, unwaith eto, mae'n rhaid ei gywiro yn y gyllideb ddisymyd ar gyfer 2023/24.

Nid oes gwybodaeth ar gael ar hyn o bryd am y dyfarniad cyflog tebygol ar gyfer staff nad ydynt yn athrawon a gaiff ei dalu o fis Ebrill 2023, er bod Llywodraeth Cymru wedi nodi mai 3.5% fydd y dyfarniad cyflog ar gyfer athrawon o fis Medi 2023. Mae'r dyfarniad cyflog yn dibynnu i raddau helaeth ar beth fydd yn digwydd i chwyddiant yn ystod 2023/24, ond rhagwelir gostyngiad sylweddol, gyda chwyddiant yn disgyn o 10% ar ddechrau 2023/24 i tua 4% erbyn mis Mawrth 2024. Gan y bydd yr Undebau o dan bwysau i dderbyn dyfarniad cyflog is yn 2023/24, ac oherwydd y gostyngiad mewn chwyddiant a'r cynnydd a nodwyd mewn cyflogau athrawon, caniatawyd 3.5% yn y gyllideb ddisymyd ar gyfer dyfarniad cyflog athrawon a staff nad ydynt yn athrawon yn 2023/24. Serch hynny, mae risg sylweddol y bydd y dyfarniad cyflog terfynol yn uwch na'r ffigwr hwn. Os digwydd hynny, bydd rhaid i'r Cyngor gyllido'r costau ychwanegol o'i gronfeydd wrth gefn ei hun yn 2023/24 ac yna cywiro'r diffyg cyllido yn y gyllideb ar gyfer 2024/25.

Mae Llywodraeth y DU wedi gwrthdroi'r cynnydd arfaethedig o 1.25% yng nghyfraniadau yswiriant gwladol y cyflogwr o fis Tachwedd 2022. Mae hyn yn golygu y gellir cywiro cyllideb yswiriant gwladol y cyflogwr, gyda gostyngiad o £260k yn y gyllideb gychwynol. Mae'r angen i gywiro'r gyllideb cyflogau a'r dyfarniad cyflog ar gyfer 2023/24 wedyn yn cynyddu cyfraniadau yswiriant gwladol y cyflogwr, ond mae'r gostyngiad yng ngraddfa'r cyfraniad yn gostwng y gyllideb gyffredinol. Effaith net y cynnydd mewn cyflogau a'r gostyngiad yn y raddfa gyfrannu yw gostyngiad o £140k yn y gyllideb yswiriant gwladol.

Mae'r gyllideb gyflogau hefyd yn cael ei haddasu i adlewyrchu'r pwynt cyflog gwirioneddol ar gyfer talu pob aelod presennol o staff yn ystod 2023/24. Mae hyn yn ystyried staff sy'n symud i bwynt uwch ar y raddfa gyflog a newidiadau staffio oherwydd bod staff yn gadael a staff newydd yn ymuno â'r Cyngor, ynghyd ag unrhyw ailstrwythuro staff posib yn ystod y flwyddyn ariannol bresennol.

Yr amcangyfrif o'r holl gostau'n ymwneud â chyflogau yw cynnydd o £6.00m yn y gyllideb.

4.3. Costau Pensiwn

Mae'r Cyngor yn cofrestru ei staff ar y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (LGPS) ar gyfer staff nad ydynt yn athrawon a'r Cynllun Pensiynau Athrawon ar gyfer athrawon. Mae cynllun cyfraniadau'r cyflogwr yn cael ei osod gan Weinyddwr y cynllun ac mae'n cael ei ailbriso'n rheolaidd.

Cafodd y Cynllun LGPS ei ailbriso yn ystod 2022/23, a daw'r cyfraddau cyfrannu newydd i rym o fis Ebrill 2023, am gyfnod o 3 blynedd. Mae'r cynllun yn gosod dwy gyfradd, y brif gyfradd a ddyluniwyd i gyllido'r costau pensiwn sydd wedi cronni ar gyfer staff sy'n gysylltiedig â gwasanaeth presennol a gwasanaeth yn y dyfodol, a chyfradd eilaidd sy'n cwrdd ag unrhyw ddiffyg cyllido yn y gronfa.

Bydd y brif gyfradd yn cynyddu o 19.3% i 21.1% ar gyfer 2023/24, ond bydd y gyfradd eilaidd yn gostwng o 2.1% i -1.0%. Mae'r cynnydd yn y brif gyfradd yn golygu cynnydd o £732k yng nghyfraniad y cyflogwr (cyn y dyfarniad cyflog), ond mae'r gostyngiad yn y gyfradd eilaidd yn golygu gostyngiad o £1.24m yn y cyfraniad ac, o ganlyniad, bydd arbediad net o £508k yng nghyfraniadau pensiwn y cyflogwr.

Fodd bynnag, mae'r cynnydd mewn cyflogau yn cynyddu cyfraniadau'r cyflogwr wrth i'r cyflog gynyddu. Amcangyfrifir y bydd hyn yn arwain at gyfraniadau ychwanegol o thua £600k.

Mae'r Cyngor yn parhau i wneud cyfraniadau blynyddol ar gyfer staff ac athrawon a allai fod wedi ymddeol yn gynnar nifer o flynyddoedd yn ôl. Daeth yr arfer o dalu am ymddeoliad cynnar trwy dâl blynyddol i ben yn dilyn newid yn y rheolau tua chanol degawd cyntaf y ganrif hon, felly, mae'r gyllideb hon yn gostwng yn raddol wrth i'r pensiynwyr hynny farw. O ganlyniad, roedd gostyngiad o £108k yn bosib yn y gyllideb hon.

4.4. Chwyddiant nad yw'n ymwneud â chyflogau

Mae lefel chwyddiant yn y DU wedi bod yn isel iawn ers nifer o flynyddoedd ac roedd yn hawdd ei amcangyfrif. Fodd bynnag, cododd chwyddiant yn sylweddol yn 2021, gyda'r Mynegai Prisiau Defnyddwyr (CPI) yn codi i 11.1% ym mis Hydref 2021, a gwelwyd cynnydd uwch ym mhrisiau rhai nwyddau, gan gynnwys ynni, bwyd, tanwydd a deunyddiau adeiladu. Yn gyffredinol, dengys y rhagolygon y bydd chwyddiant yn cyrraedd ei lefel uchaf ar ddiwedd 2022 ac yna'n dechrau gostwng yn ystod 2023, cyn dychwelyd i'r lefelau a welwyd yn ystod y tri degawd diwethaf yn 2024/25. Bydd cyflymder y gostyngiad mewn chwyddiant yn ddibynnol ar nifer o ffactorau, gan gynnwys y rhyfel yn Wcráin a'i effaith barhaus ar gostau ynni, cytundebau cyflogau yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat, a pha un a fydd Brexit yn parhau i gael effaith ar gostau nwyddau sy'n cael eu mewnforio o Ewrop.

Mae costau'r Cyngor nad ydynt yn ymwneud â chyflogau yn cynnwys nifer o wahanol gontractau a dulliau caffael ac mae chwyddiant yn effeithio'n wahanol ar bob un ohonynt:-

- Contractau tymor hir lle mae'r cyfrifiad chwyddiant wedi'i ymgorffori yn y contract gan ddefnyddio mynegeion chwyddiant a benderfynwyd ymlaen llaw, ac mae'r ffigwr ar gyfer pwynt penodol mewn amser yn cael ei ddefnyddio. Mae'r math hwn o gontract yn tueddu i ffafrio'r Cyngor pan fydd chwyddiant yn codi, ond maent yn adlewyrchu'r hyn sy'n digwydd gyda mathau arbennig o nwyddau sy'n cael effaith ar gostau'r contractwr, e.e. bydd cysylltiad cryf iawn rhwng y ffactor chwyddiant a chost tanwydd ar gyfer y contract casglu gwastraff gan fod hwn yn gost sylweddol i'r contractwr.
- Contractau lle mae'r cynnydd blynyddol yn cael ei negodi. Maent yn cynnwys ffioedd cartrefi gofal preswyl a nyrsio a chontractau gofal eraill. Nid y CPI yw'r prif ffactor o ran y cynnydd yn y prisiau hyn, gan mai staffio yw'r brif gost. Mae lefel y chwyddiant yn gysylltiedig â chyflogau, a'r cynnydd yn y cyflog byw cenedlaethol a'r cyflog byw gwirioneddol yn arbennig.
- Cytundebau fframwaith tymor hir lle mae'r pris blynyddol yn cael ei osod gan y fframwaith ac nid fel rhan o gytundeb unigol rhwng y Cyngor a'r cyflenwr / contractwr. Maent yn cynnwys ein prif gontractau ynni. Unwaith eto, bydd cynnydd yn y pris yn gysylltiedig â ffactorau penodol sy'n ymwneud â'r nwyddau a gyflenwir, yn hytrach na defnyddio'r CPI fel sail i'r cynnydd.
- Nwyddau a gwasanaethau sy'n cael eu prynu pryd a phan fydd eu hangen, naill ai trwy broses dendr untro, derbyn dyfynbrisiau neu godi archeb. Mae'r costau hyn yn ddarostyngedig i bwysau chwyddiant gan fod y pris y mae'r Cyngor yn ei dalu'n ddibynnol ar y pris pan gyflwynir yr archeb neu pan dderbynnir y tendr.

Wrth lunio'r gyllideb ddisymyd, caniatwyd ar gyfer y lefel chwyddiant a benderfynwyd gan gontract penodol. Mae'r ffaith fod y cynnydd oherwydd chwyddiant ym mhrif gontractau'r Cyngor yn seiliedig ar lefelau chwyddiant yn yr Hydref yn ystod y flwyddyn flaenorol (defnyddir chwyddiant yn Hydref 2022 i gynyddu prisiau contractau o fis Ebrill 2023) wedi gweithio yn erbyn y Cyngor a chaniatwyd ar gyfer cynnydd o dros 20%.

Mae'r Cyngor yn prynu nwy a thrydan drwy gytundeb fframwaith, ac mae'r prisiau'n cael eu hadolygu ym mis Hydref bob blwyddyn. Roedd cynnydd o 255% yn y pris uned ar gyfer nwy ym mis Hydref a chynnydd o 110% yn y tâl sefydlog. Roedd cynnydd o 75% ym mhris uned trydan a chynnydd o 145% yn y tâl sefydlog. Mae gan y Cyngor nifer fach o adeiladau sy'n parhau i ddefnyddio nwy LPG neu olew gwresogi, ac mae'r costau'n seiliedig ar y pris ar y diwrnod y caiff y tanwydd ei brynu ond, yn gyffredinol, gwelwyd cynnydd o thua 50% yn y costau hyn ers 2021/22. Fodd bynnag, caniatwyd ar gyfer cyfran o'r cynnydd hwn wrth osod cyllideb 2022/23, ac amcangyfrifir mai dim ond cynnydd o 40% fydd ei angen yn y gyllideb ar gyfer trydan ac 85% ar gyfer nwy, nwy LPG ac olew gwresogi. Bydd hyn yn ychwanegu oddeutu £1.75m at gyllidebau ynni'r Cyngor.

Ym mis Gorffennaf 2022, cytunodd y Cyngor i gynyddu'r graddfeydd a delir i gartrefi preswyl a nyrsio preifat, er mwyn adlewyrchu'r cynnydd mewn costau yr oedd y Sector yn eu hwynebu. Mae'r Cyngor yn parhau i gefnogi'r defnydd o'r fethodoleg ffioedd rhanbarthol ac mae'r cynnydd yn y cyfraddau'n adlewyrchu allbynnau'r fethodoleg, a bydd y cynnydd yn y ffioedd arfaethedig yn is na'r cynnydd mewn chwyddiant cyffredinol. Bydd gosod ffioedd cartrefi gofal yn destun adroddiad ar wahân i'r Pwyllgor Gwaith.

Bydd cynnydd o 16.4% mewn cyllidebau eraill, lle bo hynny'n briodol, ond bydd cynnydd is mewn rhai llinellau yn y gyllideb os nad ydynt wedi cael eu defnyddio'n llawn yn ystod 2022/23. Mae'r ffigwr o 16.4% yn cywiro'r dan-ddarpariaeth ar gyfer chwyddiant yn 2022/23 ac mae'n caniatáu ar gyfer yr amcangyfrif cyfartalog ar gyfer chwyddiant yn 2023/24, sef 6.7%.

Yn ystod y pedair blynedd diwethaf, defnyddiwyd ffigwr cyffredinol o 3% ar gyfer y cynnydd mewn cyllidebau ffioedd a thaliadau anstatudol, a defnyddiwyd y ffigwr hwn eto yn 2023/24, er bod gan wasanaethau'r disgresiwn i gynyddu ffioedd a thaliadau unigol gan swm sy'n fwy neu'n llai na'r ffigwr hwn, ar yr amod bod cynnydd o 3% yn eu hincwm cyffredinol.

Y cynnydd net yn yr addasiadau ar gyfer chwyddiant heblaw am gyflogau ac incwm anstatudol yw £12.51m.

4.5. Niferoedd Disgyblion

Bob blwyddyn, mae effaith y newid mewn niferoedd disgyblion yn y sectorau cynradd ac uwchradd yn cael ei ystyried fel rhan o'r broses gosod cyllideb, ac mae niferoedd disgyblion ym mis Medi 2022 yn cael eu defnyddio fel sail i gyllideb 2023/24. Ar gyfer 2023/24, mae niferoedd disgyblion cynradd wedi parhau i ostwng, gyda gostyngiad pellach o 126 disgybl, tra bod cynnydd o 106 yn niferoedd disgyblion uwchradd. Ni fu newid yn nifer y disgyblion yng Nghanolfan Addysg y Bont. Effaith net y newidiadau hyn yw cynnydd o £182k yn y gyllideb ddatganoledig ysgolion.

4.6. Ardollau

Mae cyllideb y Cyngor yn cynnwys ardollau sy'n cael eu codi ar y Cyngor gan gyrrff eraill sydd â phŵer statudol i osod ardoll. Y brif ardoll a godir yw ardoll Awdurdod Tân Gogledd Cymru, sydd yn gosod ardoll gyffredinol ar gyfer y chwe awdurdod yng Ngogledd Cymru ac yna mae'n cael ei rhannu rhwng y chwe awdurdod ar sail poblogaeth. Yn ei gyfarfod yn Ionawr 2023, penderfynodd Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru ar gynydd o 13.4% yn yr ardoll ar gyfer y chwe awdurdod, a gosododd gyllideb o £44.71m, sy'n golygu cynnydd o £519k yn ardoll y Cyngor. Yr ardoll a gyllidir gan y Cyngor, felly, fydd £4.434m.

Mae'n ofynnol yn awr i chwe Awdurdod Gogledd Cymru sefydlu Cyd-bwyllgor Corfforedig (CBC) i fod yn gyfrifol am bolisi strategol ym maes trafndiaeth a chynllunio a datblygu economaidd ar lefel ranbarthol. Mae gwaith yn mynd rhagddo i benderfynu ar gyfrifoldebau'r CBC, a bydd y CBC yn penderfynu ar yr ardoll a godir ar bob awdurdod lleol mewn cyfarfod ddiwedd mis Ionawr 2023. At ddibenion y gyllideb gychwynnol, mae amcangyfrif o £64k wedi'i gynnwys fel amcangyfrif o ardoll y CBC, ond gallai'r swm newid.

4.7. Costau Cyllido Cyfalaf

Mae Costau Cyllido Cyfalaf yn cynnwys y Ddarpariaeth Refeniw Isaf (DRI), costau llog blynyddol ar fenthyciadau cyfredol a llog a dderbynnir ar fuddsoddiadau. Mae'r newid yn y polisi DRI yn 2018 wedi arwain at orddarpariaeth yn y DRI yn y gorffennol. Mae'r orddarpariaeth yn creu cyfle i ostwng cost y DRI yn y dyfodol, yn ogystal â pharhau i sicrhau fod y ddarpariaeth a wneir yn ddarbodus. Erbyn hyn, mae Ymgynghorwyr Rheoli Trysorlys y Cyngor yn cynghori y byddai newid pellach yn y polisi yn caniatáu gostyngiad sylweddol yn y DRI yn y tymor byr i'r tymor canol, ond byddai'r costau'n cynyddu yn y dyfodol o gymharu â'r polisi presennol. Mae'r dull newydd yn un a ganiateir yng nghanllawiau Llywodraeth Cymru ac mae'n parhau i sicrhau darpariaeth ddarbodus. Bydd y Pwyllgor Gwaith yn ystyried adroddiad ar wahân ar y mater hwn, ond mae'r cynnig drafft ar gyfer y gyllideb yn seiliedig ar y rhagdybiaeth y caiff y newid mewn polisi ei gymeradwyo gan y Cyngor.

Yn ystod 2020 a 2021, roedd y llog a dderbyniwyd ar fuddsoddiadau'n is nag erioed, ond dechreuodd godi yn ystod 2022. Rhagwelir y bydd y llogau uwch ar fuddsoddiadau'n parhau yn ystod 2023/24, a disgwylir llog o rhwng 3% a 4% ar gyfartaledd yn ystod blwyddyn ariannol 2023/24. Ar sail lefelau'r balansau arian parod a ragwelir, gosodwyd cyllideb o £1.0m ar gyfer enillion ar fuddsoddiadau, o gymharu â chyllideb o £3k yn 2022/23.

Effaith gyffredinol y ddau newid yw gostyngiad o £3.19m yn y gyllideb costau cyfalaf.

4.8. Incwm Gwastraff

Codwyd tâl am gasglu gwastraff gardd am y tro cyntaf yn 2020/21. Gosodwyd cyllideb geidwadol wrth asesu nifer y tanysgrifwyr yn ystod y flwyddyn gyntaf. Diwygiwyd cyllideb 2022/23 i adlewyrchu nifer gwirioneddol y defnyddwyr gwasanaeth a danysgrifiodd. Fodd bynnag, rhagwelwyd y gallai nifer y tanysgrifwyr ostwng yn ystod yr ail flwyddyn (2022/23) oherwydd y posibilrwydd y byddai rhai yn teimlo nad oeddent wedi gwneud digon o ddefnydd o'r gwasanaeth yn ystod y flwyddyn gyntaf. Mewn gwirionedd, cynyddodd nifer y tanysgrifwyr yn 2022/23 ac, er na fydd y ffi yn cynyddu yn 2023/24, gellir cynnwys cynnydd o £250k yn y gyllideb i adlewyrchu'r gyfradd danysgrifio bresennol.

Mae'r Gwasanaeth Gwastraff wedi gweld cynnydd sylweddol yn y prisiau a delir am ddeunyddiau ailgylchu, ac mae cyfran o'r cynnydd i'w briodoli i brinder deunyddiau crai o ganlyniad i'r rhyfel yn Wcráin. Er y gallai prisiau ddechrau gostwng yn ystod 2023/24, mae digon o warged i ganiatáu cynnydd o £150k yn y gyllideb incwm gwastraff ailgylchu.

4.9. Cyllidebau sy'n cael eu harwain gan y galw

Mae nifer o gyllidebau'n cael eu heffeithio gan y galw am wasanaethau penodol ac mae angen eu haddasu i adlewyrchu'r newid yn y galw. Mae'r prif addasiadau'n cynnwys:-

- £236k yn ychwanegol ar gyfer cludiant ysgol (mae hyn yn cynnwys effaith y contractau sydd wedi cael eu hail-dendro, yn ogystal â'r newid yn y galw).
- Gostyngiad o £134k yn y gyllideb ar gyfer disgyblion allsirol, oherwydd bod llai o blant yn cael eu lleoli oddi ar Ynys Môn ac, felly, mae llai o blant yn derbyn eu haddysg gan awdurdod addysg lleol arall.
- Er na fu cynnydd yn nifer y bobl sy'n hawlio o dan Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor yn ystod 2022/23, rhagwelir y bydd diweithdra'n dechrau codi eto yn 2023/24. Er mwyn darparu cyllid ychwanegol, mae 2% o gyllid ychwanegol wedi'i gynnwys yn y gyllideb, yn ogystal â'r cynnydd sydd ei angen i gwrdd â'r cynnydd yn y Dreth Gyngor. Mae hyn yn ychwanegu £126k at y gyllideb.
- Mae nifer y diwrnodau ysgol yn amrywio ychydig bob blwyddyn (gan ddibynnu'n bennaf ar ddyddiad y Pasg). Bydd y Pasg ar ddechrau mis Ebrill yn 2024 ac felly bydd y tymor ysgol yn gorffen ddiwedd Mawrth. Mae hyn yn gostwng nifer y diwrnodau ysgol yn ystod blwyddyn ariannol 2023/24 ac mae gostyngiad o £48k yn y gyllideb.

4.10. Cyllidebau wrth Gefn

Fel rhan o'r broses gosod cyllideb, mae nifer o gyllidebau wrth gefn yn cael eu cynnwys yn y gyllideb i gwrdd â chostau tymor penodol, risgiau posib efallai y bydd angen eu cyllido yn ystod y flwyddyn, neu fel cyllidebau wrth gefn cyffredinol a ddefnyddir yn ystod y flwyddyn wrth i'r gyllideb wynebu pwysau ychwanegol neu yn sgil digwyddiadau annisgwyl. Yn y gyllideb ar gyfer 2022/23, dyrannwyd £200k i gwrdd â chost etholiadau'r Cyngor Sir a gellir dileu'r gyllideb hon yn 2023/24. Yn ogystal, roedd cyllideb wrth gefn gwerth £300k i gwrdd ag unrhyw gostau untro yn gysylltiedig â Covid. Er nad yw'r risgiau'n gysylltiedig â Covid wedi eu dileu'n gyfan gwbl, maent wedi lleihau a gellir dileu'r gyllideb wrth gefn hon. Bydd unrhyw wariant yn gysylltiedig â Covid yn cael ei gyllido o'r gyllideb wrth gefn gyffredinol neu'r balansau cyffredinol.

4.11. Mân Addasiadau Eraill

Wrth lunio'r gyllidebau ddisymyd, gwneir nifer o fân gywiriadau i'r gyllideb er mwyn adlewyrchu newidiadau sydd angen eu gwneud, neu adlewyrchu penderfyniadau blaenorol i gynyddu cyllidebau unigol. Effaith net yr addasiadau hyn yw lleihad o £23k yn y gyllideb ddisymyd gyffredinol.

4.12. Cynyddu'r Premiwm ar Ail Gartrefi

Yn ei gyfarfod ar 29 Tachwedd 2022, cymeradwyodd y Pwyllgor Gwaith sylfaen y Dreth Gyngor ar gyfer blwyddyn ariannol 2023/24. Roedd sylfaen y dreth yn cynnwys y rhagdybiaeth y byddai'r premiwm ar ail gartrefi'n codi o 50% i 75%. Mae hyn yn adlewyrchu'r bwriad a ddatganwyd yn flaenorol gan y Pwyllgor Gwaith i godi'r premiwm i 100% erbyn mis Ebrill 2024. Bydd y penderfyniad hwn yn cael ei gymeradwyo'n ffurfiol gan y Cyngor pan fabwysiedir cyllideb y Cyngor ganddo a phan fydd yn gosod y Dreth Gyngor ar gyfer 2023/24. Bydd hyn yn creu oddeutu £805k o gyllid ychwanegol. Nid oes penderfyniad ffurfiol wedi'i wneud ynghylch sut i ddefnyddio'r cyllid ychwanegol ond, unwaith eto, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi mynegi ei fwriad i ddefnyddio'r cyllid ychwanegol i fynd i'r afael â phroblemau tai ar Ynys Môn.

5. Y SEFYLLFA GYLLIDO

- 5.1. Ar ôl ystyried y setliad dros dro gan Lywodraeth Cymru (fel y caiff ei nodi ym mharagraff 3) a'r prif newidiadau i'r gyllideb (fel y cânt eu nodi ym mharagraff 4), mae'r sefyllfa gyllido cyn cynyddu'r Dreth Gyngor yn cael ei nodi yn Nhabl 2 isod:-

Tabl 2		
Bwlch Cyllido Cyllideb 2023/24		
	£'m	£'m
Cyllideb Derfynol 2022/23		158.367
Y Prif Addasiadau i'r Gyllideb (fel y nodir ym Mharagraff 4)		
Chwyddiant Cyflogau a Chostau Staffio Eraill	5.997	
Addasiadau Pensiwn yn sgil ailbrisió'r gronfa Bensiwn	(0.619)	
Chwyddiant nad yw'n ymwneud â chyflogau	12.512	
Niferoedd Disgyblion	0.182	
Ardollau	0.518	
Costau Cyllido Cyfalaf	(3.190)	
Incwm Gwastraff Ychwanegol uwchlaw chwyddiant	(0.400)	
Gwasanaethau a arweinir gan y galw	0.181	
Cyllidebau wrth Gefn a Mân Addasiadau Eraill	(0.523)	
		14.658
Defnyddio Cyllid Ychwanegol o'r Premiwm ar Ail Gartrefi		0.805
Cyllideb Refeniw Net Ddisymyd 2023/24		173.830
Cyllidir Gan		
Grant Cynnal Refeniw (RSG)	(100.732)	
Cyfran o'r Gronfa Trethi Annomestig	(22.823)	
Cyfanswm Cyllid Allanol Cyfun		(123.555)
Cyllideb Dreth Gyngor 2022/23 (wedi'i addasu ar gyfer y newid yn sylfaen y dreth a chynnydd yn y premiwm ar ail gartrefi)		(44.879)
Cyfanswm Cyllid cyn Cynyddu'r Dreth Gyngor		(168.434)
(Gwarged) / Diffyg mewn Cyllid (cyn gwneud unrhyw newid i'r Dreth Gyngor)		5.396

5.2. Byddai angen cynnydd o 12.0% yn y Dreth Gyngor i gyllido'r diffyg o £5.396m. Byddai hyn yn golygu fod y gost ar gyfer eiddo Band D yn £1,531.89, sef cynnydd blynyddol o £164.43 a chynnydd wythnosol o £3.15. Er mwyn gostwng y cynnydd yn y Dreth Gyngor, byddai'n rhaid defnyddio cronfeydd wrth gefn y Cyngor neu wneud arbedion yn y gyllideb refeniw. Mae pob £1m o gronfeydd wrth gefn a ddefnyddir, neu arbedion a roddir ar waith, yn golygu gostyngiad o 2.23% yn y cynnydd yn y Dreth Gyngor. Felly, trwy ddefnyddio £2.98m o gronfeydd wrth gefn neu roi £2.98m o arbedion ar waith, neu gyfuniad o'r ddau, byddai modd gostwng y cynnydd yn y Dreth Gyngor i 5.00%. Byddai hyn yn golygu cynnydd o £68.40 yn y Dreth Gyngor, neu £1.32 yr wythnos.

6. RISGIAU CYLLIDEBOL

6.1. Wrth osod y gyllideb, mae angen asesu nifer o risgiau ariannol a allai greu cost ariannol i'r Cyngor. Caniatawyd ar gyfer rhai o'r risgiau hyn yn y cynnig ar gyfer y gyllideb, ond nid yw eraill wedi eu cynnwys yn y gyllideb a, phe bae'r risg yn troi'n gost ariannol yn 2023/4, yna byddai balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn y Cyngor yn cwrdd â'r gost.

6.2. Rhagwelir y bydd balansau cyffredinol heb eu dyrannu y Cyngor yn £10.2m ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, ynghyd â £4m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig ychwanegol y gellid eu dychwelyd i falansau cyffredinol y Cyngor. Fel canllaw cyffredinol, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi gosod isafswm o 5% o'r gyllideb refeniw net ar gyfer y balansau cyffredinol. Ar sail y gyllideb refeniw net ddisymyd ar gyfer 2023/24, a ddaw i gyfanswm o thua £174m, yr isafswm fyddai ei angen yw £8.7m. Mae hyn yn gadael swm posib o £5.5m a fyddai ar gael i gynorthwyo i ariannu'r gyllideb refeniw dros y ddwy neu dair blynedd nesaf, ond dylid nodi fod gostwng lefel y balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn clustnodedig yn gwanhau sefyllfa ariannol y Cyngor, a gallai arwain at broblemau ariannol yn y dyfodol pe byddai'n rhaid cyllido unrhyw wariant annisgwyl sylweddol e.e. cyllido gorwariant refeniw yn y dyfodol.

6.3. Mae sefyllfa bresennol cyllideb refeniw 2022/23 yn amcangyfrif tanwariant ac, er bod amcangyfrif lefel terfynol y tanwariant yn anodd, ar ei waethaf disgwylir y bydd unrhyw orwariant yn 2022/23 yn fychan iawn ac ni fyddai'n cael effaith sylweddol ar lefel y balansau cyffredinol ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

6.4. Mae nifer o risgiau ariannol yn bodoli nad ydynt wedi eu cynnwys yn y gyllideb, neu nad ydynt wedi eu cynnwys yn llawn yn y gyllideb, yn eu plith:-

- **Dyfarniad Cyflog** – fel y nodwyd ym mharagraff 4.2 uchod, cynyddwyd y gyllideb i adlewyrchu amcangyfrif o'r dyfarniadau cyflog ar gyfer 2023/24, ond mae ansicrwydd sylweddol yn parhau ynghylch y dyfarniadau cyflog. Os yw chwyddiant yn parhau'n uchel, yna bydd pwysau gan yr Undebau i gytuno ar ddyfarniad cyflog sydd yn uwch na'r 3.5% sydd yn y gyllideb. Mae pob 1% uwch ben y ffigwr hwn yn ychwanegu tua £1m i fil cyflogau'r Cyngor.
- **Cyflog Byw Cenedlaethol** – cyhoeddodd Llywodraeth y DU y byddai cynnydd o 9.7%, i £10.42 yr awr, yn y Cyflog Byw Cenedlaethol (sef yr isafswm cyflog yn flaenorol) ym mis Ebrill 2023, ac mae rhagolygon gan y Comisiwn Cyflogau Isel yn awgrymu y gallai godi i £11.35 yr awr erbyn mis Ebrill 2024. Mae Cyflog Byw Cenedlaethol yn rhoi pwysau ar gyllideb y Cyngor mewn dwy ffordd h.y. yr hyn y mae'n ei dalu i'w staff ei hun a'r hyn y mae ei brif contractwyr yn ei dalu i'w staff.

Y pwynt isaf ar raddfa gyflog y Cyngor ar gyfer 2022/23 yw £20,812, neu £10.79 yr awr, sef dim ond £0.37 yn uwch na lefel y Cyflog Byw Cenedlaethol. Wrth gwrs, bydd dyfarniad cyflog yn cael ei dalu ym mis Ebrill 2023 a fydd yn cynyddu'r ffigwr hwn ac yn darparu mwy o fwelch. Fodd bynnag, dylid nodi fod y raddfa gyflog genedlaethol yn cynnwys 2 bwynt sydd yn is na'r isafswm a delir gan y Cyngor, a'r pwynt isaf ar hyn o bryd yw £10.50 yr awr, dim ond £0.08 yn uwch na lefel y Cyflog Byw Cenedlaethol. Os yw'r Cyflog Byw Cenedlaethol yn cael ei osod ar £11.35 ym mis Ebrill 2024, yna byddai angen cynnydd o 8% yn y pwynt isaf ar y raddfa yn ystod cyfnod o ddwy flynedd, sef 2023/24 a 2024/25. Byddai cynnydd ar y lefel hon yn cael effaith sylweddol ar fil cyflogau'r Cyngor pe byddai'n cael ei ailadrodd ar draws y graddfeydd cyflog.

Mae nifer fawr o staff a gyflogir gan brif gontractwyr a darparwyr gwasanaeth y Cyngor yn derbyn cyflog sydd yn cyfateb i'r Cyflog Byw Cenedlaethol, neu sydd o gwmpas y lefel honno. Mae hyn yn arbennig o wir yn y sector gofal (cartrefi gofal preswyl a nyrsio, gofal cartref ac ati). Mae cynnydd yn y Cyflog Byw Cenedlaethol yn cael ei adlewyrchu yn y cynnydd yn y ffioedd y mae'n rhaid i'r Cyngor eu talu i'r contractwyr a'r darparwyr gwasanaeth. Er y caniatawyd ar gyfer cynnydd mewn cyllid, mae risg na fydd yn ddigon i gwrdd â'r hyn y bydd darparwyr yn gofyn amdano, ac mae'n bosib eu bod hwythau hefyd yn wynebu pwysau o ganlyniad i chwyddiant cyffredinol, a chostau bwyd, ynni a thanwydd yn benodol.

- **Chwyddiant Cyffredinol** - Yn ystod y 12 mis diwethaf, mae lefel chwyddiant cyffredinol mewn prisiau wedi codi'n sylweddol o gymharu â'r lefel a welwyd dros nifer o flynyddoedd ac, er mai'r rhagolwg cyffredinol yw bod chwyddiant wedi cyrraedd y brig yn awr ar lefel o thua 10%, mae ansicrwydd o hyd ynghylch pa mor gyflym y bydd yn gostwng yn ystod 2023/24. Wrth osod y gyllideb, rhagdybiwyd y bydd chwyddiant yn gostwng yn raddol, o 10% ar ddechrau'r flwyddyn ariannol i 4% erbyn mis Mawrth 2024, gan roi lefel chwyddiant cyfartalog o 6.7%, a dyma'r swm a gynhwyswyd yn y gyllideb ar gyfer 2023/24. Fodd bynnag, rhagolwg mwy pesimistaidd yw y bydd chwyddiant yn aros yn uchel ac yn cyrraedd uchafswm o thua 12% erbyn haf 2023, cyn disgyn i thua 7.5% erbyn mis Mawrth 2024. Byddai hyn yn rhoi cyfradd chwyddiant cyfartalog o 9.5% ar gyfer 2023/24. Dylid nodi hefyd y gallai'r Cyngor wynebu chwyddiant uwch ar rai costau, megis ynni, bwyd a chostau tanwydd. Os bydd chwyddiant yn parhau yn uchel yn Hydref 2023, bydd yn cael sgil effaith ar gyllideb 2024/25 hefyd, gan fod y chwyddiant a ychwanegir at nifer o brif gontractau'r Cyngor yn seiliedig ar fynegeion chwyddiant ym mis Medi a Hydref bob blwyddyn.
- **Costau Ynni** – Mae'r Cyngor yn prynu nwy a thrydan trwy gytundeb fframwaith, ac mae prisiau'n codi bob mis Hydref. Caiff y cynnydd ym mis Hydref 2022 ei nodi ym mharagraff 4.4. Mae'r gyllideb yn cynnwys cynnydd pellach o 20% ym mis Hydref 2023 ond, unwaith eto, mae llawer iawn o ansicrwydd ynghylch prisiau ynni. Byddai datrys y rhyfel yn Wcráin yn llacio'r pwysau ar brisiau ynni yn sylweddol ond, i'r gwrthwyneb, gallai dwysau'r rhyfel arwain at gynnydd sylweddol mewn prisiau unwaith eto.
- **Y Galw am Wasanaethau** – Mae'r gyllideb yn caniatáu ar gyfer darparu gwasanaethau yn unol â lefel bresennol y galw mewn rhai gwasanaethau lle gall y galw amrywio (Gwasanaethau Plant, Gofal Cymdeithasol Oedolion, Digartrefedd, Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor). Bydd unrhyw gynnydd sylweddol yn y galw am wasanaethau'n creu costau ariannol ychwanegol i'r Cyngor na fyddai darpariaeth ar eu cyfer yn y cyllidebau presennol.
- **Incwm Grantiau** – Yn ogystal â'r cyllid a dderbyniwyd trwy'r Cyllid Allanol Cyfun, mae'r Cyngor yn derbyn lefelau sylweddol o gyllid ychwanegol ar ffurf grantiau penodol gan Lywodraeth Cymru ac eraill. Pan fydd lefel cyllid grant penodol yn gostwng, nid yw bob amser yn bosib ymateb yn gyflym i'r newid gan fod y gwasanaeth a gyllidir gan y grant wedi'i ymgorffori yn y gwasanaeth a gyllidir gan gyllideb graidd y Cyngor. Felly, mae oedi rhwng gostwng y cyllid a gallu'r Cyngor i leihau'r costau cysylltiedig drwy aildrefnu'r gwasanaeth.
- **Targedau Incwm o Ffioedd a Thaliadau** – Wrth i'r argyfwng costau byw barhau i effeithio ar incwm gwario teuluoedd, mae risg na fydd cymaint o ddefnydd o rai o wasanaethau'r Cyngor e.e. gwasanaethau hamdden, meysydd parcio, ceisiadau cynllunio a rheoliadau adeiladu. O ganlyniad, mae risg na fydd y targedau ar gyfer cyllidebau ffioedd a thaliadau'n cael eu cyflawni.

7. PONTIO'R BWLCH CYLLIDO

- 7.1. Roedd buddsoddiad o £700k mewn gwasanaethau addysg wedi'i gynnwys yng nghyllideb referniw 2022/23. Am nifer o resymau, nid yw'r gwasanaeth wedi rhoi cynlluniau yn gysylltiedig â'r cyllid hwn ar waith eto. Felly, argymhellir gohirio'r buddsoddiad ychwanegol hwn hyd nes bydd y sefyllfa ariannol yn gwella a'r buddsoddiad yn fforddiadwy.

- 7.2. Wrth lunio'r gyllideb ddisymyd, gwneir nifer o ragdybiaethau mewn perthynas â chwyddiant mewn cyflogau a phrisiau. Mewn perthynas â'r gyllideb ddatganoledig ar gyfer ysgolion, mae'r gyllideb ddisymyd yn caniatáu ar gyfer cynnydd o £4.9m (11%) mewn termau ariannol, gan olygu fod cyllideb ddatganoledig ysgolion werth £47.07m (heb gynnwys y gyllideb ôl-16). Argymhellir cyfyngu'r cynnydd oherwydd chwyddiant i 10%, a thrwy hynny ostwng y gyllideb ddisymyd gan £471k.
- 7.3. Yn gyffredinol, mae cynnydd o 3% yn y cyllidebau incwm, ond mae sgôp am gynnydd uwch yn y ffioedd ar gyfer cau lonydd yn y Gwasanaeth Priffyrdd. Argymhellir cynnydd o 15%, gan gynhyrchu incwm ychwanegol o £169k.
- 7.4. Bu'r Gwasanaeth Gofal Cymdeithasol Oedolion yn ymestyn y defnydd o daliadau uniongyrchol, lle mae cleientiaid sy'n perthyn i rai categorïau yn trefnu eu gofal eu hunain, ac mae hynny'n rhoi mwy o hyblygrwydd iddynt o ran eu pecyn gofal ac yn lleihau'r costau. Mae ymestyn y cynllun hwn wedi nodi arbediad o £35k ar gyfer 2023/24.
- 7.5. Ar hyn o bryd, mae'r Gwasanaeth Gofal Cymdeithasol Oedolion yn adolygu'r ddarpariaeth gwasanaethau gofal dydd. Mae'r adolygiad hwn wedi nodi cyfle i sicrhau gostyngiad o £35k yn y costau dros flwyddyn lawn. Byddai'r newid yn cael ei weithredu ym mis Hydref 2023 ac yn arwain at arbedion o £17.5k yn 2023/24, gydag arbediad ychwanegol o £17.5k yn 2024/25.
- 7.6. Ar sail y newidiadau uchod i'r gyllideb ddisymyd, byddai'r bwlch cyllido'n gostwng i £1.758m.
- 7.7. Amcangyfrifir y bydd gan y Cyngor £10.2m o falansau cyffredinol ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2022/23. Polisi cyffredinol y Cyngor yw dal 5% o'r gyllideb refeniw net fel isafswm y balansau cyffredinol. Yn seiliedig ar gyllideb 2023/24, y balans isaf fyddai £8.6m. Byddai defnyddio £1.758m o'r balansau cyffredinol i ddarparu cyllid ychwanegol yn cau'r bwlch cyllido yn ogystal â chynnal balansau cyffredinol ar lefel sydd ddim ond ychydig yn is na pholisi'r Cyngor.
- 7.8. Dylid nodi hefyd fod y Cyngor yn dal gwerth £23.2m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig ar ddechrau'r flwyddyn ariannol. Amcangyfrifir y bydd £8.8m yn cael ei ddefnyddio yn ystod 2022/23, gan adael balans o £14.37m. Mae adolygiad o'r cronfeydd wrth gefn sy'n weddill wedi nodi y gellid dychwelyd £4.4m i'r balansau cyffredinol os byddai angen. Bydd hyn yn digwydd ar ddiwedd y flwyddyn ariannol pan fydd y sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn ariannol yn hysbys.
- 7.9. Ar sail yr uchod, mae'r gyllideb refeniw arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2023/24 wedi'i nodi yn Nhabl 3 isod:-

Tabl 3		
Cyllideb Arfaethedig Gychwynnol 2023/24		
	£'m	£'m
Cyllideb Refeniw Net Ddisymyd 2023/24 (yn unol â Thabl 2)		173.830
Addasiadau Ychwanegol i'r Gyllideb		
Gohirio buddsoddiad yn y gwasanaethau Addysg	(0.700)	
Cap ar gynnydd mewn chwyddiant yng nghyllideb ddatganoledig ysgolion	(0.471)	
Incwm Priffyrdd Ychwanegol	(0.169)	
Gostwng Cyllidebau Gofal Cymdeithasol Oedolion	(0.053)	
		(1.392)
Cyllideb Refeniw Net Arfaethedig Gychwynnol 2023/24		172.438
Cyllidir Gan		
Grant Cynnal Refeniw	(100.732)	
Cyfran o'r Gronfa Trethi Annomestig	(22.823)	
Cyfanswm Cyllid Allanol Cyfun		(123.555)
Dreth Gyngor (gan gynnwys y premiwm a chynnydd o 5%)		(47.124)
Cronfeydd wrth Gefn y Cyngor		(1.758)
Cyfanswm Cyllid		172.438

8. CANLYNIADAU'R YMARFERIAD YMGYNGHORI

- 8.1** Fel rhan o'r ymarferiad ymgynghori ar y Cynllun Corfforaethol, a gymerodd ran rhwng Medi 2022 a Tachwedd 2022, gofynnwyd nifer o gwestiynau ynglŷn â pha wasanaethau oedd trigolion eisiau weld mwy neu lai o fuddsoddiad ynddynt a sut dylai'r Cyngor gyllido'r costau cynyddol o'r gyllideb refeniw.
- 8.2** Cadarnhaodd yr ymgynghoriad fod y mwyafrif o'r ymatebwyr yn dymuno gweld buddsoddiad parhaus yng ngofal cymdeithasol, addysg, datblygu economaidd a delio â digartrefedd, ond llai o fuddsoddiad yn nhwristiaeth, cynllunio a llyfrgelloedd, amgueddfeydd ac archifau. Er fod barn trigolion yn bwysig, mae gan y Cyngor gyfrifoldebau statudol mewn nifer o feysydd ac nid yw hi'n bosib bob tro lleihau buddsoddiad.
- 8.3** Mewn ymateb i sut dylai'r Cyngor gyllido ei gyllideb i'r dyfodol, cefnogodd 52.6% gymysgfa o gynyddu'r dreth gyngor a lleihau rhai gwasanaethau, tra roedd 28.5% eisiau gweld gostyngiadau'n dreth gyngor ac roedd 18.9% eisiau parhau â'r lefel gwasanaethau presennol, tra'n cynyddu'r dreth gyngor.

9. SEFYLLFA'R GYLLIDEB AR GYFER 2024/25

- 9.1** Mae ansicrwydd sylweddol o hyd am economi'r DU ac a fydd yr economi'n dechrau adfer yn 2024/25, a'r effaith a gaiff yr adferiad ar chwyddiant, cyfraddau llog, a thwf economaidd, a lefelau cyllido ar gyfer Llywodraeth Cymru a llywodraeth leol yng Nghymru. Mae lefel uchel chwyddiant ar hyn o bryd yn golygu fod darogan costau yn y dyfodol yn anoddach ac mae gwahaniaeth mawr rhwng gwahanol senarios. Mae'n anodd iawn rhagweld beth fydd y dyfarniadau cyflog mor bell ymlaen â 2024/25 hefyd, oherwydd chwyddiant uchel.
- 9.2** Mae'r argyfwng costau byw presennol hefyd yn ychwanegu at y galw am wasanaethau'r Cyngor, yn bennaf ym maes digartrefedd a darparu cymorth a chyngor ar ddyledion. Mae problemau ariannol mewn teuluoedd hefyd yn arwain at broblemau iechyd meddwl a theuluoedd yn chwalu, sy'n arwain at fwy o alw am ofal cymdeithasol ar gyfer oedolion a phlant. Bydd unrhyw gynnydd mewn diweithdra hefyd yn ychwanegu at y pwysau ar y gyllideb Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a dyledion nad oes modd eu casglu. Mae'r problemau presennol yn y GIG yn ychwanegu at y pwysau ar wasanaethau gofal cymdeithasol oedolion. Os bydd y rhyfel yn Wcráin yn parhau, bydd y pwysau ar gostau ynni yn parhau ac mae'r risg y bydd Covid yn ailymddangos yn bodoli o hyd.
- 9.3** Nid yw cyllideb ddrafft Llywodraeth Cymru a setliad dros dro llywodraeth leol yn datgan yn uniongyrchol beth fydd lefel y cyllid ar gyfer llywodraeth leol yng Nghymru, ond mae'r ffigyrau drafft ar gyfer 2024/25 a gyhoeddwyd yn y gyllideb yn awgrymu cynnydd o 3% yn lefel y cyllid yn 2024/25. Os gwireddir hynny, bydd y Cyngor yn derbyn cynnydd o £3.7m yn ei gyllid.
- 9.4** Er nad yw'r Pwyllgor Gwaith wedi penderfynu ar y cynnydd yn y Dreth Gyngor yn y dyfodol, byddai cynnal y polisi presennol o gynnydd o 5% yn y Dreth Gyngor yn cynhyrchu swm ychwanegol o £2.35m.
- 9.5** Trwy ddefnyddio £1.81m o gronfeydd wrth gefn i gydbwyso cyllideb 2023/24, yna ar gyfer cyllideb 2024/25 byddai'n rhaid cyllido'r swm hwn o'r cyllid craidd ychwanegol, parhau i'w ariannu o gronfeydd wrth gefn neu drwy ostwng y gyllideb yn barhaol.
- 9.6** Os rhagdybir y bydd cyllid craidd yn cymryd lle'r swm o £1.81m o'r cronfeydd wrth gefn, bydd hyn yn golygu cynnydd o £4.29m yn y cyllid craidd cyffredinol ar gyfer 2024/25 (£3.7m + £2.35m - £1.76m), ac mae hyn gyfystyr â chynnydd o 2.6% yn y gyllideb refeniw net.
- 9.7** Mae'r rhagolygon chwyddiant presennol yn awgrymu y bydd chwyddiant cyffredinol rhwng 1.2% a 4.8% yn 2024/25 ac, o ganlyniad, yr amcangyfrif yw y bydd cyllid ychwanegol yn 2024/25 yn cwrdd â chynnydd mewn chwyddiant yn unig ac na fydd unrhyw gyllid ar gael i gwrdd â chynnydd yn y galw am wasanaethau nac i fuddsoddi mewn gwasanaethau. Os yw'r adferiad economaidd yn wan a bod chwyddiant yn parhau'n uchel, ni fydd y cyllid ychwanegol yn ddigonol i gwrdd â phwysau mewn chwyddiant a bydd rhaid gostwng cyllidebau gwasanaethau. Fodd bynnag, mae ansicrwydd mawr ynghylch maint y gostyngiad yn y cyllidebau hynny.

- 9.8** Dylid nodi hefyd, os yw'r cynnydd gwirioneddol mewn cyflogau a phrisiau yn 2023/24 yn uwch na'r swm a ganiatawyd yng nghyllideb 2023/24, byddai'n rhaid cywiro'r tan gyllido hwn yng nghyllideb 2024/25, gan greu pwysau ychwanegol ar y gyllideb yn nhermau chwyddiant.
- 9.9** Rhagwelir y bydd cydbwysu'r gyllideb yn 2024/25 yn hynod o heriol. Mae gwaith wedi dechrau'n barod i nodi arbedion posibl yn y gyllideb ar gyfer 2024/25, a bydd y cynigion arbedion hyn yn cael eu hystyried ymhellach yn ystod 2023/24.

10. CASGLIAD

- 10.1** Er bod setliad ariannol ar gyfer llywodraeth leol yn well na'r rhagolwg blaenorol ac er nad yw'n darparu cyllid i gwrdd â chost llawn chwyddiant a'r galw am wasanaethau, mae modd ymdopi â'r diffyg yn y gyllideb yn 2023/24.
- 10.2** Mae rheolaeth ariannol ddarbodus yn y gorffennol wedi cryfhau sefyllfa ariannol y Cyngor yn sylweddol ac mae hyn wedi cynyddu balansau cyffredinol y Cyngor a'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig. Mae'r sefyllfa ariannol well na'r disgwyl yn golygu y gall y Cyngor cyflwyno cynnig ar gyfer y gyllideb sy'n caniatáu cynnydd yn y Dreth Gyngor sydd yn is na chwyddiant, sy'n caniatáu i'r Cyngor ddefnyddio ei gronfeydd wrth gefn, ac mae'n argymhell gostyngiad cymedrol mewn cyllidebau.
- 10.3** Mae rhywfaint o risg yn gysylltiedig â'r gyllideb, yn arbennig pa un a wnaed darpariaeth ddigonol ar gyfer cynnydd mewn cyflogau, chwyddiant mewn prisiau ynni a'r cynnydd yn y galw am wasanaethau. Mae'r risg yn cael ei liniaru oherwydd gallai'r Cyngor ailgyfeirio hyd at £4m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig er mwyn cyllido costau uwch yn 2023/24.
- 10.4** Er bod y gyllideb arfaethedig yn gofyn am lefel gymedrol a chyraeddadwy o doriadau yn y gyllideb, rhagwelir y bydd mwy o angen am ostyngiad yn y gyllideb ac mewn gwasanaethau yn y dyfodol er mwyn caniatáu i'r Cyngor barhau i osod cyllideb gytbwys a sicrhau fod y cynnydd yn y Dreth Gyngor yn rhesymol ac yn fforddiadwy.
- 10.5** Mae sefyllfa'r gyllideb o 2024/25 ymlaen yn edrych yn fwy ansicr ac, os nad yw'r economi'n llwyddo i adfer ac os yw cynnydd mewn cyllid yn gyfyngedig, yna mae risg sylweddol y bydd angen mwy o doriadau mewn gwasanaethau er mwyn gosod cyllideb gytbwys yn 2024/25. Gallai'r pwysau hwn barhau yn 2025/26 hefyd.

11. MATERION SYDD ANGEN PENDERFYNIAD

- 10.1.** Ni fydd y Cyngor llawn yn cymeradwyo'r gyllideb derfynol tan 9 Mawrth 2023, ond, ar hyn o bryd, argymhellir i'r Pwyllgor Gwaith gymeradwyo'r canlynol:-
- Cyllideb arfaethedig gychwynnol ar gyfer 2023/24 o £172.438m;
  - Cynnydd arfaethedig o 5% yn y Dreth Gyngor, a fydd yn golygu bod y gost i eiddo Band D yn £1,435.86;
  - Cynnig ffurfiol i gynyddu'r premiwm ar ail gartrefi o 50% i 75%;
  - Bod £1.758m yn cael ei ryddhau o falansau cyffredinol y Cyngor er mwyn cydbwysu cyllideb referniw 2023/24.

CYLLIDEB ARFAETHEDIG 2023/24 FESUL GWASANAETH				
Cyllideb	Cyllideb 2022/23	Cyllideb Arfaethedig 2023/24	Symudiad	% Newid
	£'m	£'m	£'m	%
Dysgu Gydol Oes				
Ysgolion	44.919	49.270	+4.351	+9.68
Addysg Ganolog	11.215	12.441	+1.226	+10.94
Diwylliant	1.270	1.350	+0.080	+6.31
Cyfanswm Dysgu Gydol Oes	57.404	63.061	+5.657	+9.85
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo				
Priffyrdd	6.892	7.891	+0.999	+14.50
Eiddo	1.508	1.548	+0.040	+2.63
Gwastraff	9.164	10.317	+1.153	+12.58
Cyfanswm Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	17.564	19.756	+2.192	+12.48
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd				
Datblygu Economaidd a Morwrol	2.214	3.006	+0.792	+35.78
Cynllunio a Gwarchod y Cyhoedd	2.406	2.670	+0.264	+10.99
Cyfanswm Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	4.620	5.676	+1.056	+22.87
Gwasanaethau Oedolion	29.964	34.971	+5.007	+16.71
Gwasanaethau Plant	11.715	12.967	+1.252	+10.69
Trawsnewid Corfforaethol				
Adnoddau Dynol	1.475	1.587	+0.112	+7.64
TGCh	3.704	4.172	+0.468	+12.64
Trawsnewid	1.029	1.190	+0.161	+15.61
Cyfanswm Trawsnewid Corfforaethol	6.208	6.949	+0.741	+11.95
Tai	1.217	1.590	+0.373	+30.59
Adnoddau	3.429	3.732	+0.303	+8.85
Busnes y Cyngor	1.822	1.959	+0.137	+7.49
Cyfanswm Cyllidebau Gwasanaeth	133.943	150.661	16.718	+12.48
Cyllidebau Corfforaethol				
Rheolaeth Gorfforaethol	0.735	0.760	+0.025	+3.32
Ardollau	3.957	4.505	+0.548	+13.83
Corfforaethol a Democrataidd	3.030	3.244	+0.214	+7.07
Costau Cyllido Cyfalaf	7.209	4.329	-2.880	-39.95
Budd-daliadau a Roddwyd	0.109	0.109	0.000	0.00
Ailgodi Tâl ar y CRT	(0.800)	(0.800)	0.000	0.00
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	6.304	6.752	+0.448	+7.10
Cyllidebau wrth Gefn	3.110	1.271	-1.839	-59.13
Cymorth Dewisol tuag at y Dreth	0.073	0.105	+0.032	+43.84
Benthyciadau a Grantiau Tai	0.697	1.502	+0.805	+115.51
Cyfanswm Cyllidebau Corfforaethol	24.424	21.777	-2.647	-10.84
CYFANSWM Y GYLLIDEB	158.367	172.438	14.071	+8.89

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN <u>Templed Adroddiad Sgriwtini</u>	
Pwyllgor:	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol
Dyddiad:	19 Ionawr, 2023
Pwnc:	Datblygiad blaenoriaethau strategol y cyngor 2023-28
Pwrpas yr Adroddiad:	Cydnabod a chraffu ar y broses o ymgysylltu ac ymateb y trigolion i'r ymgynghoriad ar flaenoriaethau strategol a amlinellir wrth ddatblygu Cynllun drafft y Cyngor 2023-28
Cadeirydd Sgriwtini:	CYNGHORYDD ROBERT LL JONES
Aelod(au) Portfolio:	CYNGHORYDD ROBIN W WILLIAMS
Pennaeth Gwasanaeth:	CARYS EDWARDS
Awdur yr Adroddiad:	GETHIN MORGAN
Rhif Ffôn:	01248 752111
E-bost:	GethinMorgan@anglesey.gov.uk
Aelodau Lleol:	D/B

1 – Argymhelliad/Argymhellion

Gofynnir i'r Pwyllgor:

A1 Argymell bod y broses ymgysylltu ac ymgynghori wedi'i chynnal mor gynhwysfawr â phosibl yn ystod 2022

A2 Argymell bod y blaenoriaethau strategol drafft ar gyfer datblygu Cynllun y Cyngor 2023-28 sydd i ddod yn dal i fod yn gadarn yn dilyn y broses ymgysylltu ac ymgynghori

2 – Cyswllt efo Cynllun y Cyngor / Blaenoriaethau Corfforaethol Eraill

Nid yw'n berthnasol gan y bydd allbwn y maes gwaith hwn yn cael ei ddefnyddio i ddatblygu a chadarnhau blaenoriaethau strategol a ffrydiau gwaith cysylltiedig Cynllun y Cyngor newydd 2023 - 28 yn unol â chyfeiriad gwleidyddol.

3 – Egwyddorion fel canllaw ar gyfer Sgriwtini

Er mwyn cynorthwyo Aelodau wrth graffu ar y pwnc:-

3.1 Yr effaith y mae'r eitem yn ei chael ar unigolion a chymunedau [ffocws ar y cwsmer/dinesydd]

3.2 Edrych ar effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd unrhyw newid arfaethedig – yn ariannol ac o ran ansawdd [ffocws ar werth]

3.3 Edrych ar unrhyw risgiau [ffocws ar risg]

3.4 Sgriwtini'n cymryd rôl rheoli perfformiad neu sicrhau ansawdd [ffocws ar berfformiad ac ansawdd]

3.5 Edrych ar gynlluniau a chynigion o safbwynt:

- Hirdymor
- Atal
- Integreiddio
- Cydweithio
- Cynnwys

[ffocws ar lesiant]

3.6 Effeithiau posibl y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar:

- y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010
- y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (wrth wneud penderfyniadau strategol)
- y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

[ffocws ar gydraddoldeb a'r Gymraeg]

4 - Cwestiynau Sgriwtini Allweddol

- 1) Pa sicrwydd y gellir ei gynnig fod y broses ymgynghori ac ymgysylltu diweddar yn gynhwysol ac yn cwrdd â'r gofynion statudol?
- 2) Yn sgil sylwadau'r ymgynghori ac ymgysylltu diweddar, i ba raddau mae'r blaenoriaethau strategol arfaethedig yn parhau i fod yn berthnasol a chyraeddadwy?
- 3) Sut mae'r Cyngor yn sicrhau gyd-gynllunio ac aliniad rhwng y Cynllun Ariannol Tymor Canol a gwireddu'r blaenoriaethau strategol dros y 5 mlynedd nesaf?
- 4) Pa risgiau allweddol sy'n wynebu'r Cyngor wrth symud ymlaen?

5 – Cefndir / Cyd-destun

5.1 Mae'r adroddiad cysylltiedig yn benllanw ymarfer ymgysylltu ac ymgynghori gyda staff, preswylwyr, partneriaid a rhanddeiliaid. Mae wedi bod yn digwydd ers dechrau blwyddyn galendr 2022 pan gynhaliodd y cyngor ei ymarfer ymgysylltu cychwynnol. Daeth i ben gyda chyfnod o 8 wythnos o ymgynghori a ddaeth i ben ar y 14eg o Dachwedd, 2022.

5.2 Ei nod oedd casglu dealltwriaeth o'r hyn yr oedd trigolion Ynys Môn yn gobeithio'i weld y Cyngor yn canolbwyntio arno yn ystod Cynllun y Cyngor ar gyfer y cyfnod o 5 mlynedd sydd i ddod.

5.3 Roedd canlyniad y gwaith ymgysylltu a datblygu cynharach yn nodi chwe blaenoriaeth strategol yr ymgynghorwyd arnynt am gyfnod o 8 wythnos fel y nodwyd yn 5.1. Cyflwynir y blaenoriaethau strategol hyn yn *Atodiad A*.

5.4 Roedd canfyddiadau'r ymgysylltu a'r ymgynghoriad ar y chwe blaenoriaeth strategol a grybwyllwyd uchod yn galonogol. Mae data'n ein hysbysu bod y Cyngor wedi derbyn dros 2,500 o ymatebion ar gyfer pob math o weithgaredd trwy gydol y flwyddyn. Mae'r Adroddiad Ymgysylltu ac Ymgynghori – Cynllun y Cyngor 2023-28 sy'n amlinellu'r canfyddiadau hyn yn cael eu cyflwyno yn *Atodiad B*.

6 – Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb [gan gynnwys effeithiau ar yr Iaith Gymraeg]

6.1 Yr effeithiau posibl ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

6.1 Oherwydd cymhlethdod a chynnwys amrywiol Cynllun drafft y Cyngor 2023 - 28, argymhellir a chynghori bod y gwahanol ffrydiau gwaith a phrosiectau cysylltiedig sy'n gysylltiedig â'r Cynllun drafft, yn cynnal Asesiadau Effaith Cydraddoldeb unigol ar wahân er mwyn asesu effeithiau'r gwaith cysylltiedig.

6.2 Cynigir bod yr asesiadau hyn yn cael eu cyflwyno i'r naill ai, neu gyfuniad o'r –

- Tîm Arweinyddol
- Byrddau rhaglenni corfforaethol
- Pwyllgorau Craffu / Gwaith

(yn ddibynnol ar gynnwys) cyn dilyniant y gwaith cysylltiedig.

6.2 Yr effeithiau posibl ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol yn eu bywydau (penderfyniadau strategol)

Fel a noder yn 6.1

6.3 Yr effeithiau posibl ar y cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg a phheidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Fel a noder yn 6.1

7 – Goblygiadau Ariannol

7.1 Mae Cynllun drafft y Cyngor ar gyfer 2023 – 28 yn cydnabod 6 blaenoriaeth strategol y bydd y Cyngor am eu cyflawni yn ystod y pum mlynedd nesaf. Mae 57 o ffrydiau gwaith cysylltiedig wedi cael eu cydnabod er mwyn galluogi'r Cyngor i gyflawni'r blaenoriaethau hyn.

7.2 Dim ond 9/57 (16%) o'r ffrydiau gwaith sy'n cael eu gwneud gan ddefnyddio cyllid craidd y Cyngor yn unig.

7.3 Mae arian craidd y Cyngor hefyd yn cyfrannu tuag at 32 o'r 57 (56%) o weithgareddau eraill sydd wedi eu nodi yn y Cynllun. Mae ffynonellau cyllid eraill hefyd yn sybsideiddio'r gweithgareddau hyn. O'r 32 o'r gweithgareddau hyn, mae cyllid grant yn cyfrannu tuag at 29 (91%) ohonynt.

7.4 Mae 10 o'r 57 ffrwd gwaith (17%) yn cael eu hariannu trwy gyllid grant yn unig.

7.5 Mae'r 6 arall allan o'r 57 (11%) yn cael eu hariannu trwy gyfuniad o grantiau, a ffynonellau cyllid eraill, er enghraifft y Cyfrif Refeniw Tai, a ffynonellau eraill o arian allanol.

7.6 Felly mae cyllid grant yn cyfrannu tuag at 45 o'r 57 (79%) o weithredoedd cysylltiedig. Mae'r goblygiadau ariannol sy'n gysylltiedig â gweithredu Cynllun y Cyngor yn cael eu cyflwyno fel *Atodiad C – Fforddiadwyedd Cynllun y Cyngor 2023-28*

8 – Atodiadau

- A. Holiadur Ymgynghoriad - Ein Dyfodol
- B. Adroddiad Ymgysylltu ac Ymgynghori – Cynllun y Cyngor 2023-28
- C. Fforddiadwyedd Cynllun y Cyngor 2023-28 ('Lefel Uchel')

9 - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach os gwelwch yn dda):

Dychwelwch erbyn

14^{eg} Tachwedd 2022

**CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL**

Ein Dyfodol

Mae gwariant cyhoeddus dan bwysau wrth i gostau gynyddu. Wrth i Lywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru gyhoeddi sut y byddant yn mynd i'r afael â'r costau cynyddol, bydd llywodraeth leol yn wynebu penderfyniadau anodd.

Er bod y cyfanswm o bres sydd gan y Cyngor i wario yn gostwng, mewn cymhariaeth mae pobl leol yn disgwyl mwy. Mae pobl eisiau gweld yr economi leol yn ffynnu, cyfleoedd gwaith sy'n talu'n dda, mynediad hawdd i wasanaethau lleol a'u hardal leol yn cael ei chadw'n lân ac yn daclus.

Bydd rhaid i'r Cyngor ffocysu. Mae angen gwneud penderfyniadau gofalus iawn ar beth sydd yn mynd i wneud gwahaniaeth i fywydau pobl yn y dyfodol, a chanolbwyntio ar eu gwneud yn dda.

Dyma pam ein bod ni'n awyddus i glywed eich barn chi. A fydddech cystal â chymryd ychydig o amser i lenwi'r holiadur hwn?

Gallwch wneud hynny ar-lein www.ynysmon.llyw.cymru/eindyfodol neu ddychwelyd yr holiadur hwn i'ch llyfrgell, ganolfan hamdden leol, Oriel Môn neu i un o swyddfeydd y Cyngor.

Cewch hefyd bostio'r holiadur i: Ein Dyfodol, Gethin Morgan, Gwasanaeth Trawsnewid, Cyngor Sir Ynys Môn, Llangefni, LL77 7TW.

This document is also available in English by visiting www.anglesey.gov.wales/ourfuture or by visiting your nearest library, leisure centre or council offices.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg trwy ymweld â www.ynysmon.llyw.cymru/eindyfodol neu trwy ymweld a'ch llyfrgell, canolfan hamdden neu swyddfeydd y cyngor agosaf

Rhan 1 – Cyllid y Cyngor

Mae'r sefyllfa economaidd bresennol gyda chwyddiant yn codi yn rhoi pwysau sylweddol ar gyllideb y Cyngor wrth iddo orfod ariannu –

- dyfarniadau cyflog uwch
- costau ynni cynyddol a
- costau cynyddol gwasanaethau a contractir yn allanol mewn ymateb i'r costau cynyddol a wynebir gan ein contractwyr.

Yn ogystal, mae'r Cyngor yn wynebu galw cynyddol am wasanaethau i gefnogi'r rhai mwyaf bregus yn ystod yr argyfwng costau byw, gan gynnwys atal Digartrefedd, gofal cymdeithasol oedolion a gofal cymdeithasol plant.

Amcangyfrifir efallai y bydd angen i'r Cyngor gynyddu ei gyllideb refeniw o £15 miliwn i £20 miliwn (9% i 13%) yn 2023/24 a £6 miliwn i £10 miliwn (4% i 6%) yn 2024/25.

Cyn y cynnydd mewn chwyddiant, nododd Llywodraeth Cymru y byddai grant cynnal refeniw'r Cyngor (sy'n ariannu tua 75% o gyllideb y Cyngor bob blwyddyn) yn codi 3.6% yn 2023/24 a 2.5% yn 2024/25.

Yn amlwg, ni fydd hynny'n darparu digon o incwm ychwanegol i dalu'r costau cynyddol a bydd yn rhaid i'r Cyngor ystyried sut y bydd yn gosod cyllideb gytbwys dros y blynyddoedd i ddod.

Er mwyn cynorthwyo'r Cyngor i benderfynu ar ei strategaeth gyllidebol a'i flaenoriaethau ar gyfer y dyfodol, hoffai geisio eich barn ar y canlynol:-

1) Er mwyn cydbwysu'r gyllideb, pa rai o'r strategaethau canlynol fydddech chi'n eu cefnogi?

- a. Cynnal y lefelau presennol o wasanaeth, a ariennir gan gynnydd yn y Dreth y Cyngor ar lefel uwch na chwyddiant.
- b. Toriadau yng ngwasanaethau'r Cyngor i gadw unrhyw gynnydd yn y Dreth Gyngor yn sylweddol is na chwyddiant.
- c. Cymysgedd o gynnydd yn y Dreth Gyngor ar neu ychydig yn is na chwyddiant, gyda rhai toriadau i wasanaethau'r Cyngor.

- 2) Os yw'r Cyngor yn newid y modd y darperir gwasanaethau, nodwch pa wasanaethau yr hoffech weld buddsoddiad pellach ynddynt, yr hoffech eu cynnal ar eu lefelau presennol a pha rai y byddech yn fodlon i'w gweld yn cael eu lleihau:-

Gwasanaeth	Buddsoddi Mwy	Cynnal y Gwasanaeth Presennol	Lleihau Gwasanaeth
Ysgolion			
Gwasanaethau Cymdeithasol Oedolion			
Gwasanaethau Cymdeithasol Plant			
Cynnal a Chadw Priffyrdd			
Goleuadau Stryd			
Casglu Gwastraff			
Glanhau Strydoedd			
Canolfannau Hamdden			
Llyfrgelloedd, Amgueddfeydd ac Archifau			
Twristiaeth gan gynnwys Morwrol			
Cynllunio			
Safonau Masnach			
Iechyd yr Amgylchedd ac Iechyd y Cyhoedd			
Atal Digartrefedd			
Datblygiad Economaidd			
Trafnidiaeth Gyhoeddus			
Lleihau Ôl Troed Carbon y Cyngor			

- 3) Mae'r Cyngor hefyd yn gwneud buddsoddiad cyfalaf i gynnal a gwella ei asedau presennol (adeiladau, cerbydau, ffyrdd), ac i ddarparu asedau newydd.**

Mae'r gyllideb gyfalaf yn gyfyngedig ac yn cael ei hariannu drwy fenthyciadau a chyllid grant gan Lywodraeth Cymru, Llywodraeth y DU ac eraill.

Mae angen ad-dalu'r cynnydd mewn benthyca gyda llog ac mae'n rhaid ariannu hyn o'r gyllideb refeniw.

Ydych chi'n cefnogi:-

- a. Cynnydd mewn gwariant cyfalaf wedi'i ariannu gan fwy o fenthyca sy'n arwain at drethi cyngor uwch
- b. Lleihau benthyca er mwyn lleihau'r costau refeniw blynyddol hyd yn oed os yw hyn yn arwain at ostyngiad yn y buddsoddiad mewn asedau presennol a dim asedau newydd yn cael eu darparu
- c. Cynnal y gwariant cyfalaf ar ei lefel bresennol gyda swm cyfyngedig o fenthyca fforddiadwy.

4) Ar gyfer pob un o'r canlynol a ydych yn dymuno gweld mwy o fuddsoddiad cyfalaf, llai o fuddsoddiad cyfalaf neu gynnal y buddsoddiad presennol?

Ased	Buddsoddi Mwy	Cynnal y Gwasanaeth Presennol	Lleihau Gwasanaeth
Adeiladu Ysgolion Newydd			
Gwella ac uwchraddio adeiladau presennol gan gynnwys ysgolion, cartrefi gofal preswyl a chyfleusterau gofal dydd			
Cynnal a Chadw a Gwelliannau Ffyrdd			
Lleihau ôl troed carbon y Cyngor drwy fuddsoddi mewn ynni gwyrdd a cherbydau trydan			
Gwella ac Uwchraddio Canolfannau Hamdden			
Gwella cyfleusterau hamdden a thwristiaeth eraill			
Gwella ac uwchraddio cyfleusterau cyhoeddus			
Buddsoddi mewn Pwyntiau Gwefru ar gyfer cerbydau trydan			
Gwella systemau TG y Cyngor i alluogi mwy o wasanaethau ar-lein			
Buddsoddi mewn mwy o gaeau chwaraeon 4G			
Gwella amddiffynfeydd rhag llifogydd			
Adeiladu mwy o Unedau Diwydiannol a Busnes			
Adeiladu Tai Cymdeithasol			
Adeiladu tai i bobl eu rhentu neu eu prynu am bris y farchnad			

RHAN 2: Ein Dyfodol

Fel a noder yn flaenorol, mae heriau i'w gweld ymhobman. Mae'r pwrs cyhoeddus dan bwysau unwaith eto.

Er eich bod wedi nodi'r hyn y dylai'r Cyngor wario ei arian arno yn eich barn chi, a yw'r rhain yn cyd-fynd â'r hyn y credwch y dylai blaenoriaethau'r Cyngor fod?

Dywedwch wrthym.

1. Yn dilyn ein cyswllt â chi ar ddechrau 2022, rydym wedi nodi chwe maes gwaith allweddol isod wedi'u nodi fel ein blaenoriaethau strategol hyd at ddiwedd 2028:

Gofal Cymdeithasol, Iechyd a Lles – darparu gwasanaeth i drigolion pan fo angen
Addysg – sicrhau bod y system yn addas ar gyfer y genhedlaeth hon a chenedlaethau'r dyfodol
Tai – sicrhau bod gan bawb rywle i'w alw'n gartref
Economi – hyrwyddo cyfleoedd i ddatblygu economi'r ynys
Yr Hinsawdd – blaenoriaethu'r agenda datgarboneiddio ledled y Cyngor
Cymraeg – cynyddu'r cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r iaith

I ba raddau ydych chi'n cytuno â'r blaenoriaethau hyn?

Cytuno'n Gryf

Cytuno

Ddim yn cytuno nac Anghytuno

Anghytuno

Anghytuno'n Gryf

2. Rhestrir isod y meysydd y bwriedir eu datblygu o dan bob un o'r themâu allweddol -

Gofal Cymdeithasol, Iechyd a Llesiant
1. Cryfhau'r ddarpariaeth Cyfleoedd Dydd ar gyfer Oedolion sydd ag Anableddau Dysgu trwy wella ac annog mynediad i adnoddau cymunedol
2. Gweithio gyda phartneriaid a chymunedau i leihau'r effeithiau a brofir gan bobl mewn tloidi a defnyddio mesurau lliniaru Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru mewn ymateb i gostau byw cynyddol
3. Cydweithio trwy wasanaethau yn y gymuned a phartneriaid i sicrhau fod y rhaglen ymyrraeth gynnar ac ataliol yn gwella ansawdd bywyd
4. Sicrhau fod Hybiau Cymunedol yn hygyrch a'u bod yn darparu gwasanaethau ystyrlon er mwyn caniatáu annibyniaeth, lleihau unigrwydd a gwella iechyd a llesiant pobl
5. Gweithio gyda chymunedau, partneriaid a sefydliadau trydydd sector i wella cyfleoedd cymdeithasol a phontio'r cenedlaethau lle bo hynny'n briodol
6. Buddsoddi mewn cyfleusterau Hamdden er mwyn gwella mwynhad, presenoldeb a lefelau cyfranogi
7. Adolygu a moderneiddio'r ddarpariaeth Byw â Chymorth ar gyfer Oedolion ag Anableddau Dysgu
8. Parhau i weithio gyda phreswylwyr a chymunedau trwy'r rhaglen Cynllunio Lle i gefnogi a gwella cadernid cymunedol
9. Adolygu a moderneiddio darpariaethau Gwasanaeth Ieuencid y Cyngor a gweithio gyda phartneriaid i wneud y gwasanaeth yn addas ar gyfer y dyfodol
10. Darparu cyfleoedd i blant sy'n derbyn gofal nodi beth sy'n bwysig iddynt er mwyn iddynt ddylanwadu ar eu gofal eu hunain

A ydych yn cytuno â'r meysydd i'w datblygu? (Rhowch gylch)

Pob un   Gan amlaf   Ychydig   Dim

Addysg
1. Sicrhau'r canlyniadau gorau posib ar gyfer dysgwyr trwy fuddsoddi a thrwy roi'r Cwricwlwm i Gymru ar waith
2. Mabwysiadu a gwireddu strategaeth newydd ar gyfer Moderneiddio Dysgu a Gwella'r Iaith Gymraeg
3. Cynorthwyo plant a phobl ifanc i reoli eu hiechyd meddwl, gwella eu llesiant a'u sgiliau digidol
4. Parhau i gynnig cymorth ac arweiniad i Ieuencid Môn mewn ffordd gynhwysol ac arloesol
5. Rhoi rhaglen cymunedau dysgu cynaliadwy ddiwygiedig ar waith fel bod amgylcheddau dysgu yn addas i bwrpas ac yn gweithio tuag at statws carbon niwtral
6. Gweithio gyda'n partneriaid i ddarparu cyfleoedd hyfforddi a dysgu ôl-16
7. Cynorthwyo plant a'u teuluoedd i gael mynediad at weithgareddau addysgol a gweithgareddau yn y gymuned tu allan i oriau ysgol traddodiadol
8. Sicrhau a hyrwyddo cyfleoedd hyfforddi a phrentisiaethau ar gyfer pobl ifanc trwy waith
9. Gwella cyfranogiad y cyhoedd er mwyn galluogi trigolion (yn enwedig plant a phobl ifanc) i chwarae rhan ym mhrosesau gwneud penderfyniadau'r Cyngor

A ydych yn cytuno â'r meysydd i'w datblygu? (Rhowch gylch)

Pob un   Gan amlaf   Ychydig   Dim

Tai
1. Cydweithio gyda phartneriaid allweddol i gynnal ansawdd ac ystod yr opsiynau llety sydd ar gael yn y sector gofal
2. Datblygu cyfleuster Gofal Ychwanegol ym mherchnogaeth y Cyngor ym Mhorthaethwy
3. Datblygu mwy o Gartrefi Clyd
4. Cynyddu gwasanaeth seibiant a Gofal Dydd ar gyfer plant ag anableddau
5. Adnabod anghenion tai yr ynys
6. Adeiladu cartrefi newydd effeithlon o ran ynni sydd â pherfformiad ynni gradd 'A' er mwyn cwrdd â'r angen cydnabyddedig am dai
7. Lleihau'r gofyn am unedau llety argyfwng trwy gyrchu cartrefi parhaol ar gyfer unigolion sy'n byw mewn llety o'r fath ar hyn o bryd
8. Cynyddu premiwm y Dreth Gyngor ar ail gartrefi a defnyddio'r arian a godir i roi cymorth ariannol i brynwyr tro cyntaf sy'n methu fforddio prynu cartref ar y farchnad agored
9. Parhau i ddod ag eiddo gwag yn ôl i ddefnydd ledled yr Ynys
10. Gweithio mewn partneriaeth i helpu i gefnogi unrhyw ffoaduriaid sy'n dod i fyw ar yr Ynys

A ydych yn cytuno â'r meysydd i'w datblygu? (Rhowch gylch)

Pob un

Gan amlaf

Ychydig

Dim

Economi
1. Archwilio cyfleoedd i adeiladu unedau busnes newydd ledled yr Ynys er mwyn caniatáu i fusnesau newydd a busnesau sy'n bodoli eisoes dyfu
2. Gweithio gyda pherchnogion tir i ailddatblygu safleoedd diwydiannol diangen
3. Sicrhau'r cyfleoedd gorau i gwmnïau lleol elwa ar gontractau a chyfleoedd sector cyhoeddus
4. Cydweithio i Wireddu Cynllun Adfywio Economaidd Gogledd Môn
5. Cydweithio gyda rhanddeiliaid a phartneriaid allweddol i gryfhau rôl Caergybi a'r Porthladd fel 'Porth' rhyngwladol allweddol
6. Parhau i weithio mewn partneriaeth trwy Fwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru i greu cyfleoedd lleol a rhanbarthol newydd
7. Manteisio ar gyfleoedd cyllido allanol i sicrhau fod anghenion economaidd yr Ynys yn cael sylw
8. Cydweithio gyda Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru, a rhanddeiliaid allweddol eraill, i ddylanwadu ar ddatblygiadau newydd posib a chyfleoedd buddsoddi
9. Cefnogi a hwyluso datblygiadau ynni carbon isel posib, gan gynnwys gwynt, llanw, solar, hydrogen a niwclear, yn ogystal ag isadeiledd grid cysylltiedig ar yr amod nad yw uwchben y ddaear
10. Dylanwadu ar ddatblygiadau ynni mawr i wneud y gorau o fuddiannau lleol a hirdymor, a lleihau'r effeithiau posib
11. Rhoi Cynlluniau Rheoli Cyrchfan ac AHNE (Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol) newydd ar waith
12. Cefnogi a chroesawu ymweliadau gan longau mordaith i Ynys Môn a Gogledd Cymru
13. Buddsoddi mewn isadeiledd craidd i ddarparu profiadau diogel a chynaliadwy er mwyn i drigolion ac ymwelwyr fwynhau arfordir a chefn gwlad yr Ynys

A ydych yn cytuno â'r meysydd i'w datblygu? (Rhowch gylch)

Pob un

Gan amlaf

Ychydig

Dim

Hinsawdd
1. Mabwysiadu Cynllun Datblygu Lleol newydd
2. Gwireddu ystod o fentrau i wella bioamrywiaeth, yn cynnwys cynlluniau plannu coed
3. Parhau i wella ansawdd a lleihau ôl-troed carbon stoc dai ac adeiladau'r Cyngor
4. Parhau i leihau risg llifogydd mewn ardaloedd sy'n achosi pryder
5. Parhau i wireddu adferiad gwyrdd, cynaliadwy a gwella bywiogrwydd a hyfywedd Canol Trefi
6. Gweithio tuag at gyfradd ailgylchu domestig o 70%
7. Cydweithio i ddatblygu a chyflenwi trafndiaeth gynaliadwy amgen

A ydych yn cytuno â'r meysydd i'w datblygu? (Rhowch gylch)

Pob un

Gan amlaf

Ychydig

Dim

Cymraeg
1. Cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg ar yr Ynys
2. Creu cysylltiadau iaith cadarnhaol drwy sicrhau bod plant, pobl ifanc a theuluoedd yn gwerthfawrogi gwerth y Gymraeg
3. Prif Ffrydio'r Gymraeg a sicrhau ei statws yn y gweithle
4. Hyrwyddo'r Gymraeg fel iaith fyw yn ein cymunedau
5. Cefnogi cymunedau'r Ynys sy'n gadarnleoedd i'r Gymraeg i ffynnu'n economaidd drwy'r rhaglen Arfor

A ydych yn cytuno â'r meysydd i'w datblygu? (Rhowch gylch)

Pob un

Gan amlaf

Ychydig

Dim

Oes rhywbeth ar goll? Beth arall sy'n gwneud / a fyddai'n gwneud gwahaniaeth gwirioneddol i ansawdd eich bywyd yma ar Ynys Môn? (parhewch ar y dudalen nesaf)

Ein Hamcanion Llesiant presennol yw –

- 1) Amcan 1 - sicrhau bod pobl Ynys Môn yn gallu ffynnu a chyflawni eu potensial tymor hir
- 2) Amcan 2 - cefnogi oedolion a theuluoedd bregus a'u cadw'n ddiogel, yn iach ac mor annibynnol â phosibl
- 3) Amcan 3 - gweithio mewn partneriaeth â'n cymunedau i'w galluogi i ymdopi'n effeithiol â newid a datblygiadau tra'n gwarchod ein hamgylchedd naturiol

Mae'r Cyngor yn credu eu bod yn cael eu cefnogi'n gryf gan ein chwe blaenoriaeth strategol a nodwyd yn gynharach yn yr arolwg.

**A ydych yn cytuno bod yr amcanion llesiant yn parhau i fod yn gyfredol?
(Rhowch gylch)**

Yndw

Nac ydw

Os nac ydw, pam?

Hoffem gael eich barn ar effaith y cynigion hyn ar y Gymraeg, yn enwedig ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar sicrhau na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Beth fyddai'r effeithiau yn eich barn chi?

Sut y gellid cynyddu effeithiau cadarnhaol, neu leihau effeithiau negyddol?

Esboniwch hefyd sut, yn eich barn chi, y gallai'r cynnig gael ei lunio neu ei newid er mwyn sicrhau effeithiau cadarnhaol neu effeithiau cadarnhaol cynyddol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac er mwn sicrhau na fydd effeithiau andwyol ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Dywedwch wrthym a ydych yn cwblhau'r holiadur hwn:

Ar ran eich hun

--

Ar ran eich teulu

--

Fel aelod o Grŵp Cymunedol

--

Fel aelod o Gyngor Tref a Chymuned
neu fel Cynghorydd Sir

--

Ar ran mudiad / sefydliad

--

Diolch i chi am eich ymatebion.

Bydd y canlyniadau'n cael eu dadansoddi a'u hystyried gan y –

- Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a
- Cyfarfodydd y Pwyllgor Gwaith

ym mis Ionawr ac wedi hynny i'r Cyngor Sir Ynys Môn.

Os hoffech cael gwybod am ymgynghoriadau yn y dyfodol gan Gyngor Sir Ynys Môn, nodwch eich e-bost yn y blwch isod:

--

Bydd gwybodaeth ar sut i ddad-danysgrifio ar gael ar waelod yr e-byst ymgynghori. Ni fydd eich cyfeiriad e-bost yn cael ei ddefnyddio at unrhyw ddibenion eraill heblaw am yr hyn a nodwyd uchod. Am ragor o wybodaeth ymwelwch â www.ynysmon.llyw.cymru/eindyfodol i weld ein hysbysiad preifatrwydd.

Rydym yn fodlon darparu'r holiadur hon mewn fformatau amgen ar gais. Am fwy o fanylion ymwelwch â www.ynysmon.llyw.cymru/eindyfodol

MAE'R FFURFLEN HON YN DDEWISOL

(Blaenoriaethau Ynys Môn - Eich Barn)

Ffurflen Monitro Cydraddoldeb

Byddem yn gwerthfawrogi eich cydweithrediad drwy ddarparu, yn hollol wirfoddol, y wybodaeth y gofynnir amdani isod, er mwyn sicrhau bod ein gwaith ymgysylltu yn gynhwysol ac yn cael ei gyflwyno mewn ffordd sy'n deg i bawb ac yn ddiragfarn. **Mae'r wybodaeth yn gyfrinachol ac yn ddi-enw**, a bydd yn cael ei defnyddio dim ond at ddibenion monitro ystadegol.

Oedran:						
Nodwch eich oedran trwy roi tic yn y blwch priodol:	0 – 15 oed	☐	16 – 24 oed	☐	25 – 34 oed	☐
	35 – 44 oed	☐	45 – 54 oed	☐	55 – 64 oed	☐
	65 – 74 oed	☐	75 neu hŷn	☐		

Rhyw: Gwryw ☐ Arall ☐
Benyw ☐ Gwell gennyf beidio â dweud ☐

Grŵp Ethnig:	Beth yw eich grŵp ethnig? Dewiswch un opsiwn sy'n disgrifio orau eich grŵp neu gefndir ethnig.					
Gwyn	☐	Du - Caribïaidd	☐	Unrhyw ethnigrwydd arall	☐	
	☐	Sipsi neu Deithiwr Gwyddelig	Du - Affricanaidd			☐
			Du – Unrhyw gefndir arall			☐
Cymysg – Gwyn / Du Caribïaidd	☐	Asiaidd - Indiaidd	☐			
		Asiaidd - Bangladeshaidd	☐			
Cymysg – Gwyn Caribïaidd	☐	Asiaidd - Pacistanaidd	☐			
Gwyn / Du Affricanaidd	☐	Asiaidd a Tsieiniaidd	☐			
Cymysg – unrhyw gefndir arall	☐	Asiaidd - arall	☐			

Cyfeiriadedd Rhywiol:	Pa un o'r canlynol sy'n disgrifio orau sut rydych chi'n ystyried eich hun?		
	Heterorywiol/Strêt	☐	Deurywiol ☐
	Dyn Hoyw	☐	Arall (nodwch os dymunwch) ☐
	Dynes Hoyw/Lesbiaidd	☐	Gwell gennyf beidio â dweud ☐

Statws Priodasol:		
Ydych chi'n briod neu mewn partneriaeth sifil o'r un rhyw?	Ydw	☐
	Nac ydw	☐
	Gwell gennyf beidio â dweud	☐

Crefydd neu Gred:	Beth yw eich crefydd?		
	Cristnogaeth (pob enwad)	☐	Dim crefydd ☐
	Bwdaidd ☐ Mwslim ☐ Iddewig ☐		Arall (Nodwch) ☐
	Hindŵ ☐ Sikh ☐ Anffyddiwr ☐		Gwell gennyf beidio â dweud ☐

Anabledd:	Mae Adran 6(1) Deddf Cydraddoldeb 2010 yn datgan fod gan berson anabledd os:	
	(a) Oes gan y person hwnnw nam corfforol neu feddyliol, a	
	(b) Mae'r nam yn cael effaith andwyol sylweddol a hirdymor ar allu'r person hwnnw i gyflawni gweithgareddau arferol o ddydd i ddydd.	
	Gan ddefnyddio'r diffiniad hwn, ydych chi'n ystyried eich hun yn anabl?	Ydw ☐
		Nac ydw ☐
		Gwell gennyf beidio â dweud ☐

Hunaniaeth Rhywedd:	Ydi	☐
A yw eich hunaniaeth rhywedd wedi newid o'r hyn a bennwyd adeg eich geni?	Nac ydi	☐
	Gwell gennyf beidio â dweud	☐

Cyfrifoldebau Gofalu:	Ydych chi'n gofalu am, neu'n helpu neu'n cynorthwyo aelodau o'r teulu, ffrindiau, cymdogion neu bobl eraill oherwydd naill ai:	
• Anabledd/salwch corfforol neu feddyliol hirdymor; neu	Ydw	☐
• Problemau yn ymwneud â henaint	Nac ydw	☐
	Gwell gennyf beidio â dweud	☐

Trwy gyflwyno'r ffurflen hon, rydw i'n cydnabod ac yn rhoi caniatâd penodol i'r data hwn, a ddarparwyd yn wirfoddol gennyf, gael ei ddefnyddio at ddibenion monitro ac adrodd cyfreithlon yr ymateb i'r holiadur hwn.

Adroddiad Ymgysylltu ac Ymgynghori: Cynllun y Cyngor 2023 - 2028

Rhagfyr 2022

Statws yr adroddiad - Swyddogol

Paratowyd gan:

Y Tîm Trawsnewid o fewn y Gwasanaeth AD a Thrawsnewid

1.0 - Cyflwyniad

- 1.1** Ffrwyth ymarfer ymgysylltu ac ymgynghori â staff, preswylwyr, partneriaid a rhanddeiliaid yw'r gwaith hwn. Bu'r gwaith yn mynd rhagddo ers dechrau 2022 pan gynhaliodd y Cyngor ei ymarfer ymgysylltu cychwynnol.

Ei nod oedd cael dealltwriaeth o'r hyn yr oedd preswylwyr Ynys Môn yn gobeithio y byddid yn canolbwyntio arno yn ystod Cynllun y Cyngor ar gyfer y cyfnod 5 mlynedd sydd i ddod.

- 1.2** Roedd y cyfnod ymgysylltu cychwynnol wedi para am 6 - 8 wythnos rhwng Chwefror a Mawrth 2022.

Roedd y canlyniadau a'r modd y datblygodd y broses yn amrywio:

- O safbwynt ymgysylltiad ar-lein - ymatebodd 368 o breswylwyr, gyda 58% o'r ymatebwyr hynny'n dod o'r grŵp oedran 45-74.
- Roedd Age Cymru mewn partneriaeth â Gwasanaethau Cymdeithasol y Cyngor – wedi cynnal 11 grŵp ffocws ledled yr ynys, a arweiniodd at gael ymatebion gan 45 o bobl hŷn.
- Cafodd staff hefyd y cyfle i leisio eu barn – cafwyd ymatebion gan 217 ohonynt, ac
- O safbwynt pobl ifanc – ymatebodd 22 o gynghorau ysgol i'r ymarfer ymgysylltu, gan felly gynrychioli tua 3000 o blant o ysgolion cynradd ac uwchradd yn ddemocrataidd.

- 1.2** Yn dilyn yr ymgysylltiad cyhoeddus hwn, gofynnwyd i wasanaethau'r Cyngor nodi eu ffrydiau gwaith pwysicaf ar gyfer eu gwireddu dros y 5 mlynedd i ddod.

- 1.3** Yng ngolau'r ymarfer ymgysylltu cychwynnol, roedd y Cyngor wedi nodi chwe amcan strategol a fyddai'n cefnogi amcanion y Cyngor o ran lles ar gyfer y 5 mlynedd nesaf. Roedd y rhain yn cyd-fynd hefyd â'r cyfeiriad gwleidyddol a oedd yn deillio o ganlyniadau etholiad Mai 2022:

- Gofal Cymdeithasol – darparu gwasanaeth i breswylwyr pan fo angen
- Tai – sicrhau bod gan bawb yr hawl i alw rhywle'n gartref
- Addysg – sicrhau bod y system yn addas ar gyfer cenedlaethau presennol a rhai'r dyfodol
- Yr Economi - hybu cyfleoedd i ddatblygu economi'r Ynys
- Newid Hinsawdd – blaenoriaethu'r agenda ddatgarboneiddio ar draws y Cyngor
- Y Gymraeg – cynyddu cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r iaith

- 1.4** Datblygwyd ffrydiau gwaith cysylltiedig gan wasanaethau o dan bob amcan strategol a oedd yn ffurfio'r cynllun drafft cyntaf y byddid yn ei ystyried at ddibenion ymgynghori.

2.0 - Y Broses Ymgynghori

- 2.1** Fe aeth y Cyngor ati i ddylunio'r broses ymgynghori i geisio ennyn diddordeb ac ysgogi cymaint o ymatebion â phosibl. I'r perwyl hwnnw, lluniwyd deunydd a oedd yn amlygu'r materion dan sylw mewn modd hawdd ei ddarllen.
- 2.2** Yn gyntaf, ymgynghorwyd â staff ynghylch y chwe amcan strategol a'r ffrydiau gwaith cysylltiedig. Yng ngolau ymatebion aelodau staff, gwnaed gwelliannau a rhoddwyd rhagor o ystyriaeth i'w barnau cyn cynnal ymgynghoriad 'cyhoeddus'.
- 2.3** Fe gafodd yr amserlen wreiddiol ar gyfer yr ymgynghoriad ei hymestyn i 8 wythnos yn dilyn trafodaeth ac arweiniad gan Gynghorau Tref a Chymuned yn eu cyfarfod ar Fedi'r 8fed. Agorodd y cyfnod ymgynghori yn dilyn cyfnod o alaru o ganlyniad i farwolaeth Ei Mawrhydi, y Frenhines.

Cychwynnodd ar 20^{fed} Medi hyd at y 14^{eg} Tachwedd.

- 2.4** Roedd y Cyngor wedi gweithio i wneud yr ymgynghoriad mor hygyrch â phosibl. Gwelir tystiolaeth o hyn o safbwynt yr ymdrech ar y cyd i dargedu pob ward ar yr ynys mewn rhyw fodd neu'i gilydd.

Cafodd copïau caled o'r arolwg, fersiynau arferol a rhai 'hawdd i'w darllen', yn ogystal â phosteri a thafleuni gyda dolenni uniongyrchol i'r ymgynghoriad ar-lein, eu dosbarthu i -

- ganolfannau hamdden yr ynys
- llyfrgelloedd
- Oriol Môn
- Swyddfeydd y Cyngor

Fe'u dosbarthwyd hefyd i hybiau cymunedol lle cynhaliwyd sesiynau a fforymau ymgysylltu penodol wyneb yn wyneb. Roedd y sesiynau hyn yn cynnwys panel o swyddogion a oedd yn bresennol i gyfarfod y cyhoedd a thrafod y pwysau cysylltiedig â'r ffrydiau gwaith a oedd yn berthnasol i'r amcanion strategol.

Cynhaliwyd sesiynau wyneb yn wyneb yn:

- Neuadd y Dref, Llangefni
- Gwelfor, Caergybi
- Neuadd Llaingoch
- Yr Iorwerth Arms, Bryngwran
- Neuadd Llanfairpwll
- Canolfan Biwmares
- Caffi Mechell, Llanfechell

Defnyddiwyd y llyfrgell symudol i ddosbarthu copïau caled 'hawdd i'w darllen' o'r ymgynghoriad i'r rheiny nad oeddent yn gallu gadael eu cartrefi.

Targedwyd plant oedran ysgol (3-18) ac fe'u gwahoddwyd i gymryd rhan trwy'r cynghorau ysgol.

2.5 I gyd-fynd â'r uchod, a'r ymgynghoriad yn gyffredinol, gwnaed ymdrech ar y cyd i farchnata'r ymgynghoriad i sicrhau bod pobl yn ymwybodol ohono. Cyflawnodd y Cyngor hyn trwy:

- Bostiadau ar y cyfryngau cymdeithasol trwy Facebook, Twitter ac Instagram
- Negeseuon e-bost i ymgysylltu â'r cyhoedd trwy gronfa ddata Môn Actif
- Negeseuon e-bost i bartneriaid y Cyngor
- Hyrwyddo trwy Môn FM
- Datganiadau rheolaidd i'r wasg ar amryw adegau trwy gydol y cyfnod ymgynghori

2.6 Cafwyd yr ymatebion canlynol i'r gwaith ymgynghori hwn –

- Roedd 538 o aelodau staff wedi ymateb cyn yr ymgynghoriad
- O safbwynt ymatebion ar-lein – roedd 1620 wedi rhyngweithio â'r arolwg a 1098 wedi ymateb naill ai'n llawn neu'n rhannol
- Derbyniwyd 61% o'r ymatebion gan bobl o oedran gweithio
- Derbyniwyd 79 o ymatebion ar ffurf copiau caled
- O safbwynt pobl ifanc – roedd 27 o gynghorau ysgol wedi ymateb i'r ymgynghoriad yn ddemocrataidd, gan gynrychioli tua 3,500 - 4000 o blant o ysgolion cynradd ac uwchradd
- Roedd 91% o'r ymatebwyr wedi ymateb trwy gyfrwng y Saesneg, tra bo 9% wedi ymateb trwy gyfrwng y Gymraeg

2.7 Tra bo hon yn gyfradd ymateb gadarnhaol, sy'n darparu lefel hyder o 95% i'r Cyngor o safbwynt y canfyddiadau (+/- 3%), mae'n ddi-ddorol nodi, o'r 1620 a oedd wedi rhyngweithio â'r ymgynghoriad ar-lein, nid oedd 442 wedi mynd ymlaen i gymryd rhan ynddi. ***Cynigir bod hon yn wers a ddysgwyd. Mae angen mynd i'r afael â hyn at y dyfodol, o ran sut i wneud yr arolwg ymgynghori ar-lein mor syml a rhyngweithiol ag y bo modd, o'r sgrin gyntaf un ymlaen, er mwyn sicrhau nad yw pobl yn cael eu hatal rhag cymryd rhan mewn arolygon o'r fath.***

3.0 - Trosolwg o'r Ddemograffeg

3.1 Roedd y ddemograffeg o ran oedran (tabl llawn isod) yn dangos ystod dda o safbwynt oedran y bobl sydd wedi cymryd rhan yn yr ymgynghoriad.

Ystod Oedran	Nifer yr ymatebion (canran)
O dan 25 oed	1%
25 – 35 oed	5.96%
35 – 44 oed	12.1%
45 – 54 oed	16.01%
55 – 64 oed	26.44%
65 – 74 oed	27.56%
75 oed a throsodd	11.17%

3.2 Yn unol â chanlyniadau'r Cyfrifiad diweddar, mae'n galonogol nodi mai nifer y bobl rhwng 25 – 64 (oedran gweithio) a oedd wedi ymateb i'r cyfrifiad oedd 57.5%, tra bo 61% wedi ymateb i'r ymgynghoriad.

3.3 Roedd 14% o'r ymatebwyr a oedd wedi ymateb i'r ymgynghoriad wedi nodi eu bod yn anabl, tra bo 33% wedi nodi bod ganddynt gyfrifoldebau o ran gofalu. Mae'r ffigurau hyn yn galonogol i'r Cyngor Sir gan eu bod yn dangos ein bod wedi gallu cyrraedd amrywiaeth eang o dderbynyddion a derbyn ymatebion ganddynt.

3.4 Tra bo hyn yn gadarnhaol, cydnabyddir hefyd bod angen cymryd camau mwy pendant a bwriadol i dargedu pobl ifanc 16-24 oed mewn ymarferion ymgynghori at y dyfodol, gan fod cyfradd ymateb y grŵp oedran hwn yn llai na 1%. ***Unwaith eto, mae hon yn wers a ddysgwyd ac yn rhywbeth y bydd angen mynd i'r afael ag ef mewn ymarferion ymgysylltu ac ymgynghori at y dyfodol.***

4.0 – Canfyddiadau Cyffredinol

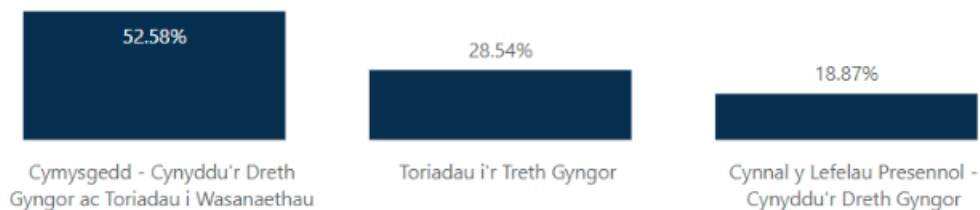
4.1 Fe gafodd yr arolwg ei strwythuro mewn 3 rhan benodol –

- Ein strategaeth ariannol a sut i'w strwythuro wrth fynd ymlaen
- Ein hamcanion llesiant a ph'un a ydynt yn dal i fod yn gyffredol
- Ein hamcanion strategol a ph'un a fethwyd unrhyw beth

4.2 O safbwynt ariannol, gofynnwyd i bobl pa strategaeth y byddent yn ei chefnogi er mwyn cydbwysu cyllideb y Cyngor. Roedd y canlyniadau ar gyfer hyn yn dangos bod pobl ar y cyfan, yn gyffredinol, yn cefnogi cyfuniad o strategaethau, h.y. rhywfaint o gynnydd o ran y dreth gyngor, gyda rhyw lefel o doriadau i rai gwasanaethau (gweler ffigur 1 isod).

Yr opsiwn mwyaf poblogaidd ond un y ceir tystiolaeth ohono trwy'r graff isod yw y byddai'n well gan ymatebwyr weld toriadau yn lefelau'r Dreth Gyngor.

Er mwyn cydbwysu'r gyllideb, pa rai o'r strategaethau canlynol fydddech chi'n eu cefnogi?

4.3 Ar y cyfan, roedd yr ymatebwyr eisiau **cynnal y gwariant refeniw presennol** o fewn pob maes ond tri. Y tri maes yr oedd yr ymatebwyr yn gyffredinol eisiau eu **lleihau** oedd:

- Goleuadau stryd
- Lleihau ôl troed carbon y Cyngor, a
- Twristiaeth (gan gynnwys agweddau morol)

4.4 Er eu bod at ei gilydd eisiau cynnal y gwariant refeniw presennol, roedd y meysydd yr oedd yr ymatebwyr eisiau buddsoddi mwy ynddynt wedyn yn cynnwys:

- Gwasanaethau Cymdeithasol i Oedolion
- Gwasanaethau Cymdeithasol i Blant
- Datblygu Economaidd
- Ysgolion, a
- Digartrefedd

4.5 Ac roedd y meysydd lle bo angen lleihau gwariant refeniw yn cynnwys:

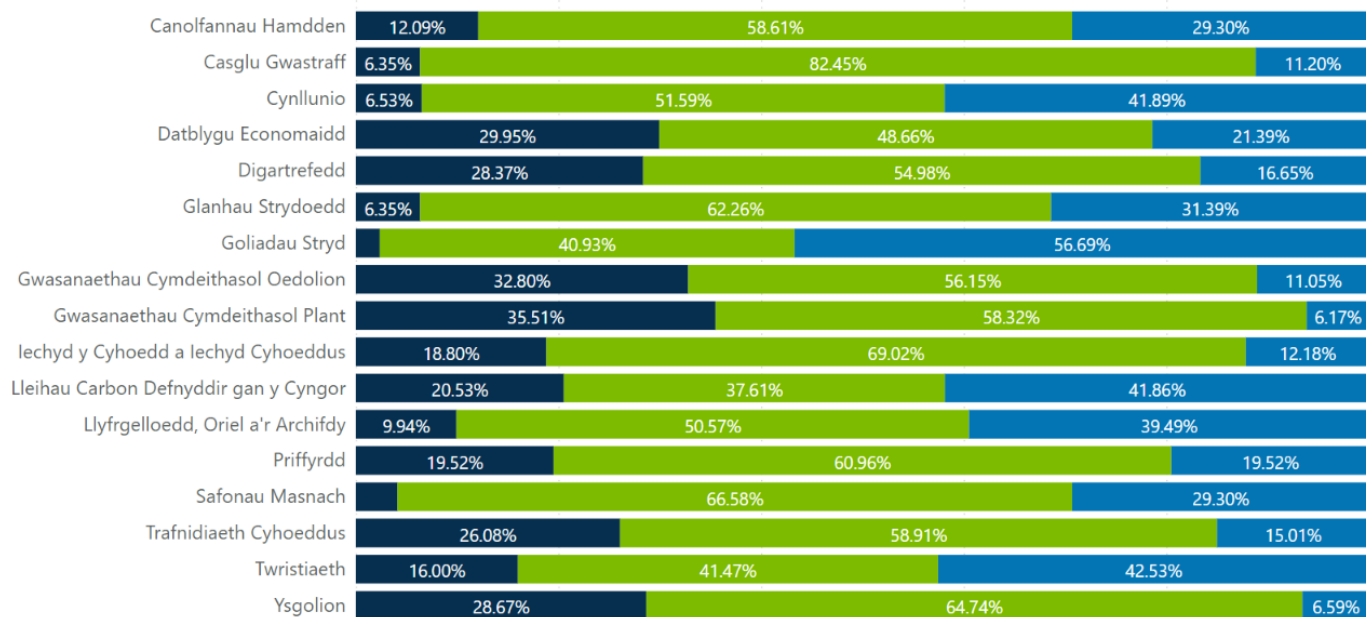
- Cynllunio, a
- Llyfrgelloedd, amgueddfeydd a'r archifau

Atodiad B

Newid Darpariaeth Gwasanaethau - gwariant referniw

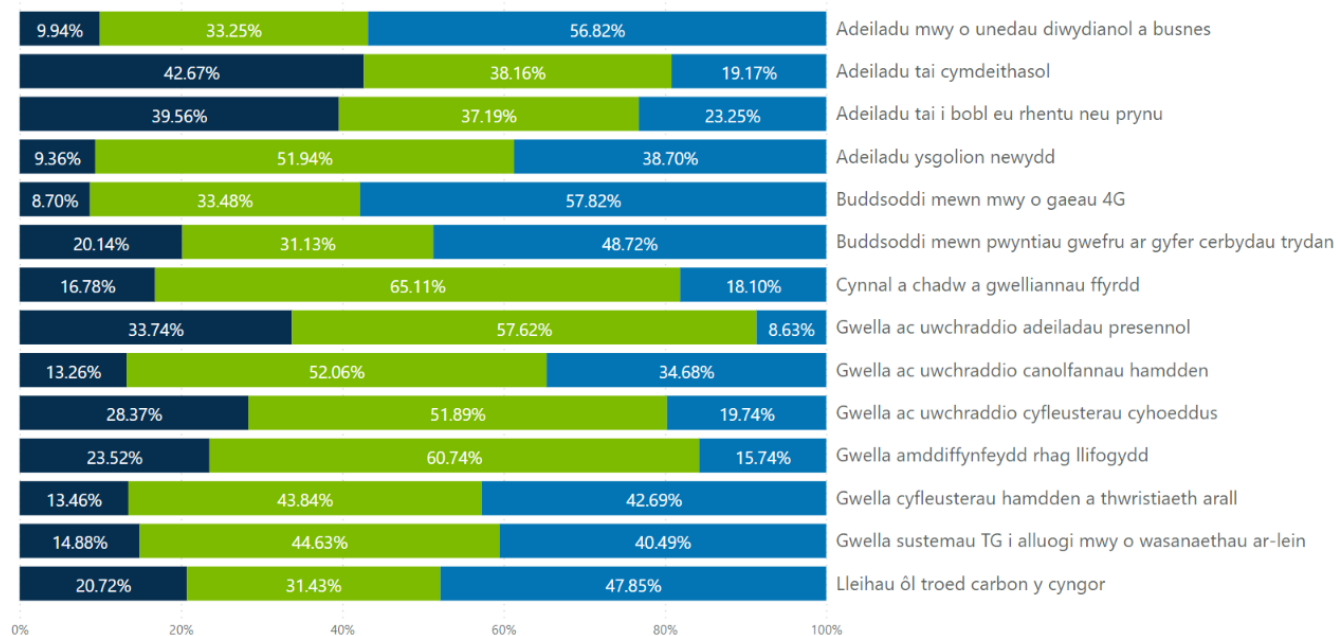
Allwedd ● Buddsoddi mwy ● Cynnal y Gwasanaeth Presennol ● Lleihau'r Gwasanaeth

4.6 O safbwynt gwariant cyfalaf, cafwyd cyfuniad cyffredinol o ran yr agweddau y dylid gwario'r buddsoddiad arnynt, fel y gellir gweld o fewn y siart isod:

Lle i fuddsoddi gwariant cyfalaf

Allwedd ● Buddsoddi mwy ● Cynnal y buddsoddiad presennol ● Lleihau buddsoddiad

4.7 Roedd y meysydd yr oedd yr ymatebwyr yn gyffredinol eisiau buddsoddi rhagor o wariant cyfalaf oddi mewn iddynt yn cynnwys:

- Adeiladu tai i bobl eu rhentu neu brynu am bris y farchnad, ynghyd ag
- Adeiladu tai cymdeithasol

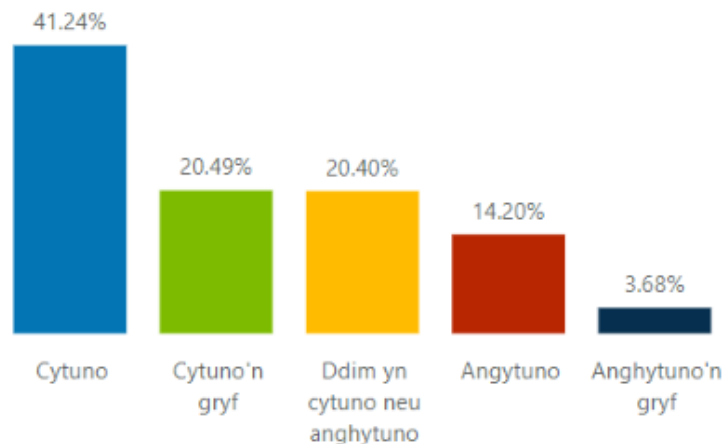
4.8 Roedd ymatebwyr eisiau lleihau gwariant cyfalaf ar:

- Fuddsoddi rhagor mewn caeau 4G,
- Adeiladu rhagor o unedau diwydiannol a rhai at ddibenion busnes,
- Buddsoddi mewn mannau gwefru ar gyfer cerbydau trydan, a
- Lleihau ôl troed carbon y Cyngor trwy fuddsoddiadau mewn ynni gwyrdd a cherbydau trydan

4.9 At ei gilydd, roedd gweddill yr opsiynau eisiau cynnal buddsoddiadau cyfalaf presennol.

4.10 Pan holwyd hwy ymhellach, calonogol oedd gweld bod ymatebwyr yn cytuno â'r blaenoriaethau strategol a nodwyd o fewn Cynllun y Cyngor, gyda 62% o'r ymatebwyr naill ai'n cytuno'n gryf neu'n cytuno â hwy.

C5. I ba raddau ydych chi'n cytuno â'r blaenoriaethau hyn?

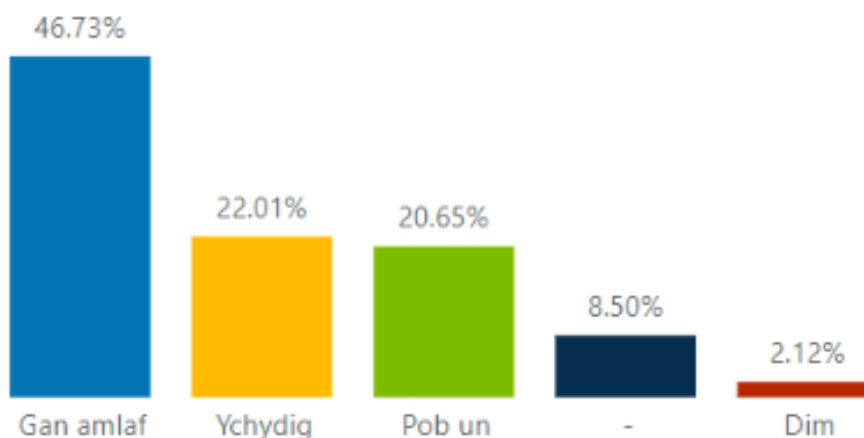

Gyda dros 8 o bob 10 o bobl a ymatebodd i arolwg yr ymgynghoriad naill ai'n cytuno neu'n cytuno'n gryf â'r polisiau drafft a nodwyd, mae'n galonogol nodi yr ymddengys bod y cynllun ei hun ar y trywydd sy'n ddisgwyliedig ohonom fel Cyngor Sir.

5.0 - Gofal Cymdeithasol, Iechyd a Lles – Darparu gwasanaeth i breswylwyr pan fo angen

5.1 Pa ofynnwyd p'un a oedd pobl yn cefnogi'r 9 ffrwd waith arfaethedig, roedd y canlyniadau'n awgrymu lefel dda o gymorth ar y cyfan. Gwelwyd hyn o ran mai'r opsiynau 'y mwyafrif' a 'pob un' oedd yn derbyn tua thri chwarter o'r ymatebion (a gyflëir yn ffigur isod).

C6. Gofal Cymdeithasol, Iechyd a Llesiant

5.2 Tra bo hyn yn galonogol ac yn dangos bod y flaenoriaeth yn cyd-fynd â barnau'r ymatebwyr, fel rhan o gwestiynau yng nghyswllt strategaeth ariannol, gofynnwyd i bobl hefyd p'un a fyddent yn hoffi gweld newid o ran y modd y cyflenwyd gwasanaeth. Roedd tri opsiwn ar gyfer bob gwasanaeth, sef 'buddsoddi mwy', 'cynnal buddsoddiad presennol' a 'lleihau buddsoddiad'.

5.3 O safbwynt gofal a lles, roedd tri gwasanaeth yn gysylltiedig â'r maes gofal yn gyffredinol, sef -

- 'Gwasanaethau cymdeithasol i oedolion'
- 'Gwasanaethau cymdeithasol i blant'
- 'Iechyd yr amgylchedd ac iechyd cyhoeddus'.

Y ddau gyntaf oedd y mwyaf poblogaidd yn nhermau buddsoddiad, a'r rhain hefyd oedd y ddau faes mwyaf poblogaidd o safbwynt nad oedd gostyngiad o ran gwasanaeth – derbyniwyd dros 30% o ymatebion ar gyfer 'buddsoddi mwy' ar gyfer y ddau, ynghyd â llai na 15% ar gyfer 'lleihau gwasanaeth'. O ran y gwasanaethau cymdeithasol i blant yn arbennig, dim ond 6.17% o bobl oedd yn dweud y byddent yn hoffi gweld gostyngiad, sef y ganran isaf o blith bob un o'r gwasanaethau.

5.4 O ran 'iechyd yr amgylchedd ac iechyd cyhoeddus' ffrwd waith yn y tir canol oedd hon i raddau helaeth, lle'r oedd pobl yn awyddus iddi barhau fel yr oedd. Adlewyrchwyd hyn gyda 69.02% o'i ymatebion yn dod o dan 'cynnal gwasanaeth presennol' (gweler ffigur isod).

Atodiad B

Newid Darpariaeth Gwasanaethau - gwariant refeniw

Allwedd ● Buddsoddi mwy ● Cynnal y Gwasanaeth Presennol ● Lleihau'r Gwasanaeth

- 5.5** Yn ogystal, gofynnwyd i bobl hefyd p'un a fyddent yn hoffi gweld buddsoddiad cyfalaf yn cael ei fuddsoddi, gyda'r un opsiynau â'r cwestiwn uchod yn cael eu cynnig.
- 5.6** O ran gofal, 'gwella ac uwchraddio adeiladau presennol gan gynnwys ysgolion, cartrefi gofal preswyl a chyfleusterau gofal dydd' oedd y trydydd nifer uchaf ar gyfer 'buddsoddi mwy' a chanddo'r nifer isaf o bobl yn dweud y byddent yn hoffi gweld y gwasanaeth yn cael ei leihau (a gyflëir yn y ffigwr isod).

Lle i fuddsoddi gwariant cyfalaf

Allwedd ● Buddsoddi mwy ● Cynnal y buddsoddiad presennol ● Lleihau buddsoddiad

- 5.7** Yn ystod ei ymgynghoriad, roedd y Cyngor hefyd wedi ceisio cael dealltwriaeth o ran p'un a fethwyd unrhyw beth o dan y ffyrddiau gwaith a flaenoriaethwyd ai pheidio. Felly un o'r prif themâu a ddaeth i'r amlwg, gyda chyfanswm o 30 o ymatebion, oedd bod pobl yn awyddus i weld gwelliant yn maes gofal.

Cafwyd hyn mewn sawl modd. Roedd pobl yn teimlo bod problem ar hyn o bryd o safbwynt dal gafael ar ofalwyr newydd, neu eu denu. Felly roedd sawl un o'r sylwadau'n nodi bod pobl yn awyddus i weld telerau cytundeb gwell ar gyfer y gofalwyr sy'n gweithio ar Ynys Môn.

Yn ogystal, roedd y sylwadau'n cryfhau ymhellach y pwynt o ran bod gofal cymdeithasol o bwys mawr i bobl yr ynys. Roedd amryw byd o'r sylwadau'n amlygu'r modd y byddent yn hoffi gweld gwelliannau mewn gofal i oedolion, pobl hŷn a phlant.

O safbwynt allanol, mae'r argymhellion o 'Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol' a anfonwyd ymlaen at y Cyngor mewn ymateb i'r ymgynghoriad, yn amlygu gwaith y gallai cyrff cyhoeddus fod yn ei wneud yng nghyswllt Cymru Iachach.

Nodir y dylai camau dydd i ddydd gynnwys –

- Archwilio cyfleoedd i symud gwariant i weithgareddau sy'n cefnogi gwaith ataliol sylfaenol ac eilaidd
- Blaenoriaethu cyfleoedd i weithio mewn partneriaeth ar weithgareddau ataliol sylfaenol ac eilaidd

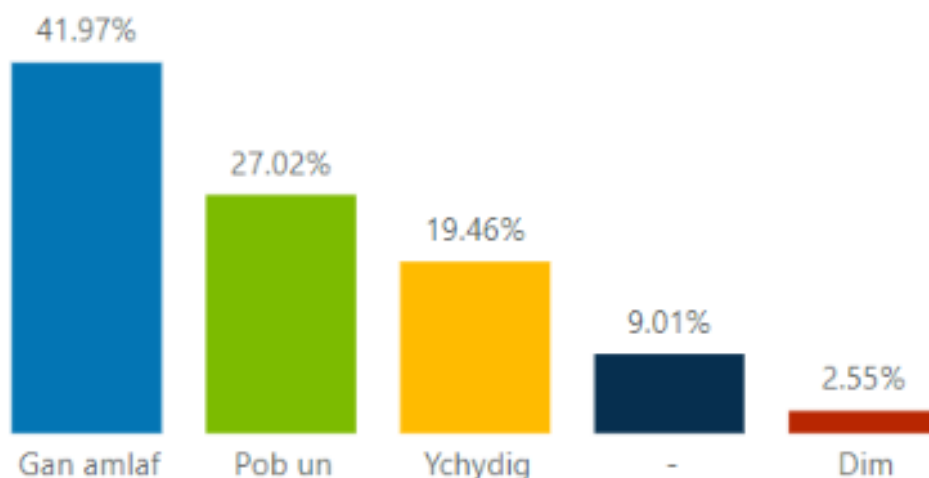
5.8 Tra bo'r argyfwng costau byw yn parhau, mae'n galonogol bod y Cyngor yn nodi'r meddylfryd ataliol o fewn ei ffrydiau gwaith presennol. Byddai canlyniadau'r amcan blaenoriaeth strategol gofal a lles yn awgrymu bod pobl yn gyffredinol yn cefnogi'r flaenoriaeth ei hun ynghyd â'r ffrydiau gwaith cysylltiedig a nodwyd ar ei chyfer.

Ar ben hynny, mae'r canfyddiadau'n cyfateb yn dda ag adroddiadau/asesiadau allanol, cenedlaethol a grëwyd yn y gorffennol.

6.0 – Addysg – sicrhau bod y system yn addas ar gyfer cenedlaethau presennol a rhai'r dyfodol

6.1 Roedd y canlyniadau ar gyfer p'un a oedd pobl yn cytuno â'r 9 ffrwd waith arfaethedig yng nghyswllt addysg ai peidio yn weddol glir. Roedd tua thri chwarter o'r ymatebwyr yn ffafrio'r opsiynau 'Y Mwyafrif' neu 'Pob Un' pan ofynnwyd iddynt p'un a oeddynt yn cytuno â'r amcanion arfaethedig (gweler ffigur isod).

C7. Addysg

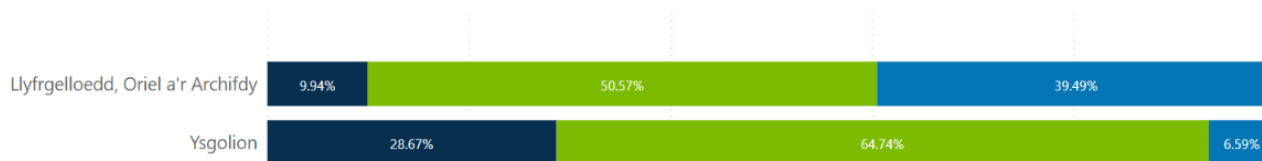

6.2 Ymddengys bod hyn yn cyd-fynd â chanlyniadau'r cwestiynau yng nghyswllt cyllid. Pan ofynnwyd cwestiynau ynghylch agweddau ariannol darpariaeth gwasanaeth, roedd ysgolion yn faes poblogaidd o ran bod y pedwerydd nifer uchaf o'r ymatebwyr wedi nodi angen i 'fuddsoddi mwy', a chafwyd y nifer isaf ond un yn nodi y dylid 'lleihau'r gwasanaeth' gyda dim ond 6.59% yn nodi eu barn yn y modd hwn.

6.3 Ni chafwyd yr un gefnogaeth ar gyfer 'llyfrgelloedd, amgueddfeydd a'r archifau'. Dim ond 9.94% o'r ymatebwyr oedd yn cefnogi cynnydd mewn cyllid, tra bo 39.49% yn ffafrio gweld lleihau'r gwasanaeth (gweler ffigur isod).

Newid Darpariaeth Gwasanaethau - gwariant referniw

Allwedd ● Buddsoddi mwy ● Cynnal y Gwasanaeth Presennol ● Lleihau'r Gwasanaeth

6.4 Mae'n deg felly i dybio bod y ddarpariaeth Addysg a'r amcanion cysylltiedig a nodwyd uchod yn cyd-fynd â disgwyliadau ymatebwyr.

6.5 Pan ofynnwyd ynghylch buddsoddiad cyfalaf posibl at y dyfodol, nodwyd dau opsiwn yng nghyswllt y flaenoriaeth hon, sef –

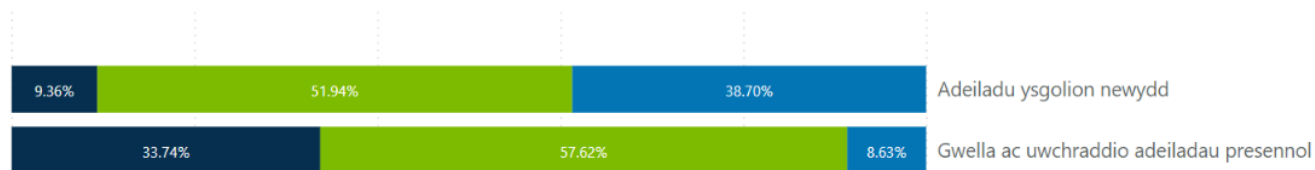
- Adeiladu ysgolion newydd
- Gwella ac uwchraddio adeiladau presennol gan gynnwys ysgolion....

O ran ‘adeiladu ysgolion newydd’ roedd yn ymddangos nad oedd fawr o awydd buddsoddi, gyda hwn yn cael y sgôr isaf ond un ar gyfer ‘buddsoddi mwy’ (gellir cael cymhariaeth lawn o’r holl ffrydiau gwaith yng nghyswllt ‘buddsoddi mwy’ ar y dudalen nesaf).

Yn ogystal, roedd yr opsiwn ‘lleihau buddsoddiad’ yn eithaf uchel, gyda 38.70% o’r ymatebwyr yn nodi eu dewis yn y modd hwn. Roedd y canlyniad ar gyfer ‘gwella ac uwchraddio adeiladau presennol gan gynnwys ysgolion’ yn amlygu bod y ffrwd waith hon yn ddymunol, gyda’r trydydd sgôr uchaf ar gyfer ‘buddsoddi mwy’ a’r isaf ar gyfer ‘lleihau buddsoddiad’.

Lle i fuddsoddi gwarant cyfalaf

Allwedd ● Buddsoddi mwy ● Cynnal y buddsoddiad presennol ● Lleihau buddsoddiad

6.6 O ganlyniadau’r cwestiynau penagored, roedd y thema bendant a ddaeth i’r amlwg, ac y gellir ei phriodoli i addysg, yn ymwneud â gwersi Cymraeg. Fodd bynnag, cafwyd dwy agwedd yn y cyswllt hwn. Roedd rhai o’r ymatebion yn nodi bod pobl yn awyddus i sicrhau y caiff y genhedlaeth nesaf ei dysgu’n ddwyieithog. Fodd bynnag, gwnaed y mwyafrif o’r ymatebion ar sail y dybiaeth y dylai’r rheiny sydd eisiau dysgu Cymraeg gael y cyfle i wneud hynny trwy wersi rhad, neu am ddim hyd yn oed.

6.7 Mae’r agwedd hon yn cyd-fynd ag ‘Adroddiad Cenedlaethau’r Dyfodol’ hefyd, yn enwedig y bennod ‘Cymru â Diwylliant Bywiog Lle Mae’r Gymraeg yn Ffynnu’, sy’n nodi y dylai cyrff cyhoeddus ‘Ddatblygu sgiliau, cynyddu cyfleoedd a pharchu ein statws fel cenedl ddwyieithog’. Felly mae’r gefnogaeth ar gyfer sicrhau rhagor o gyfleoedd i gael gwersi Cymraeg yn mynd law yn llaw â’r disgwyliadau a nodir yn yr adroddiad hwn, ac yn cymeradwyo’r ail ffrwd waith ymhellach.

6.8 Wrth gymharu’r canfyddiadau â rhai ‘Asesiad Llesiant Ynys Môn’, ymddengys bod rhai elfennau’n cyfateb â’i gilydd.

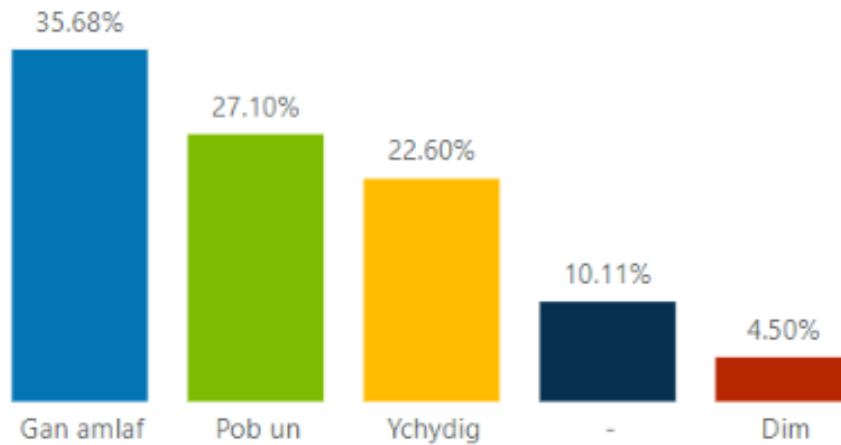
6.9 Mae’r asesiad yn nodi bod nifer uchel o rai sy’n gadael yr ysgol ym mlwyddyn 11 ym Môn yn NEET (ddim mewn addysg, cyflogaeth neu hyfforddiant / ‘not in education, employment or training’) sy’n cyd-fynd yn dda gyda’r chweched ffrwd waith a nodwyd.

6.10 Yn ogystal, o dan y pennawd diwylliant (o fewn yr asesiad) nodir bod diffyg gweithgareddau ar gyfer plant a phobl ifanc. Adlewyrchwyd hyn unwaith eto trwy gyfrwng y seithfed ffrwd waith fel maes i’w ddatblygu dros y 5 mlynedd i ddod.

7.0 - Tai – sicrhau bod gan bawb yr hawl i alw rhywle'n gartref

7.1 Roedd pobl yn gefnogol unwaith eto o'r ffrydiau gwaith yng nghyswllt y flaenoriaeth o safbwynt tai. 'Y Mwyafrif' neu 'Pob Un' oedd yr atebion mwyaf poblogaidd, fodd bynnag, roedd y nifer ar gyfer 'Y Mwyafrif' yn is o gymharu â'r ddwy flaenoriaeth flaenorol, gyda mwy yn ateb 'Ychydig' neu 'Dim' (a gyflëir yn y ffigur isod).

C8. Tai

7.2 O ran y cwestiwn yng nghyswllt rhagor o fuddsoddiad yn y gwasanaeth ai peidio, gallai dwy ffrwd waith fod yn gysylltiedig, sef –

- Atal digartrefedd
- Cynllunio

Byddai'n deg dweud bod gwrthgyferbyniad rhwng y ddau o ran y canlyniadau, sef bod 'atal digartrefedd' yn rhywbeth yr oedd pobl yn awyddus i'w gefnogi, ond nad oeddynt yn awyddus i gefnogi 'cynllunio' (a gyflëir yn y ffigur isod).

Newid Darpariaeth Gwasanaethau - gwariant refeniw

Allwedd ● Buddsoddi mwy ● Cynnal y Gwasanaeth Presennol ● Lleihau'r Gwasanaeth

7.3 O ran yr agweddau y dylai'r Cyngor wario ei fuddsoddiad cyfalaf arnynt, unwaith eto, cafwyd dwy thema sy'n gysylltiedig â thai, sef –

- Adeiladu tai i bobl eu rhentu neu brynu am bris y farchnad

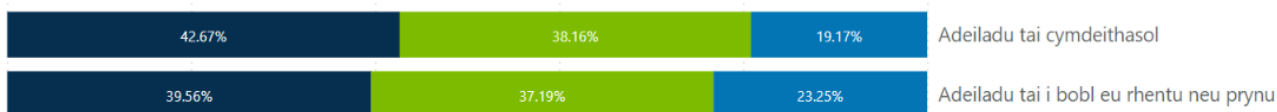

- Adeiladu tai cymdeithasol

Dyma'r themâu mwyaf poblogaidd ar gyfer gwneud rhagor o fuddsoddiad ynddynt. Amlygir y gefnogaeth ar gyfer y rhain ymhellach gan y ffaith y cafwyd canran uwch o ymatebion yn nodi 'buddsoddi mwy' yn hytrach na 'cynnal y buddsoddiad presennol' - yr unig ddau o fewn y rhestr hon (a gyflëir yn y ffigwr isod).

Lle i fuddsoddi gwariant cyfalaf

Allwedd ● Buddsoddi mwy ● Cynnal y buddsoddiad presennol ● Lleihau buddsoddiad

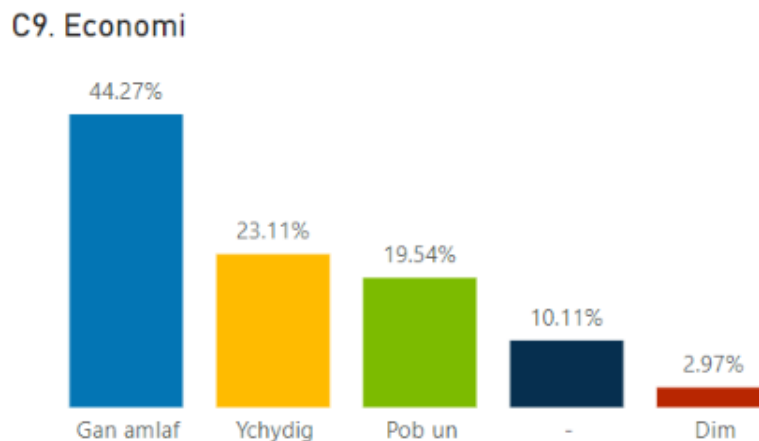
- 7.4** Adleisiwyd y canlyniad hwn o fewn cwestiwn penagored yr arolwg, lle'r oedd archwiliad pellach wedi amlygu dwy thema yng nghyswllt tai.
- 7.5** Roedd yr enghraifft amlycaf yn ymwneud ag ail gartrefi / cartrefi gwyliau. Ymddengys fod thema o ran y farn y dylai'r Cyngor naill ai leihau nifer y bobl sy'n gallu bod yn berchen ail gartrefi / cartrefi gwyliau, neu gynyddu'r dreth gyngor ar eu cyfer yn sylweddol.
- 7.6** Mae'n bwysig nodi nad oedd y cwestiwn yng nghyswllt ail gartrefi yn glir, gyda rhai'n awyddus i weld dim cynnydd yn y dreth gyngor ar gyfer ail gartrefi, gan y byddai'n cael effaith niweidiol ar dwristiaeth.
- 7.7** Thema arall a oedd yn cysylltu'n uniongyrchol â thai oedd dymuniad ymatebwyr i weld rhagor o dai fforddiadwy / tai cymdeithasol. Pwynt pwysig i'w nodi wrth archwilio'r thema hon oedd y ffaith mai'r ddwy thema y cyfeiriwyd atynt oedd yr ymatebion mwyaf dadleuol / poblogaidd a roddwyd gan bobl a ymatebodd yn ysgrifenedig trwy 'gopïau caled' o'r arolwg.
- 7.8** Gan gysylltu hyn â'r canlyniadau o ran buddsoddi cyfalaf, awgrymir bod y rhain yn destunau y byddai'r cyhoedd yn dymuno i'r Cyngor eu blaenoriaethu o fewn y gwasanaeth tai.
- 7.9** Er y gellir gweld hyn fel rhywbeth cadarnhaol, mae'n bwysig nodi hefyd bod Swyddfa Cenedlaethau'r Dyfodol yn eu hadroddiad yn argymhell y dylai cyrff cyhoeddus, wrth ddelio â materion tai –
- weithio gyda chymdeithasau tai i rannu arferion arloesol a'u rhoi ar waith
  - ystyried sut y gallant sicrhau gwaith adeiladu sy'n creu dim gwastraff trwy eu harferion caffael
  - ystyried tai fel un o benderfynyddion ehangach iechyd
- Argymhellir y dylid ystyried yr heriau hyn fel rhan o'r broses o weithio i ddiwallu anghenion yr ynys o safbwynt tai, ar hyn o bryd ac at y dyfodol.**
- 7.10** O fewn 'Asesiad Llesiant Ynys Môn', nodir bod prisiau tai a fforddiadwyedd yn y cyswllt hwn yn bryder mawr i gymunedau lleol. Felly, o ystyried y ffrydiau gwaith a nodir, mae'n galonogol gweld bod y Cyngor yn ceisio mynd i'r afael â'r broblem hon neu ei lliniaru.

- 7.11** Felly, o ystyried y sefyllfa gyffredinol, unwaith eto, dangoswyd lefel gref o gefnogaeth ar gyfer yr amcan strategol yng nghyswllt tai. Byddai'n deg awgrymu mai gallu pobl leol i gael tŷ yn eu hardal leol yw un o'r prif themâu sy'n deillio o'r ymgynghoriad hwn.

Argymhellir felly y dylid rhoi rhagor o ystyriaeth i'r modd y dylid gwireddu'r thema hon wrth roi Cynllun newydd y Cyngor ar waith.

8.0 – Yr Economi – sicrhau cyfleoedd i ddatblygu economi'r ynys

8.1 Ar y cyfan, roedd yr ymatebwyr yn cytuno â'r mwyafrif o'r 13 ffrwd gwaith arfaethedig yng nghyswllt Adfywio, yr Ynys Ynni a'r Economi Ymwelwyr, gyda 49% yn cytuno gyda'r mwyafrif o'r blaenoriaethau, a 22% yn cytuno â phob un ohonynt.

8.2 Fodd bynnagroedd ychydig dros chwarter yr ymatebwyr dim ond yn cytuno ag ychydig neu ddim un o'r blaenoriaethau a nodwyd.

8.3 O safbwynt ariannol, gellir priodoli pedair ffrwd waith i'r Economi. Y rhain oedd –

- Canolfannau hamdden
- Twristiaeth gan gynnwys twristiaeth forol
- Datblygu economaidd
- Safonau masnach

O'r 4 ffrwd waith, y mwyaf poblogaidd ohonynt oedd 'datblygu economaidd', gyda 29.95% o'r ymatebwyr yn nodi y byddent yn hoffi gweld cynnydd mewn buddsoddiad. Ar y llaw arall, byddai'n deg awgrymu mai 'twristiaeth gan gynnwys twristiaeth forol' oedd yr un lleiaf poblogaidd, gyda 42.53% yn credu y dylid lleihau'r gwasanaeth.

8.4 Mae dadansoddiad o'r sylwadau a ddarparwyd gan yr ymatebwyr yn nodi bod un prif thema a oedd yn gysylltiedig â'r amcan hwn:

- Swyddi sy'n talu'n well – roedd hyn yn cynnwys denu diwydiant mawr i'r ynys, cynorthwyo i greu swyddi trwy gyfrwng datblygiad Wylfa, a sylweddoli mai diffyg swyddi sy'n talu'n dda yw un o'r prif resymau y mae pobl ifanc yn gadael yr ynys.

8.5 Yn ogystal â'r thema uchod, mae 'Asesiad Llesiant Ynys Môn' yn cytuno bod diffyg swyddi ag iddynt werth uchel yn cael effaith niweidiol ar lesiant yr ardal. Yn ychwanegol at effaith hyn ar yr economi, mae'r gallu i gadw pobl ifanc ar yr ynys yn cael ei effeithio, sydd wedyn yn effeithio sefyllfa'r Gymraeg. Fel y cyfryw, nodwyd y flaenoriaeth isod ar gyfer y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus -

- Cynllunio ar gyfer gweithlu'r dyfodol sy'n diwallu anghenion y gymuned a'r economi leol

8.6 Tra bo'r sylwadau uchod yn bwyntiau dilys, credir yr aethpwyd i'r afael â'r mwyafrif o'r pwyntiau hynny o fewn yr is-flaenoriaethau a ganlyn:

- Adfywio a Datblygu Economaidd, a'r
- Rhaglen Ynys Ynni

Er y gellid amlygu bod Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020 yn nodi cyfleoedd y mae angen eu harchwilio ymhellach efallai o safbwynt yr ynys.

8.7 Mae Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol 2020, yn nodi sawl argymhelliad yng nghyswllt amcan yr economi. Mae rhai o'r rhain yn cynnwys:

- Symud y tu hwnt i nodi amcanion llesiant a champau sy'n ymateb i gyfleoedd economaidd a diwydiannau presennol, a mynd ati yn hytrach i sganio'r gorwel hirdymor o safbwynt mowldio ein heconomi at y dyfodol – ac nid dim ond sicrhau bod gan fusnesau presennol y gweithlu sydd ei angen arnynt ar hyn o bryd ac yn y tymor byr;
- Mabwysiadu targedau atgyweirio ac aildefnyddio i gymell economi gylchol o safbwynt ailgylchu;
- Adeiladu datblygiad busnes mewn trefi a dinasoedd yng nghyswllt yr hyn a gynigir o safbwynt diwylliannol;
- Sicrhau bod ganddynt fecanweithiau ar waith i gynnwys plant a phobl ifanc yn eu prosesau penderfynu;
- Creu cysylltiadau ystyrlon â busnesau lleol o safbwynt datblygu cynlluniau economaidd ar gyfer ardaloedd lleol;
- Cefnogi busnesau a darparwyr lleol lle'n bosibl.

8.8 Fel y nodwyd yn y canfyddiadau cyffredinol (adran 4 o'r adroddiad hwn), roedd y dadansoddiad o'r modd y dylai'r Cyngor wario'r cyllidebau refeniw a chyfalaf yn awgrymu y dylid gwario llai o arian ar hyrwyddo twristiaeth, yn ogystal ag adeiladu llai o unedau diwydiannol a busnes.

8.9 Yng ngolau'r canfyddiadau uchod, **argymhellir y dylid ailystyried y blaenoriaethau a restrir isod i sicrhau eu bod yn dal i fod yn gyfredol:**

- i. Archwilio cyfleoedd i adeiladu unedau busnes newydd ar draws yr ynys i alluogi busnesau newydd a rhai presennol i dyfu

a chynigir efallai bod angen archwilio'r meysydd a ganlyn ymhellach er mwyn ennyn rhagor o ymrwymiad a diddordeb yng nghyfeiriad yr economi leol at y dyfodol, gan gofio'r agenda ddatgarboneiddio -

- Cynnwys plant pobl ifanc a busnesau lleol yn y gwaith o gynllunio cyfleoedd ar gyfer yr ynys o safbwynt datblygu economaidd ar hyn o bryd ac at y dyfodol
- Creu cysylltiadau ystyrlon â busnesau lleol o safbwynt datblygu cynlluniau economaidd ar gyfer ardaloedd lleol
- Mabwysiadu targedau atgyweirio ac aildefnyddio i gymell economi gylchol o safbwynt ailgylchu

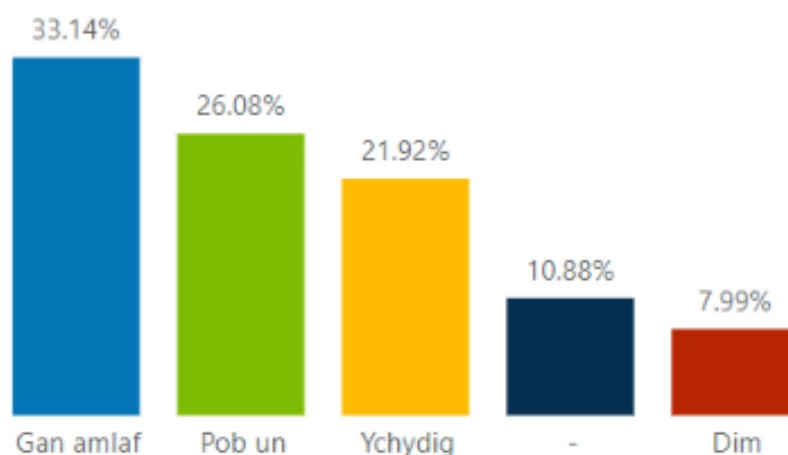
8.10 Felly mae'r darlun cyffredinol yng nghyswllt y flaenoriaeth strategol hon yn un llawn gwrthdaro. Er bod lefel y gefnogaeth ar gyfer y ffrydiau gwaith arfaethedig yn gryf, roedd y cwestiynau ynglyn â chyllid ymhlith y rhai a gefnogwyd leiaf o blith y canlyniadau i gyd.

Er efallai y gellir cysylltu'r thema o ran swyddi gwell â 'datblygu economaidd' o safbwynt y cwestiwn ynghylch newid y modd y cyflenwir gwasanaethau, mae hyrwyddo twristiaeth ymhlith yr atebion penagored yn mynd yn groes i'r cwestiwn yng nghyswllt buddsoddi cyfalaf.

9.0 – Yr Hinsawdd – blaenoriaethu'r agenda ddatgarboneiddio ar draws y Cyngor

9.1 Ar y cyfan, byddai'n deg awgrymu mai'r farn gyffredin oedd y dylid cefnogi ffrydiau gwaith yng nghyswllt yr hinsawdd. Ond nid i'r un graddau â'r pedwar amcan strategol blaenorol. Roedd nifer y rheiny a oedd wedi ateb 'dim' tua thair gwaith yn uwch na hynny ar gyfer Gofal Cymdeithasol ac Addysg.

C10. Hinsawdd

9.2 Yn nhermau'r cwestiwn am y dreth gyngor a lle byddai pobl yn hoffi gweld newid mewn gwasanaethau, gellir priodoli pum ffrwd waith i'r hinsawdd, sef:

- 'Trafnidiaeth gyhoeddus',
- 'Goleuadau stryd',
- 'Casglu sbwriel',
- 'Glanhau strydoedd' a
- 'Lleihau ôl troed carbon y Cyngor'.

Roedd y canlyniadau'n weddol gymysg.

Roedd pobl yn gyffredinol yn cefnogi cynnydd yn y buddsoddiad ar gyfer 'trafnidiaeth gyhoeddus'.

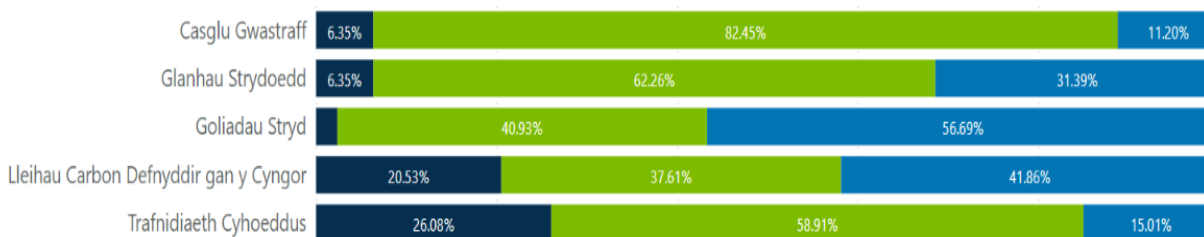
Derbyniodd 'casglu sbwriel' y nifer uchaf o ymatebion gan bobl a oedd eisiau gweld y gwasanaeth yn cael ei gynnal fel yr oedd ar hyn o bryd – cyfanswm o 82.45%.

Fodd bynnag, 'goleuadau stryd' oedd y ffrwd waith fwyaf amhoblogaidd o bob un o'r opsiynau posibl o fewn y rhestr, gyda 56.69% o bobl yn ei dewis o safbwynt lleihau'r buddsoddiad ynddi (gweler ffigwr isod am ddadansoddiad).

Atodiad B

Newid Darpariaeth Gwasanaethau - gwariant referniw

Allwedd ● Buddsoddi mwy ● Cynnal y Gwasanaeth Presennol ● Lleihau'r Gwasanaeth

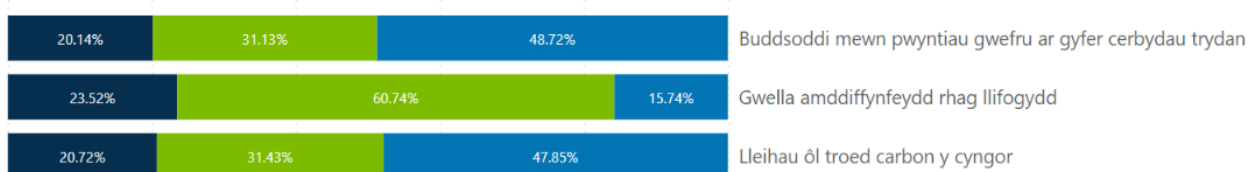
9.3 O ran buddsoddi cyfalaf, roedd tair ffrwd waith yn gysylltiedig â'r hinsawdd, sef –

- 'Lleihau ôl troed carbon y Cyngor trwy fuddsoddi mewn ynni gwyrdd a cheir trydan',
- 'Buddsoddi mewn mannau gwefru ar gyfer cerbydau trydan' a
- 'Gwella amddiffynfeydd rhag llifogydd'.

Roedd y canlyniadau ar gyfer y ddwy y cyfeiriwyd atynt gyntaf bron yn union yr un fath, gyda dros 45% o'r ymatebion ar gyfer y ddwy yn dod o dan y thema 'lleihau'r buddsoddiad'. Roedd tua 31% o'r ymatebion yn mynegi y teimlwyd y dylid cynnal y buddsoddiad ar yr un lefel o safbwynt y ddwy, ond dim ond ychydig bach dros 20% o'r ymatebwyr yng nghyswllt y ddwy ffrwd waith oedd yn teimlo y dylai'r Cyngor gynyddu'r buddsoddiad. At ei gilydd, dangoswyd ychydig iawn o gefnogaeth ar gyfer y ddwy ohonynt. Cafwyd mwy o gefnogaeth ar gyfer amddiffynfeydd rhag llifogydd na'r ddwy flaenoriaeth y cyfeiriwyd atynt yn flaenorol. Er bod nifer yr ymatebwyr a oedd eisïau gweld cynnydd mewn buddsoddiad ychydig yn uwch nag 20% unwaith eto, roedd nifer y bobl a oedd eisïau gweld y gwasanaeth yn cael ei gynnal yn llawer uwch - sef 60.74% (gweler ffigwr isod).

Lle i fuddsoddi gwariant cyfalaf

Allwedd ● Buddsoddi mwy ● Cynnal y buddsoddiad presennol ● Lleihau buddsoddiad

9.4 Roedd y sylwadau'n amlygu dwy brif thema. Y thema gyntaf oedd bod pobl eisiau gweld y Cyngor yn mynd i'r afael â'r agenda o ran y newid yn yr hinsawdd. O fewn hyn, roedd llawer yn nodi y byddent yn awyddus i weld cynnydd o safbwynt manau gwyrdd a chyflwyno rhagor o ynni gwyrdd.

Y thema fwyaf poblogaidd ond un yng nghyswllt yr hinsawdd oedd atal 'dinistrio' Coetir Penrhos. Roedd y gwrthwynebiad i hyn yn dadlau ei bod yn mynd yn groes i'r ail flaenoriaeth a nodwyd ar gyfer yr hinsawdd, sef 'Cyflawni amrywiaeth o fentrau i hybu bioamrywiaeth sy'n cynnwys cynlluniau i blannu coed'.

9.5 Yn ogystal â'r uchod, mae 'Asesiad Llesiant Ynys Môn' yn nodi bod 'amgylchedd naturiol amrywiol Ynys Môn yn adnodd pwysig', wrth nodi hefyd bod 'diogelu natur a bioamrywiaeth yn bwysig o safbwynt datgarboneiddio'. Mae'r ddau nod yn cryfhau'r ddwy thema y cyfeirir atynt uchod, ac yn cyd-fynd yn dda â'r ail a'r bumed ffrwd waith o fewn yr amcan strategol hwn.

9.6 Yn ogystal, mae 'Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol' yn argymhell y dylai awdurdodau ystyried 'adfer coedwigoedd a mawndiroedd ac annog defnydd tir mwy cynaliadwy i amddiffyn natur'. Mae'n pwysleisio hefyd yr angen i alinio cynlluniau datblygu lleol gydag amcanion llesiant, ac y dylid gwneud ymdrech i gymryd pob cam i integreiddio gwaith rhwng asiantaethau sy'n cael effaith ar greu lleoedd a'n hamgylchedd adeiledig.

Mae'r adroddiad yn mynd ymlaen i nodi meysydd y gallai cyrff cyhoeddus eu hystyried ymhellach er mwyn gwneud y gorau o'r agenda ddatgarboneiddio trwy –

- leihau'r angen am adnoddau a defnyddio adnoddau'n fwy effeithlon,
- lleihau'r angen am ynni a defnyddio ynni'n fwy effeithlon,
- blaenoriaethu cynlluniau teithio cynaliadwy a chynlluniau teithio llesol mewn ardaloedd lleol,
- annog datblygiad cynlluniau ynni adnewyddadwy lleol.

Argymhellir felly y dylid rhoi ystyriaeth ddyladwy i'r mentrau hyn yng ngwaith y Cyngor dros y cyfnod i ddod, ac y gellir ychwanegu'r ffrydiau gwaith at y cynlluniau datgarboneiddio sydd i ddod.

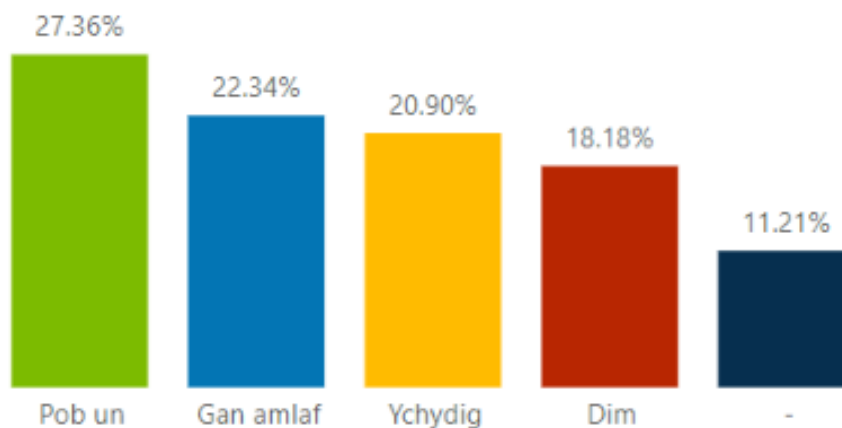
9.7 Yn gyffredinol, mae pobl yn cefnogi'r mesurau a nodwyd. Er y byddai'n deg awgrymu nad oes fawr o awydd am geir trydan / manau gwefru ar gyfer ceir trydan, mae pobl yn cefnogi'r mesurau eraill a gynigir. Yn y bôn, y blaenoriaethau sy'n berthnasol i'r boblogaeth gyfan sy'n cael cefnogaeth y bobl (trafnidiaeth gyhoeddus, casglu sbwriel), tra nad yw'r rheiny sydd efallai'n llai tebygol o effeithio'r mwyafrif o bobl yn cael eu cefnogi i'r un graddau (ceir trydan).

10. Y Gymraeg –

- 10.1 Y Gymraeg oedd yr amcan strategol a dderbyniodd y lefel isaf o gefnogaeth o blith y chwe amcan a nodwyd. Roedd yr ymateb ‘dim’ yn arbennig wedi sgorio tua dwywaith cymaint â hynny ar gyfer yr hinsawdd - sef yr uchaf ond un ar gyfer yr ymateb hwn. Fodd bynnag, roedd y darlun cyffredinol yn un lle cafwyd ychydig o gefnogaeth ar gyfer y flaenoriaeth, gyda'r ymatebion ‘pob un’ a'r ‘mwyafrif’ yn dal i sgorio'n uwch na ‘rhywfaint’ a ‘dim’ (gweler ffigur isod).

C11. Cymraeg

- 10.2 O safbwynt newid dulliau darparu, nid oedd unrhyw ffrydiau gwaith gwirioneddol yn gysylltiedig â'r Gymraeg. O ran buddsoddi cyfalaf, nid oedd unrhyw ffrydiau gwaith yn gysylltiedig â'r Gymraeg.

Roedd gan y cwestiynau penagored nifer o themâu a oedd yn gysylltiedig â'r Gymraeg.

- 10.3 Yr un gryfaf oedd cydraddoldeb rhwng y ddwy iaith. Roedd pobl yn awyddus i weld nad oedd yr un iaith yn cael ei ffafrio llai na'r llall, gyda sawl un yn nodi eu bod yn teimlo y dylai'r Cyngor ganiatáu i ragor o weithwyr sy'n siarad Saesneg yn unig weithio o fewn y Cyngor ei hun. Yn ogystal, nodwyd y dylid sicrhau bod llai o senoffobia ar y ddwy ochr.
- 10.4 Gyda chefnogaeth i hybu / blaenoriaethu'r Gymraeg fel y thema fwyaf ond un yng nghyswllt y flaenoriaeth strategol hon, gellid dweud bod y thema ei hun yn creu ymateb da, sy'n llawn gwrthdaro.
- 10.5 Mynegwyd hyn mewn sawl modd, gyda rhai'n teimlo y dylid gwneud mwy i hybu'r diwylliant Cymreig, yn ogystal â'r iaith, trwy gynnal rhagor o ddigwyddiadau trwy gyfrwng y Gymraeg. Roedd ymatebwyr eraill yn awyddus i weld y Gymraeg fel prif iaith yr ynys, trwy gefnogi busnesau lleol i fabwysiadu'r iaith. Nodwyd hefyd bod pobl yn awyddus i weld y Gymraeg yn cael ei hyrwyddo mwy ym maes twristiaeth hefyd.

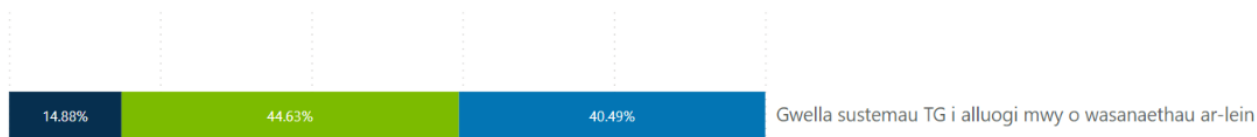
- 10.6 Teimlai ymatebwyr eraill y dylid rhoi llai o flaenoriaeth i'r iaith, a gwario llai o arian arni. Roedd pobl yn awyddus i weld y Cyngor yn rhoi llai o gefnogaeth i'r Gymraeg, ac yn lleihau'r cyllid ar ei chyfer.
- 10.7 Tra bo'r pwyntiau uchod yn dangos y gwahanol deimladau tuag at yr iaith, mae'n bwysig nodi bod rhai ymatebwyr yn awyddus i weld y sefyllfa'n aros yr un fath ag y mae ar gyfer y Gymraeg. Yn y bôn, nodwyd y dylid parhau i weithredu fel y mae'r Cyngor ar hyn o bryd yng nghyswllt yr amcan strategol hwn.
- 10.8 Roedd cael rhagor o wersi Cymraeg, a gwersi Cymraeg rhesymol o ran cost, os nad yn rhad ac am ddim, yn thema a gefnogwyd gan 48 o bobl. Roedd pobl yn awyddus i gael rhagor o wersi Cymraeg yn gyffredinol i bobl fynd iddynt yn eu cymunedau. Roedd rhai'n awyddus hefyd i'r iaith gael ei dysgu mewn modd hwyliog, ac ymatebwyr eraill yn dymuno manteisio ar ddysgu'r iaith er mwyn bod mewn gwell sefyllfa i gael swydd ym Môn.
- 10.9 Ar y cyfan mae 'Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol' yn cyd-fynd â'r pwynt yng nghyswllt hybu'r Gymraeg sy'n deillio o'r sylwadau ychwanegol. Gellir gweld enghraifft o hyn trwy argymhelliad yr adroddiad y dylem ddefnyddio'r 'Gymraeg fel sbardun ar gyfer newid economaidd ac amgylcheddol'. Felly mae cefnogi'r syniad o hyrwyddo'r Gymraeg ochr yn ochr â thwristiaeth yn rhywbeth sy'n cyd-fynd yn dda â'r adroddiad hwn.
- 10.10 Yn ogystal, mae'r blaenoriaethau a nodwyd o fewn yr amcanion yn cyd-fynd yn dda â'r disgwyliadau a nodwyd yn 'Adroddiad Cenedlaethau'r Dyfodol'. Fel cam gweithredu ar gyfer cyrff cyhoeddus, mae'r adroddiad yn nodi y dylid prif ffrydio'r Gymraeg, sydd wedyn yn cyd-fynd â thrydedd flaenoriaeth yr amcan strategol hwn.
- 10.11 Mae'r casgliad cyffredinol o safbwynt y Gymraeg wedi'i hollti. P'un a ydyw yn ymwneud a'r graddau y mae pobl yn cefnogi'r blaenoriaethau arfaethedig, neu'r cwestiynau penagored, roedd dadleuon ar y naill ochr a'r llall. Er ei fod yn glir mai'r flaenoriaeth hon ar y cyfan sy'n cael y lefel isaf o gefnogaeth o blith y chwe amcan strategol, mae'n cyd-fynd â'r cyfeiriad a nodwyd gan Lywodraeth Cymru o ran ei nod i wireddu miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

11. Canfyddiadau Amrywiol / Eraill

11.1 O safbwynt buddsoddi cyfalaf, roedd un ffrwd waith nad oedd yn cyd-fynd ag unrhyw rai o'r amcanion strategol, sef 'gwella systemau TG y Cyngor i alluogi pobl i ddefnyddio rhagor o wasanaethau ar-lein'. Y consensws cyffredinol yw na chafodd y ffrwd waith hon ei chefnogi, gyda'r opsiwn 'lleihau'r buddsoddiad' yn derbyn mwy na dwbl yr ymatebion a gafodd yr opsiwn 'buddsoddi mwy' – 40.49% o gymharu â 14.88% (gweler ffigwr isod).

Lle i fuddsoddi gwariant cyfalaf

Allwedd ● Buddsoddi mwy ● Cynnal y buddsoddiad presennol ● Lleihau buddsoddiad

11.2 Fodd bynnag, gellid dadlau bod y canlyniad hwn yn groes i ddisgwyliad adroddiad Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol sy'n amlinellu'r angen i ddefnyddio adnoddau mewn modd mor effeithlon â phosibl (gweler pwynt 9.6).

11.3 Yn ogystal, dim ond un prif thema sy'n deillio o'r sylwadau ychwanegol na ellir ei phriodol i unrhyw rai o'r amcanion strategol, a oedd yn bwynt perthnasol a wnaed gan sawl un ar y pryd. Roedd hyn yng nghyswllt y pontydd a dymuniad ymatebwyr i weld naill ai mwy o wydnwch o ran y pontydd, adeiladu trydedd groesfan neu newidiadau i Bont Britannia yn ei ffurf bresennol.

12. Casgliad –

- 12.1.1 I grynhoi, gyda dros 2,500 o ymatebion ar draws y flwyddyn, credir y bu hwn yn ddull ymgysylltu ac ymgynghori cynhwysfawr gyda phreswylwyr, cynghorwyr, cymunedau, busnesau a phartneriaid, sydd wedi darparu barnau gan lawer o unigolion a sefydliadau.
- 12.1.2 Mae'r canfyddiadau uchod yn dangos bod dros 8 o bob 10 ymatebwr yn cytuno gyda'r blaenoriaethau strategol drafft. Ceir amryw farnau yng nghyswllt y mwyafrif o'r ffrydiau gwaith drafft. Bydd hyn yn helpu i fapio'r hyn y bydd y Cyngor yn ei flaenoriaethu dros y pum mlynedd nesaf, ac yn darparu sail dda ar gyfer gwneud penderfyniadau o ran yr hyn y dylai'r Cyngor ganolbwyntio arno ar hyn o bryd ac yn y dyfodol.
- 12.1.3 O safbwynt rhoi'r flaenoriaeth strategol yng nghyswllt yr Economi ar waith a ddylai'r Cyngor roi ystyriaeth bellach i bu'n a ydyw'n -
- Cynnwys plant, pobl ifanc a busnesau lleol wrth gynllunio cyfleoedd ar gyfer yr ynys ar hyn o bryd ac yn y dyfodol ym maes datblygu economaidd
  - Ymgymryd â chysylltiadau ystyrlon â busnesau lleol wrth ddatblygu cynlluniau economaidd ar gyfer yr ardal leol
  - Mabwysiadu targed atgyweirio ac aildefnyddio i gymell economi gylchol o safbwynt ailgylchu
- 12.1.4 O safbwynt rhoi ei flaenoriaeth strategol a'i ffrydiau cysylltiedig o safbwynt Tai ar waith, a ddylai'r Cyngor roi rhagor o ystyriaeth i sut y mae'n -
- gweithio gyda chymdeithasau tai i rannu a gweithredu arferion arloesol
  - ystyried sut y gallant sicrhau gwaith adeiladu sy'n cynhyrchu dim gwastraff trwy eu harferion caffael
  - ystyried tai fel un o benderfynyddion ehangach iechyd
- 12.1.5 O safbwynt gwireddu ei flaenoriaeth o safbwynt yr Hinsawdd, argymhellir y dylid rhoi ystyriaeth berthnasol i'r mentrau a ganlyn, ac y dylai'r ffrydiau gwaith naill ai gael eu hychwanegu neu eu cynnwys o fewn cynlluniau datgarboneiddio i ddod –
- lleihau'r angen am adnoddau a defnyddio adnoddau'n fwy effeithlon,
  - lleihau'r angen am ynni a defnyddio ynni'n fwy effeithlon,
  - blaenoriaethu cynlluniau teithio lleol a chynlluniau teithio llesol lleol
  - annog datblygiad cynlluniau ynni adnewyddadwy lleol

FFORDDIADWYEDD - CYNLLUN Y CYNGOR 2023-2028

Mae'r papur hwn wedi ei lunio i roi bras-olwg o fforddiadwyedd cynllun gweithredu Cynllun y Cyngor gan gydnabod ffynonellau ariannol yr amcanion strategol a'r risgiau cysylltiedig.

CRYNODEB

- Mae Cynllun Y Cyngor yn adnabod 6 Amcan bydd y Cyngor am ei gyflawni o fewn y Pum mlynedd nesaf. Mae **57** o weithredoedd lefel uchel wedi ei adnabod i alluogi'r Cyngor i gyflawni'r amcanion hyn.
- Dim ond **9/57 (16%)** o'r gweithredoedd sydd yn cael ei cyflawni gan ddefnyddio cyllid craidd y Cyngor yn unig.
- Mae Cyllideb Craidd y Cyngor hefyd yn cyfrannu tuag at **32/57 (56%)** o weithgareddau eraill sydd wedi ei adnabod yn yr Cynllun, ond mae ffynonellau cyllid arall hefyd yn sybsydeiddio y gweithgareddau hyn. O'r 32 o'r gweithgareddau hyn, mae cyllid grant yn cyfrannu tuag at 29 (91%) ohonynt.
- Mae **10/57 (17%)** o'r gweithredoedd yn cael ei cyllido trwy gyllid grant yn unig.
- Tra bod y **6/57 (11%)** sydd yn weddill, yn cael ei gyllido drwy gyfuniad o Grantiau, a ffynonellau cyllid arall, er enghraifft y Cyfrif Refeniw Tai, a ffynonellau eraill o gyllid allanol.

Mae cyllid grant felly yn cyfrannu tuag at 45/57 (79%) o'r gweithredoedd.

Gwelwch isod y dadansoddiad ar lefel yr Amcanion unigol:

AMCAN 1 – GOFAL CYMDEITHASOL, IECHYD A LLESIAANT – DARPARU GWASANAETH I DRIGOLION PAN BOD ANGEN

Gweithredoedd sydd yn cael ei cyllido trwy:	Nifer	Canran
Cyllid craidd y Cyngor yn unig	1	8%
Cyllid Craidd a ffynhonnell arall	9*	69%
Cyllid grant yn unig	3	23%
Cyfanswm	13	100%

*O'r 9 o weithredoedd sydd yn cael ei cyllido drwy gyllid craidd a ffynhonnell arall, mae grantiau yn cyfrannu tuag at 9/9 (100%) o'r gweithgareddau hyn.

Mae grantiau felly yn cyfrannu tuag at 12/13 (92%) o'r gweithredoedd hyn.

AMCAN 2 – ADDYSG – SICRHAU SYSTEM ADDAS AR GYFER Y GENHEDLAETH HON A CENEDLAETHAU'R DYFODOL.

Gweithredoedd sydd yn cael ei cyllido trwy:	Nifer	Canran
Cyllid craidd y Cyngor yn unig	2	22%
Cyllid Craidd a ffynhonnell arall	7*	78%
Cyfanswm	9	100%

*O'r 7 o weithredoedd sydd yn cael ei cyllido drwy gyllid craidd a ffynhonnell arall, mae grantiau yn cyfrannu tuag at 7/7 (100%) o'r gweithgareddau hyn.

Mae grantiau felly yn cyfrannu tuag at 7/9 (78%) o'r gweithredoedd hyn.

AMCAN 3 – TAI – SICRHAU BOD GAN PAWB YR HAWL I ALW RHYWLE ADREF.

Gweithredoedd sydd yn cael ei cyllido trwy:	Nifer	Canran
Cyllid craidd y Cyngor yn unig	2	20%
Cyllid Craidd a ffynhonnell arall	3*	30%
Cyllid grant yn unig	1	10%
Cyllid Grant a ffynhonnell cyllid arall er enghraifft Cronfa Refeniw Tai / ffynhonnell cyllid allanol arall	4	40%
Cyfanswm	10	100%

*O'r 3 o weithredoedd sydd yn cael ei cyllido drwy gyllid craidd a ffynhonnell arall, mae grantiau yn cyfrannu tuag at 3/3 (100%) o'r gweithgareddau hyn.

Mae grantiau felly yn cyfrannu tuag at 8/10 (80%) o'r gweithredoedd hyn.

AMCAN 4 – ECONOMI – SICRHAU CYFLEOEDD I DDTBLYGU ECONOMI'R YNYS.

Gweithredoedd sydd yn cael ei cyllido trwy:	Nifer	Canran
Cyllid craidd y Cyngor yn unig	1	8%
Cyllid Craidd a ffynhonnell arall	6*	46%
Cyllid grant yn unig	5	38%
Cyllid Grant a ffynhonnell cyllid arall er enghraifft Cronfa Refeniw Tai / ffynhonnell cyllid allanol arall	1	8%
Cyfanswm	13	100%

*O'r 6 o weithredoedd sydd yn cael ei cyllido drwy gyllid craidd a ffynhonnell arall, mae grantiau yn cyfrannu tuag at 4/6 (67%) o'r gweithgareddau hyn.

Mae grantiau felly yn cyfrannu tuag at 10/13 (77%) o'r gweithredoedd hyn.

AMCAN 5 – HINSAWDD – BLAENORIAETHU'R AGENDA DATGARBONEIDDIO AR DRAWS Y CYNGOR

Gweithredoedd sydd yn cael ei cyllido trwy:	Nifer	Canran
Cyllid craidd y Cyngor yn unig	1	14%
Cyllid Craidd a ffynhonnell arall	5*	72%
Cyllid Grant a ffynhonnell cyllid arall er enghraifft Cronfa Refeniw Tai / ffynhonnell cyllid allanol arall	1	14%
Cyfanswm	7	100%

*O'r 5 o weithredoedd sydd yn cael ei cyllido drwy gyllid craidd a ffynhonnell arall, mae grantiau yn cyfrannu tuag at 5/5 (100%) or gweithgareddau hyn.

Mae grantiau felly yn cyfrannu tuag at 6/7 (86%) o'r gweithredoedd hyn.

AMCAN 6 – CYMRAEG

Gweithredoedd sydd yn cael ei cyllido trwy:	Nifer	Canran
Cyllid craidd y Cyngor yn unig	2	40%
Cyllid Craidd a ffynhonnell arall	2*	40%
Cyllid grant yn unig	1	20%
Cyfanswm	5	100%

*O'r 2 weithred sydd yn cael ei cyllido drwy gyllid craidd a ffynhonnell arall, mae grantiau yn cyfrannu tuag at 2/2 (100%) or gweithgareddau hyn.

Mae grantiau felly yn cyfrannu tuag at 3/5 (60%) o'r gweithredoedd hyn.

DIWEDDGLO

Tra bod cyllideb craidd y Cyngor yn cyfrannu tuag at mwyafrif (72%) o'r gweithredoedd sydd yn cael ei adnabod o fewn Cynllun Y Cyngor, mae cyllid grant hefyd yn cyfrannu tuag at nifer sylweddol ohonynt (79%). Mae Cyllid grant yn arferol yn gyllid sydd yn cael ei ddarparu am gyfnod penodol. O ganlyniad, nid oes sicrwydd bod y cyllid am barhau tu hwnt i'r cyfnod penodol hwnnw. Mae hynny yn amlygu risg i'r ffynonellau sydd yn cyllido rhai o'r gweithredoedd (yn llawn neu'n rhannol) ddod i ben, ac o ganlyniad gall hyn gael effaith ar allu'r cyngor i gyflawni'r amcanion sydd wedi ei adnabod.

Mae'r canran o weithredoedd sydd yn cael ei cyllido (yn rhannol neu'n llawn) drwy grant yn amrywio rhwng 60% i 92% fesul amcan.

Yr Amcanion sydd gyda fwyaf o weithredoedd yn cael ei gyllido trwy grant ydi:

Amcan 1 – Gofal Cymdeithasol, Iechyd a Llesiant – Mae cyllid grant yn cyfrannu tuag at 92% o'r gweithredoedd, gyda 23% o'r gweithredoedd yn cael ei cyllido trwy gyllid grant yn unig.

Amcan 4 – Economi – Mae Cyllid grant yn cyfrannu tuag at 77% o'r gweithredoedd, gyda 38% o'r gweithredoedd yn cael ei cyllido trwy gyllid grant yn unig.

Amcan 5 – Hinsawdd - Mae Cyllid grant yn cyfrannu tuag at 86% o'r gweithredoedd.

ATODIAD 1

Dyma **enghreifftiau** o'r math o grantiau sydd wedi ei adnabod, fydd yn cefnogi gwireddu rhai o'r amcanion (nid yw'n rhestr gyflawn):

- Y Gronfa Integreiddio Rhanbarthol ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol
- Ysgolion Bro
- Tlodi Bwyd
- Mannau Cynnes
- Tanwydd Gaeaf
- Costau Byw
- Cinio Ysgol am Ddim
- Cymunedau Cyfeillgar i Oed
- Cronfa Tai gyda Gofal
- Cronfa Unigrwydd ac Arwahanrwydd
- Cronfa Seibiant
- Digartrefedd Ieuenctid
- Grant Diogelwch Cymunedol
- Strydoedd Diogel
- TRAC
- Mon Ymlaen CRF
- Iechyd Meddwl a Llesiant Emosiynol
- Cymunedau Dysgu Cynaliadwy
- Grant Addysg Awdurdod Lleol
- Cyfalaf Cynnal a Chadw – Ysgolion
- Ôl 16
- Trochi
- Tai Cymdeithasol
- Tai i Gartrefi
- Swyddfa Gartref
- Rheoli Gwastraff Cynaliadwy
- Economi Gylchol
- Deddf Rheoli Dŵr
- Grantiau Trafnidiaeth
- Lwfans Atgyweiriadau Mawr
- Grant Gwella Addysg
- Arfor 2